«МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: УКРАЇНА І СВІТ»

Матеріали Міжвузівської студентської наукової конференції
4 травня 2023 року

Львів – 2023

УДК 303.4:303.7.032.4(477)(1-05)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: УКРАЇНА І СВІТ: Матеріали Міжвузівської студентської наукової конференції – Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2023. – 1 електронний опт. диск (CD-ROM)

Міжвузівська наукова студентська конференція проводилася з метою розширення якості виконання наукових розробок, координації наукової співпраці між науковими інституціями та бізнес-середовищем, розвитку наукової діяльності студентів, сприяння формуванню молодих вчених, обмін досвідом у сфері регіонального, місцевого розвитку, бізнес економіки, покращання навчального процесу у закладах вищої освіти.

На конференції обговорювалися питання економічної наукової думки і практики в умовах війни, соціально-економічні проблеми розвитку фірм, ринків, регіонів, наукові традиції і сучасні виклики суспільної географії.

За зміст і мовно-стилістичне редагування текстів
відповідальність несуть автори

Друкується за рішенням Вченої ради Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка». Протокол № 4 від 18.05.2023 р.

Відповідальний за випуск – к.е.н., доц. Данилович-Кропивницька М.Л.

УДК 303.4:303.7.032.4(477)(1-05)
©Національний університет «Львівська політехніка», 2023

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Цьогоріч Міжвузівська наукова студентська конференція «Міждисциплінарні дослідження в умовах нової реальності: Україна і Світ» вперше об'єднала студентів та викладачів кількох навчальних закладів Львова.

Участь в конференції взяли представники Національного Університету «Львівська Політехніка», Львівського національного університету імені Івана Франка, Відділення наук про Землю КЗ «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»; Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП». Серед присутніх – учнівська молодь, студенти, викладачі, професійні аналітики, відомі вчені і фахівці з різних галузей наукового знання.

Результати проведеного заходу показують, що нині українці як ніколи згуртовані навколо національної ідеї, пошуку шляхів допомоги ЗСУ. Водночас, з перемогою настане нова реальність. Будуть й важкі періоди, які вимагатимуть складних рішень.

Економіка без людей – неможлива. Люди – основа економіки.

Нині особливими викликами для України є процеси, пов'язані з еміграцією населення, з примусовим вивезенням українців за кордон. Кого і яким чином можна повернути на рідну землю, як мотивувати їхати додому – це тема надзвичайно складних, тривалих і важливих дискусій. Я дуже підтримую такі дискусії.

Через комунікацію, обговорення таких питань, вироблення оптимального бачення подолання проблем ми донесемо свої пропозиції до влади.

Бажаю нам усім плідної роботи, цікавих виступів, і головне, щоб спільна праця принесла нам добрий результат!

Директор Інституту адміністрування,
державного управління та
професійного розвитку
Національного університету
«Львівська політехніка»,
д.е.н., професор Любомир ПИЛИПЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Пилипенко Любомир Миколайович – директор Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка», д.е.н., професор (Голова оргкомітету);

Поплавська Жанна Василівна - завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», д.е.н., професор;

Матковський Семен Олексійович – завідувач кафедри статистики Львівського національного університету імені Івана Франка, к.е.н., професор;

Гудзеляк Ірина Іванівна – в.о. завідувача кафедри економічної і соціальної географії Львівського університету імені Івана Франка, к.г.н., доцент;

Магас Наталія Василівна – заступник завідувача кафедри менеджменту, економіки та туризму Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП», к.е.н., доцент;

Гринькевич Ольга Степанівна – професор кафедри статистики Львівського університету імені Івана Франка, д.е.н., професор;

Шевчук Любомира Григорівна – керівник Відділення наук про Землю КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»;

Садова Уляна Ярославівна – професор кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка»; керівник Науково-дослідного центру «ДЕМОС», д.е.н., професор;

Степура Тетяна Михайлівна – керівник Науково-дослідного центру «ДЕМОС», професор кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», д.е.н., професор;

Данилович-Кропивницька Марта Львівна – доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», к.е.н, доцент;

Михальчишин Наталія Лук'янівна – доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», к.е.н., доцент;

Корицька Ольга Іванівна – асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка», к.е.н.;

Дідух Наталія Михайлівна – фахівець кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка».

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ..... 8

БЕРЕЗА А. А., ГОРІШНА Н.Л. УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ: ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ..... 8

ВОВКІВСЬКА Е. ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО СТАНУ..... 9

ВЕСЕЛОВСЬКА Я. HR МЕНЕДЖМЕНТ ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 11

ГАДИК В. ОПТИМІЗАЦІЯ КАЛЬКУЛЯЦІЙНИХ СОБІВАРТОСТЕЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБІВ У РАМКАХ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВИМ..... 12

ЛИТВИН Ю. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ..... 14

ЛЮБОВЕЬКА Д. І., БРЕЗДЕНЬ М. В. ПРО УРЯДОВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 16

МАРУШКА А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ У ВЕДЕННІ ІНСТАГРАМ-СТОРІНКИ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 18

НІКОЛАЄВА В. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 20

САМАРЧУК В. М. ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ НА ПОКАЗНИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ..... 21

СУХОВИЧ Х. В. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ..... 23

ФАБРИСОВА А. Д. РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ..... 25

ЯВОРСЬКИЙ К. ЗМІНИ НА РИНКУ ІМПОРТНИХ ГЕНЕРАТОРІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ..... 27

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІРМ, РИНКІВ, РЕГІОНІВ: СОЦІАЛЬНО ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ..... 29

АНТАЛОВЦІ Х. Б. ЗАХОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІРМИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ..... 29

АХЕК'ЯН М. А. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ..... 30

АХЕК'ЯН М. А. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЙОГОТЕРАПІЇ ПРИ ТРАВМАХ ЦНС..... 31

БАРАБАХ В. І. МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ ЯК ОБ’ЄКТ ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ..... 32

БАРАН Р. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ..... 34
(НА ПРИКЛАДІ ТЗОВ «ПРОВЕСІНЬ»)..... 34

БОРАК А. ДИНАМІКА КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ УПРОДОВЖ 2016–2020 РОКІВ..... 36

БОРШОШ А. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ 38
БРЕНИЧ О. О. ОСОБЛИВОСТІ Я-КОНЦЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ 40
ВАХНЯК О. ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ 41
ВЄРОВЕЦЬ В. В. ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ 42
ГАВРИЛЮК В. Р. ПРАВОВА ПРИРОДА ЛІКАРСЬКИХ ПОМИЛОК, ВІДМІННІСТЬ ВІД НЕДБАЛОСТІ 44
ГОРБОВА Ю. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА АВСТРІЇ 46
ГРИЦЮК Т. ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ 47
ДЕМІДЕНКО П. К. ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ JDEMETRA+ В АНАЛІЗІ ЧАСОВИХ РЯДІВ 49
ЗАХАРКІВ А. С., МИХАЛЬЧИШИН Н. Л. СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В ДРОГОБИЦЬКІЙ ОТГ: ЗАСАДА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ 52
ІВАНЧИШИН А. А., КРИВОНОС А. М. МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ: КРИТЕРІЇ ПОБУДОВИ ТА ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ. THE GLOBAL GO TO THINK TANK INDEX REPORT..... **Помилка! Закладку не визначено.**
КАДИЛОВИЧ Я. А., МІСЬКО В. В. ВІДКРИТІ ДАНІ ДЛЯ АНАЛІЗУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: ВИДИ І ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ 55
КОЗАК Д. М. ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ 57
КОСТЕЦЬКА С.М. ПРАВА ПАЦІЄНТІВ 58
КРАВЧИШИН М. Я. ВПЛИВ КОГНІТИВНОГО СТИЛЮ ОСОБИСТОСТІ НА ПРОЦЕС СПІЛКУВАННЯ 62
ЛАБА Р. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК УСПІХУ ІТ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ 64
МАЛИНИЧ Р. С. ВЕБ-ПОРТАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙ НА РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ 66
НАМИНАНІК Т. І. УСПІХИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ І ДОНОРСТВА ОРГАНІВ В УКРАЇНІ 68
ОБІДНЯК О. В. ДИНАМІКА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ 69
ПАЦКАЛЬ О. ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 71
ПАЛАМАР М. В. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУМІСНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ 72
РИХАЛЬ В. І. СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТІ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ 74
САГАН О. М. АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ ПРОЯВИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 75
СИСАН О. З., КУЛЕБА О. П., КОХАНЕВИЧ М. П. МІЖНАРОДНІ ІНДЕКСИ В АНАЛІЗІ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: DOING BUSINESS 77

СНІЦАРУК О. А. ДОСЛІДЖЕННЯ ВТРАТ ЕКОНОМІКИ МІСТ ВІД АВТОМОБІЛЬНИХ ЗАТОРІВ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ 79
ТРОФІМОВА Л. А. СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА В ГАЛУЗІ СПОРТУ 80
УГРИН М.Р. ПРОБЛЕМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ 82
В УКРАЇНІ..... 82
ЧАБАН А. ChatGPT: ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ФУНКЦІЇ 84
ШАЄГАНРАД Е. ОСНОВНІ ЦІЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ 85
ЯВОРСЬКА А. ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ КРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА) 88

РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ..... 90

БАНАХ У. Т. НОВЕ ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ЧИННИК ПРОСТОРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСТА ЛЬВОВА І ЙОГО ОКОЛИЦЬ 90
ВОЙТОВИЧ М. М., МУСІЙ С. С., БИК М. Б. ГОДОНІМИ В УРБАНОНІМІЦІ СОКАЛЯ..... 92
ГАВРИШКО М.-А. Л., ВЛАХ М. Р. SWOT-АНАЛІЗ КАМ'ЯНКА-БУЗЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 94
ГІЛЬ Т. В., ВЛАХ М. Р. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В АРГЕНТИНІ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ..... 96
ГРИЦЕВИЧ В. С., ЯКУЦ Ю. ГЕОГРАФІЯ СХІДНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В ШКІЛЬНОМУ КРАЄЗНАВСТВІ 98
ДЖАФАРОВА К. Д., ВЛАХ М. Р. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПОЛЯ..... 100
ЗИЗЕНЬ І. Д., ВЛАХ М. Р. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 101

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

БЕРЕЗА А. А., ГОРІШНА Н. Л.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Марець О.Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ: ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

Метою даної роботи було проаналізувати дослідження українських аналітичних центрів, зокрема, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, інших авторитетних інституцій щодо проблем розвитку українського бізнесу в умовах повномасштабної війни.

Актуальність роботи полягає у тому, що війна має значний вплив на бізнес, який є вагомим гравцем в економіці країни і дослідження його стану в умовах війни може допомогти зрозуміти проблеми, з якими стикається бізнес-спільнота, запропонувати рішення, що допоможуть розвиватися економіці.

Ми обрали Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, адже він увійшов до світового рейтингу Global Go to Think Tank Index Report, а також проводить дослідження різних галузей економіки та політики, включаючи макроекономічний аналіз, аналіз бізнесу, соціальну політику та багато іншого. Але нас зацікавило саме щомісячне опитування "Український бізнес під час війни".

Станом на кінець лютого 2023 року основною проблемою для роботи бізнесу є вплив перебоїв з електро-, водо- та теплопостачанням. Протягом січня та лютого спостерігається зниження відсотка підприємств, які вважають цю проблему перешкодою для бізнесу (з 79% до 68%). Однак, перебої з електроенергією все ще призводять до тимчасової зупинки роботи підприємств і втрат робочого часу. Найбільше постраждали від перебоїв із електроенергією підприємства Хмельницької, Сумської та Харківської областей [1].

Наступною проблемою є зростання цін на сировину та матеріали. Це призводить до зростання вартості виробництва, зменшення конкурентоспроможності українських товарів на зовнішньому ринку та до зростання цін на внутрішньому ринку, збільшення інфляції, а також негативно впливає на прибутковість підприємства.

Складність логістики під час війни є серйозною проблемою для економіки України з таких причин: зниження обсягів експорту, що позначаються на прибутковості українських експортерів та загальному економічному зростанні країни; збільшення витрат на транспортування, через безпекову ситуацію в Україні, ризик втрати або пошкодження вантажу. Складність логістики знижує привабливість України для іноземних інвесторів.

Небезпека для бізнесу та брак робочої сили залишаються основними проблемами. У лютому 2023 року кількість респондентів, які відповідали, що працювати небезпечно, залишилась незмінною порівняно з січнем 2023 року і становила 40%. Деякі регіони, такі як Дніпропетровська, Миколаївська, Харківська, Полтавська та Київ, респонденти сприймають як особливо небезпечні для роботи підприємств. Продовжує зростати нестача робочої сили. У лютому кількість осіб, які вказували на цю перешкоду у своїй роботі була 26%, що на 4% більше, ніж у січні 2023 року. Слід звернути увагу на тенденцію дефіциту кадрів, оскільки це свідчить про активізацію та наміри подальшого розвитку бізнесу [1].

Корупція та блокування накладних виявилися меншими проблемами для бізнесу, згідно з відповідями респондентів. Такі фактори не займають пріоритетного місця у списку перешкод, але все ж є проблемами для певної групи підприємців.

За останній рік в економіці відбулися значні зміни, які суттєво позначилися на фінансово-економічній ситуації на підприємствах порівняно з попереднім роком. Загалом, ситуація є негативною, особливо для середніх підприємств, тоді як великі підприємства почуваються

краще. Більшість підприємств здійснили значні інвестиції у свою безперебійну роботу та безпеку. Респонденти відзначають ключові зміни за останній рік, такі як зміни в підходах до організації праці, скорочення обсягів виробництва або надання послуг, зміни кількості працівників на більшості підприємств, зміна закордонних ринків для експортерів (47%), а також зміни клієнтів та постачальників на майже половині підприємств [2].

Протягом останніх чотирьох місяців завантаженість виробничих потужностей залишалась стабільною та практично на тому ж рівні: 4% підприємств не функціонують (у порівнянні з 3% у січні); 4% підприємств працюють з низьким завантаженням менше 25% (порівняно з 5% у січні). У лютому кількість підприємств, що функціонують на максимальній потужності, тобто 100%, або навіть більше, зросла на 2% і складала 6%. Водночас, частка підприємств, які працюють майже на повну потужність, а саме 75%-99%, залишилась незмінною і складала 44% опитаних у лютому.

Далі розглянемо, які були оцінки зі сторони бізнесу для економічної політики держави. У лютому 2023 року спостерігалося покращення оцінок економічної політики держави з боку бізнесу. Кількість позитивних оцінок щодо державної політики, спрямованої на підтримку бізнесу, зросла, тоді як негативних оцінок стало менше. Частка позитивних оцінок збільшилась з 21% у січні до 24% у лютому 2023 році. Водночас, як і раніше, бізнес переважно має нейтральне ставлення до державної політики з підтримки бізнесу, оскільки 56% опитаних висловили таку оцінку [4].

Список використаних джерел:

1. Інститут досліджень та політичних консультацій:– 2023. URL: http://www.ier.com.ua/ua/instiute/news.
2. Що врятувало український бізнес під час війни: . – 2023. URL: https://forbes.ua/.
3. Історії підприємців про їх бізнес під час війни: URL: https://mind.ua/
4. Підтримка бізнесу під час війни:. – 2023. URL: https://business.diia.gov.ua.

ВОВКІВСЬКА Е.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Рисін М.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення фінансової стабільності в умовах воєнного стану є одним з пріоритетних напрямків діяльності НБУ. Серед основних інструментів фінансування дефіциту державного бюджету та рефінансування державного боргу акцентується увага на облігаціях внутрішньої державної позики (ОВДП) та військових облігаціях, як важливої дохідної ланки зі сторони громадян, бізнесу та іноземних інвесторів для підтримки соціальної та оборонної складової України.

В умовах воєнного стану спостерігається наростання інфляційних процесів. Серед найчастіше вживаних способів убезпечити свої кошти громадяни обирають депозитний вклад. Проте активна інформаційно-ознайомча кампанія пов’язана з військовими облігаціями залучає всі більше фінансових активів, зокрема завдяки актуальності тематики підтримки держави на шляху до перемоги у війні та забезпечення повноцінного функціонування економіки України в умовах повномасштабного вторгнення.

Перевагами інвестування у військові облігації є висока відсоткова ставка дохідності, яка коливається у межах від 10 до 22% у гривні залежно від строковості купівлі, інвестування на термін від 3 місяців з можливістю дострокового зняття без втрати дохідності та відсутність оподаткування дохідності, військового збору. Зважаємо також на те, що інвестиції у військові облігації мають обов'язкове повернення гарантоване державою. Такі фактори мають перевагу, до прикладу, над депозитними вкладами.

Порівнюючи депозит та державні облігації важливо розуміти, що окрім вищезгаданих переваг інвестиції в військові ОВДП першочергово забезпечують фінансово економічні потреби держави у важкий час, коли під впливом переформування державного бюджету під військові потреби виникає дефіцит ресурсів та потреба в нових джерелах дохідності, особливо в соціальній та військовій складовій.

Щодо придбання військових облігацій, - то їх можна придбати у первинних дилерів Міністерства фінансів, якими виступають банки, як державної так і приватної форми власності, а також фінансових установ та інвестиційних фондів. Також зручною платформою для купівлі є сервіс "Дія", основною перевагою якого є легкість операції та відсутність мінімального вартісного еквіваленту у гривні до облігації. За допомогою сервісу можливо обрати строковість військової облігації та придбати її серед первинних дилерів та ліцензованих брокерів. Після замовлення облігацій інвестору пропонується відкрити рахунок для отримання виплати у 20 банках та фінансових установах.

Військові облігації передбачають купівлю у гривні, доларах США та євро залежно від умов обраного надавача послуг, що забезпечує різноплановість інвестиційних вкладів та стимулює зацікавленість потенційних інвесторів.

Проаналізуємо основні умови інвестування в державні облігації на фінансовому ринку України. Як демонструє нам таблиця 1, переважно для купівлі військових облігацій передбачена мінімальна сума. УкрГазБанк пропонує купівлі від 1 одиниці, проте строк інвестування значно більший, ніж у інших надавачів послуги. Приватбанк та брокерська компанія "Кінто" пропонує короткотривалі інвестиції за умови значно більшого фінансового вкладу. Різняться також процентні ставки. Якщо у Приваті це 10%, то УкрГазБанк та "Кінто" пропонують вдвічі вищу дохідність.

Таблиця 1

Аналіз умов інвестування в державні цінні папери для фізичних осіб

Назва банку чи фінансової установи	Міні-мальна сума	Строк	Про-центна ставка (%)	Відкриття рахунку в цінних паперах	Зарахування ОВДП на рахунок у цінних паперах, грн	Зберігання державних цінних паперів (грн, в місяць)
Приватбанк	50 000	6 міс	10	300	200	100
УкрГазБанк	1 000	1 рік	19	200	150	100
Кінто (брокерська компанія)	300 000	3 міс	22	500	50	100

При вказаних умовах інвестування важливо розуміти, на який термін інвестуєш, яку суму національної валюти готовий власти та на який прибуток розраховуєш. Для прикладу, УкрГазБанк є яскравим прикладом того, як інвестування є доступним у невеликих обсягах, що мотивує до внесення частки в перемогу та стабільне функціонування України. Зважаючи на можливість дострокового зняття без втрати дохідності такі умови є оптимальними. У випадку Приватбанку така мотивація також актуальна, проте відштовхує процентна ставка, що перебуває на рівні з депозитними умовами. Порівнюючи вартість обслуговування, інвестування більших сум у військові облігації буде вигідним у брокерській компанії "Кінто". Привабливими умовами

у цього надавача послуг буде і процентна ставка, і можливість скористатися послугами особистого брокера.

У висновку, вибір надавача послуг та їх формат залежить виключно від можливостей та прагнень їх покупця. Важливо розуміти, що такий вклад в основному базується на мотивації наблизити перемогу, а не підвищити матеріальний достаток.

Попри те, що військові ОВДП не надають всіх переваг депозитного вкладу хоча дуже близькі в загальних умовах отримання, Національний банк України використовує такий інструмент для утримання валютного курсу гривні. Цей засіб для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів не може бути інструментом для примноження своїх статків, проте така форма інвестування в першу чергу залишається виявом патріотизму, чого і прагне Міністерство фінансів першочергово.

ВЕСЕЛОВСЬКА Я.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

HR МЕНЕДЖМЕНТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

HR менеджмент є однією з найважливіших складових успішного функціонування будь-якої компанії, особливо в умовах війни. Україна переживає непрості часи, і HR менеджмент в цей період відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та розвитку бізнесу.

Якщо слідувати визначенню, HR-менеджмент – це область знань і практичної діяльності, спрямована на залучення в організацію кваліфікованого персоналу [1]. Простими словами це робота з людьми й налагодження процесів в компанії.

HR – спеціаліст з'явився у 18 столітті. Тоді це був чиновник, який слідкував за тим, щоб роботодавець дотримувався стандартів. Далі ця професія еволюціонувала. У період світових війн з'явився кадровик, а у повоєнний час – менеджер з персоналу, який мав забезпечувати комфорт праці. Із 1980-х років HR-менеджер – це людина, яка чітко розуміє потреби бізнесу.

Із 24 лютого 2022 року фокуси уваги кардинально змінились на здоров'я й безпеку людей. Коли з'являється смертельна загроза, то першочерговою стає необхідність передислокувати себе та сім'ю у більш безпечне місце. Коли ситуація трохи стабілізувалась, то люди потихеньку почали повертатись до робочих задач. Неможливо цілими днями читати новини і відчувати безвихідь. А робота добре допомагає направити думки в іншому руслі та відволіктись. На сьогоднішній день найбільш складною задачею для HR менеджменту є забезпечення безпеки та захисту працівників. Вони повинні докладати всіх зусиль, щоб забезпечити безпеку своїх працівників, зокрема, проводити інструктажі та тренінги з правил поведінки в умовах війни. Важливо також забезпечити безпеку під час перевезення працівників на робоче місце, оскільки дороги та інфраструктура можуть бути пошкоджені військовими діями.

Крім того, HR менеджмент повинен враховувати вплив війни на емоційний стан працівників. Умови війни можуть призвести до посилення стресу та тривоги серед працівників, що може негативно впливати на їх продуктивність та здоров'я. Тому HR менеджмент повинен бути готовий забезпечити підтримку для своїх працівників, включаючи психологічну допомогу та поради щодо збереження здоров'я.

Узагалі, умови війни можуть бути викликом для будь-якої компанії. Але з допомогою ефективного HR менеджменту можна забезпечити безпеку, стабільність та підтримку для працівників, що дозволить компанії продовжувати свою роботу та розвиватися в навіть найскладніших умовах.

Список використаної літератури:
1. Професія HR-менеджер - головні тези лекції - IT Cluster. IT Cluster. URL: https://www.itcluster.ck.ua/projects/професія-hr-менеджер-головні-тези-лекц/ (дата звернення: 28.04.2023).

ГАДИК В.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОПТИМІЗАЦІЯ КАЛЬКУЛЯЦІЙНИХ СОБІВАРТОСТЕЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБІВ У РАМКАХ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВИМ

Від самого початку повномасштабного вторгнення російської федерації на території нашої держави, українці об'єдналися та почали підтримувати своїх захисників та захисниць. За даними соціологічного опитування, яке було проведено Київським міжнародним інститутом соціології, близько 81 % мешканців фінансово підтримували армію [3]. Але небайдужі громадяни допомагають нашим Збройним силам України не тільки за допомогою різноманітних грошових благодійних внесків, а й виготовленням маскувальних сіток, пошиттям уніформи, постачанням засобів гігієни та продуктів харчування. У сучасних умовах тривалого перебування України у воєнному стані важливо усвідомлювати, скільки фінансів залучається для підтримки оборони та супротиву окупаційному режимові.

Різноманітні волонтерські центри закликають громадян допомогти виготовлювати напівфабрикати, сухі борщі та супи, трав'яні чаї, щоб потім доставити цю продукцію безпосередньо на лінію фронту. Наприклад, на Верхньодніпровщині населення може приєднатися як до спільного готування з іншими волонтерами, так і зробити заготівлі в себе вдома. Найкраще для домашнього приготування підходять млинці, бо технологія виробництва не вимагає особливого обладнання та інгредієнтів, тільки потрібно виготовляти за особливим рецептом, який дозволяє зберігати страву без холодильника протягом 2-3 тижнів. Рецепт містить такі інгредієнти на порцію в 35 млинців:

Яйця курячі – 3 шт.
Цукор – 50 гр
Сіль – ¼ ч.л.
Молоко – 0,5 л
Крохмаль картопляний – 20 г
Борошно пшеничне – 0,3 кг
Олія соняшникова – 50 мл
Окріп – 200 мл [1]

Ціни на продукти змінюються майже не щодня, через нестабільну економічну ситуацію в країні. Від подій на фронті щонайменше залежать постачання, логістика, темпи та обсяг виробництва. Тому для обрахунку собівартості страви ми враховуємо середні ринкові ціни станом на 1 травня 2023 року, які представлені на сайті «Мінфін»[4].

Маючі дані про сировину та ринкові ціни, не складно скласти калькуляційну карту млинців за торговим методом, тобто враховується закупівельна ціна інгредієнтів (Таблиця 1).

За даними таблиці 1 видно, що собівартість одного млинця становить 1 грн 66 коп. Волонтери намагаються безперервно постачати продукцію армії, тож за їх підрахунками 30 квітня було відправлено 2200 штук насмажених млинців [2]. Тобто, вартість партії становила 3652 грн. На перший погляд може здатися, що собівартість готового виробу є низькою (особливо, якщо порівнювати з вартістю інших страв). Але треба зауважити, що калькуляційна карта містить

дані виключно про матеріальну чи сировинну складову, тобто про вартість сировинного набору за масою брутто, і не має відображати інших статей витрат. Тому справжня вартість буде набагато більшою, бо включатиме витрати на комунальні послуги, упакування, витрати на доставку до місця призначення тощо.

Таблиця 1

Калькуляційна карта млинців

№ з/п	Найменування продуктів	Норма л/кг/шт	Ціна, грн	Сума, грн
1.	Яйця курячі	3	7,4	22,2
2.	Цукор	0,05	33,27	1,66
3.	Сіль	0,002	30,75	0,061
4.	Молоко	0,5	44,31	22,15
5.	Крохмаль картопляний	0,02	76	1,52
6.	Борошно пшеничне	0,3	22,20	6,66
7.	Олія соняшникова	0,05	70,3	3,52
8.	Окріп	0,2	1,5	0,3
Загальна вартість набору продуктів на 35 млинців, грн				58,07
Собівартість одного млинця				1,66

Тож для того, аби Збройні сили України отримували більші за розміром партії млинців, можна оптимізувати їх виготовлення задля скорочення витрат. Для цього пропонуємо наступні дії:

Закуповувати продукцію в оптових постачальників, зокрема фермерів, які зможуть запропонувати ціну нижче за ринкову. Також можна спробувати укласти угоду про взаємовигідну співпрацю (наприклад, керівництво центру в своїх звітах населенню вказує постачальника, робить рекламу його продукції, коли як він надає певний відсоток від замовлення безкоштовно в рамках благодійності та оплати за позитивний образ у свідомості споживачів.)

Так як молоко займає найбільший суму серед інгредієнтів, то варто замінити звичайне молоко на сухе. Економічну вигоду доводять наступні підрахунки: 1 кг сухого молока в середньому коштує 125 грн. На один літр використовується дев'ятсот грам води та сто грам порошку. Тобто, з одного кілограму виходить десять літрів молока, а один літр коштує 13,85 грн (12,5 грн вартість порошку на літр + 1,35 вартість води). До того ж воно має більший термін придатності та зберігається без холодильника. Сухе молоко зберігає всі свої поживні речовини та характеристики, тому якість млинців не зміниться [5].

Отже, допомога українським військовим стала невід'ємною частиною життя українців, бо саме від перебігу дій на лінії фронту наразі залежить суспільний добробут. Але займатись волонтерством треба ефективно, тобто при обмежених матеріальних ресурсів та сировини забезпечити більшу кількість військових якісною провізією. Для цього треба вести обрахунки витрат на виготовлення готової продукції та шукати шляхи їх зниження.

Список використаної літератури:

1. Бобрик О.Б. Долучайтеся до акції "Смаколики для наших захисників!". Facebook. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0RNm1LdT1HEwZY6dA5xGBBn2x4ZxoGcWFT2izatHuiFtTi4YHFKhTaixLKyuNFn65l&id=100023559373563. (дата звернення: 01.05.2023).

2. Ганна Т. Неймовірно швидко плине час Facebook..URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0FRuqN8wRdedyrGFk7zJwRVnxtJbHSMGEQz7KbVkZBz3jhXMrKJ7jyTG5GwTGzYuPl&id=100000387084239. (дата звернення: 01.05.2023).

3. Донати для ЗСУ: скільки українців допомагають армії - Парламент.UA. URL: https://parlament.ua/news/donati-dlya-zsu-skilki-ukrainczіv-dopomgayut-armii/ (дата звернення: 01.05.2023).

4. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: https://minfin.com.ua/ (дата звернення: 01.05.2023).

5. Що таке сухе молоко, як його використовувати? Як розводити сухе молоко?. Жіночий клуб краси та здоров'я. URL: https://goodhouse.com.ua/poradi/18290-shho-take-suxe-moloko-yak-jogo-vikoristovuvati-yak-rozvoditi-suxe-moloko.html (дата звернення: 01.05.2023).

ЛИТВИН Ю.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Після 24 лютого 2022 року, розвиток українського бізнесу був суттєво ускладнений через безпекові ризики, нестабільність економічного клімату та обмеження в роботі з окупованими територіями. Нікому не секрет, що повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну призвело до значних втрат для українського бізнесу. Одними з основних втрат українського бізнесу є: втрати в людських ресурсах, економічні втрати, інфраструктурні втрати, валютні та політичні ризики. Розгляньмо дані пошкодження більш детальніше:

1. Втрати в людських ресурсах. Війна призвела до переміщення багатьох працівників із зони бойових дій, а також до втрат життя та здоров'я людей. Це призвело до зниження рівня продуктивності та збільшення витрат на заміну працівників.

2. Економічні втрати. Війна призвела до зниження попиту на більшість товарів та послуг, а також до зниження інвестицій в український бізнес. Більшість підприємств зазнали значних втрат через зниження продажів та збільшення витрат на виробництво.

3. Інфраструктурні втрати. Війна призвела до пошкодження або знищення багатьох інфраструктурних об'єктів, таких як мости, дороги, залізничні станції, аеропорти та інші об'єкти, що сприяли ефективності бізнесу.

4. Валютні ризики. Зниження вартості національної валюти призвело до збільшення вартості імпортних товарів та послуг та зниження платоспроможності українських підприємств в міжнародних операціях.

5. Політичні ризики. Війна призвела до невизначеності в економічній та політичній ситуації країни, що збільшує ризики для українських бізнесів та зменшує їхню привабливість для іноземних інвесторів.

Падіння національної економіки за підсумками 2022 року склало безпрецедентні 30,4 відсотка, а споживча інфляція становила 26,6 відсотка, що означає здорожчання товарів і послуг в Україні в середньому на чверть. Відбулася і значна девальвація національної валюти – з 29 грн/дол. перед вторгненням до 40 грн/дол. станом на зараз на готівковому валютному ринку, що теж не могло не позначитися на вартості товарів і послуг [1].

Як ми бачимо, Україна зазнала досить масштабних втрат під час повномасштабного вторгнення, що свідчить про різкий спад економіки. Не дивлячись на досить складну ситуацію в країні, держава та суспільство повинні докладати чимало зусиль для покращення економічного становища.

Для досягнення успіху українські підприємці мають приймати різноманітні стратегії та заходи, що враховують складність ситуації та потреби ринку. Деякі галузі бізнесу змогли знайти можливості для розвитку, наприклад, військова промисловість, аграрний сектор та інші сектори

економіки, що відповідають на потреби українського суспільства під час війни. Крім того, деякі підприємства змогли адаптуватися до умов війни та змінити свій бізнес-модель, щоб працювати під час війни. Проте, не всі підприємці змогли продовжити розвивати бізнес у такій складній ситуації, тому варто розглянути кілька заходів, які можна вжити для покращення ситуації :

Диверсифікація. Українські підприємці повинні розглядати можливості розширення асортименту продукції та послуг для забезпечення стійкого збуту. Наприклад, у зв'язку зі зменшенням попиту на споживчі товари, підприємці можуть переорієнтуватися на виробництво товарів довгострокового споживання.

Інновації. Українські підприємці можуть використовувати інноваційні технології та підходи, щоб підвищити ефективність виробництва та знизити витрати. Наприклад, використання 3D-друку може зменшити час та витрати на виробництво.

Вивчення нових ринків. Українські підприємці можуть досліджувати нові ринки для забезпечення стійкого збуту продукції. Наприклад, підприємства можуть звернути увагу на розвиток інтернет-торгівлі.

Не варто й забувати про те, завдяки чому український бізнес ще може існувати, а саме про міжнародні аспекти. Адже, саме міжнародні аспекти розвитку українського бізнесу під час повномасштабного вторгнення російської федерації були важливими для забезпечення стабільності та виживання українських підприємств. Основні міжнародні фактори, які вплинули на розвиток українського бізнесу в цей період, наступні:

Міжнародна допомога. Україні надавалися фінансові та інші види допомоги від країн-друзів та міжнародних організацій, які допомогли підтримати фінансову стійкість підприємств та забезпечити їхній розвиток під час війни.

Санкції. Міжнародні санкції, які були запроваджені проти Росії, змінили економічну ситуацію в регіоні та відкрили можливості для розвитку українських компаній, які займаються експортом.

Міжнародна торгівля. Під час війни було складно здійснювати міжнародну торгівлю, але деякі українські компанії змогли знайти нові ринки збуту, що дозволило їм збільшити свої прибутки.

Інвестиції. Міжнародні інвестиції українських компаній допомогли їм розвиватися та створювати нові робочі місця під час кризових умов.

Технології та інновації. За останні роки Україна стала привабливою для іноземних інвесторів в галузі технологій та інновацій, що забезпечує розвиток українського бізнесу.

Отже, розвиток українського бізнесу під час повномасштабного вторгнення був суттєво ускладнений. Війна призвела до зниження економічної активності в регіоні, зменшення зовнішньої торгівлі та негативно вплинула на інвестиційну активність. Проте, українські підприємці та компанії продовжують працювати та розвиватися, шукаючи можливості для збереження та розширення бізнесу. Деякі компанії переорієнтувалися на внутрішній ринок, розширюючи свою присутність в різних регіонах країни. Інші знайшли нові ринки збуту та можливості для експорту, завдяки підтримці міжнародних партнерів.

Список використаної літератури:

1. Unian.ua URL : https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html

ЛЮБОВЕЦЬКА Д. І., БРЕЗДЕНЬ М. В.
Науковий керівник: д.е.н., професор Гринькевич О.С.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРО УРЯДОВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна російська військова агресія в Україні 24 лютого 2022 року спричинила величезні збитки для вітчизняної економіки, тому зараз неймовірно важлива державна та інші види підтримки бізнесу й економіки загалом для відновлення та економічного зростання країни.

Метою даного дослідження є визначити особливості підтримки бізнесу в умовах війни через інструменти урядових програм в Україні.

Падіння національної економіки за підсумками 2022 року склало 30,4%, а споживча інфляція становила 26,6%, що означає підвищення вартості товарів і послуг в Україні в середньому на чверть. Відбулася значна девальвація національної валюти – з 29 грн/дол. перед вторгненням до 40 грн/дол., що теж позначилося на вартості товарів і послуг. Влада в Україні з початку повномасштабного вторгнення зрозуміла, що паралізований війною бізнес потребує якнайшвидших заходів підтримки. Тому майже одразу було запроваджено низу урядових програм підтримки бізнесу.

Одна з таких програм – це компенсація за працевлаштування ВПО. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року визначено, що роботодавці, які влаштували на роботу працівників, що отримали статус ВПО, мають право на компенсацію витрат на оплату праці за працевлаштування таких осіб. Згідно з ПКМУ від 10 січня 2023 р. № 33, збільшено розмір щомісячної компенсації з 6 500 грн до 6 700 грн, а максимальний розмір компенсації, який роботодавець може отримати за працевлаштування однієї внутрішньо переміщеної особи, тепер становитиме 13 400 грн. Загальна тривалість надання компенсації витрат не може перевищувати двох місяців з дня працевлаштування особи. Проте не мають право на компенсацію роботодавці, які є бюджетними установами (за винятком надавачів соціальних послуг), фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Фінансування компенсації витрат здійснюється в межах коштів, передбачених на зазначені цілі в бюджеті Фонду, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством [3].

Держава створила грантові програми єРобота. Це дієва допомога від держави для відновлення, створення власної справи з нуля, реалізації амбітних проєктів, генерування нових робочих місць та здобуття потрібних на ринку праці спеціальностей. Проєкт складається із шести різних програм: гранти на будь-який мікробізнес у розмірі до 250 тис. грн, гранти до 8 млн. грн на розширення чи створення підприємств у сфері переробки, гранти на посадку садів – до 400 тис. грн на 1 га, гранти на будівництво нових теплиць – до 7 млн. грн, гранти для стартапів у IT та гранти на навчання нових навичок у сфері інформаційних технологій.

З моменту старту програми єРобота на порталі Дія надійшло 22 912 заявок на отримання грантів за різними напрямами. Більше всього мікрогранти хочуть отримати у Києві – звідти надійшло 2382 заяви. Далі за регіонами місця розподілились так: Київська область – 1685 заявок, Дніпропетровська область – 1646 заявок, Львівська – 1526 заявок та Рівненська – 927 заявок. Щоб отримати грант до 8 млн грн на переробне підприємство в рамках напрямку «Новий рівень», підприємці подали 2141 заяву. Найбільше було з Київської області – 303. Також в лідерах наступні регіони: м. Київ – 262 заяви, Львівська область – 215 заяв, Дніпропетровська область – 169 заяв та Івано-Франківська область – 97 заяв. Для отримання грантів на створення теплиці за напрямком «Своя теплиця» та облаштування саду за напрямком «Свій сад» надійшло 453 заяви. Найбільше заяв було з Київської області – 52. Також серед регіонів-лідерів: Закарпатська область – 50 заяв, Дніпропетровська область – 45 заяв, Вінницька область – 36 заяв та Івано-Франківська область – 33 заяви [1].

Для бізнесу, який у довоєнний період розвивався у регіонах активних бойових дій, запроваджено державну програму релокації. Це перенесення виробничих потужностей підприємств із зон бойових дій у безпечніші місця. За рік війни за урядовою програмою релокації до інших регіонів країни було переміщено 800 підприємств, 623 з яких вже відновили роботу на новому місці. Для ще 239 здійснюється пошук підходящої локації або способу транспортування. Понад 650 підприємств, які планували релокувати свої виробничі потужності, відмовились від переміщення у зв'язку з деокупацією територій, на яких вони розташовані.

У зв'язку з деокупацією, покращенням безпекової ситуації в окремих регіонах частина підприємств повертається на попередні місця роботи, зокрема, в Харківську, Чернігівську та Сумську область. 44 підприємства вже повернулись. Найбільше підприємств релокувалися до Львівської (24%), Закарпатської (14,5%), Чернівецької (9,8%), Івано-Франківської (8,3%), Хмельницької (7,3%), Тернопільської (6,3%) областей. Представники уряду України зазначили, програма релокації діятиме і надалі, хоча кількість запитів значно зменшилася порівняно з березнем - квітнем 2022 р., коли кількість заявок сягнула тисячі. Уряд продовжує надавати підтримку підприємствам, які вирішили релокуватись, адже їх перевезення в безпечніші регіони – це збереження робочих місць, збереження динаміки сплати податків, збереження активності бізнесу, який є драйвером відбудови і сильним гравцем на економічному фронті [2].

Важливою стала і підтримка експортерів в таких непростих умовах, тому держава через інструмент Експортно-кредитного агентства вирішує цю проблему, адже виступає гарантом повернення виданих позик на виконання зовнішньоекономічних договорів (ЗЕД), що робить банківські кредити доступнішими для українських експортерів. Програма доступного фінансування для експортерів під час війни «Кредити на виконання зовнішньоекономічних договорів за спрощеною процедурою» допомагає українським виробникам вийти на нові ринки й стати конкурентними.

Всього за пів року повномасштабного вторгнення, а саме станом на 19 серпня 2022 року банки видали вже 14 кредитів на суму 33,211 мільйона гривень. Ще 12 кредитних угод на суму 54,37 мільйона гривень були погоджені та очікували на підписання сторонами.

Позики отримали підприємці з Івано-Франківської, Рівненської, Київської, Одеської, Дніпропетровської, Запорізької та Чернівецької областей, які експортують паперові пакети, дерев'яні вироби, твердопаливні котли, паркетну дошку, комплектуючі для меблів, меблі, гумовотехнічні вироби та різні харчові продукти. Майже всі кредити, які уже були надані бізнесу в співпраці з ЕКА, не мали додаткових вимог до ліквідної та твердої застави. При цьому близько 80% кредитів надавалися під нульову відсоткову ставку. Експортно-кредитне агентство України також може застрахувати надане експортером відтермінування іноземному контрагенту обсягом до 85% від суми експортного договору. Станом на кінець 2022 року кожна гривня, якою ЕКА застрахувала зовнішньоекономічні контракти українських підприємців, створила можливість для отримання 13,25 грн експортної виручки. Загалом, за 2022 рік ЕКА профінансувало експортні контракти на 3,18 млрд грн [4].

Без бізнесу, що працює, не буде економічної підтримки нашим військовим. Нинішні часи потребують нових рішень для бізнесу. Тому держава запроваджує чимало ініціатив для того, щоб підтримати підприємців у цей складний період.

Список використаних джерел

1. єРобота: Уряд запускає систему грантів для розвитку бізнесу. 2022. URL: https://bip.net.ua/articles/erobota-uryad-zapuskaye-systemu-grantiv-dlya-rozvytku-biznesu.
2. За рік війни у більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств. 2023. URL: https://profpressa.com/news/za-rik-viini-u-bilsh-bezpechni-regioni-relokovano-800-pidpriiemstv.
3. Компенсація витрат на оплату за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/
4. Як держава допомагає підтримувати український експорт. 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/3/696671/.

МАРУШКА А.
Науковий керівник: д.е.н., проф. Степура Т.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ У ВЕДЕННІ ІНСТАГРАМ-СТОРІНКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інстаграм існує вже досить давно і це дуже популярна соціальна мережа. Вона заснована Кевіном Сістромом та Майком Крігером 12 років тому. Ця програма базується на обміні фотографіями, дозволяє користувачам робити фотографії, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і низку інших соціальних мереж [2]. Інстаграм належить компанії Meta Platforms. Є одним із найпопулярніших сервісів у мистецтві айфонографії. За цей період платформа дуже змінилася

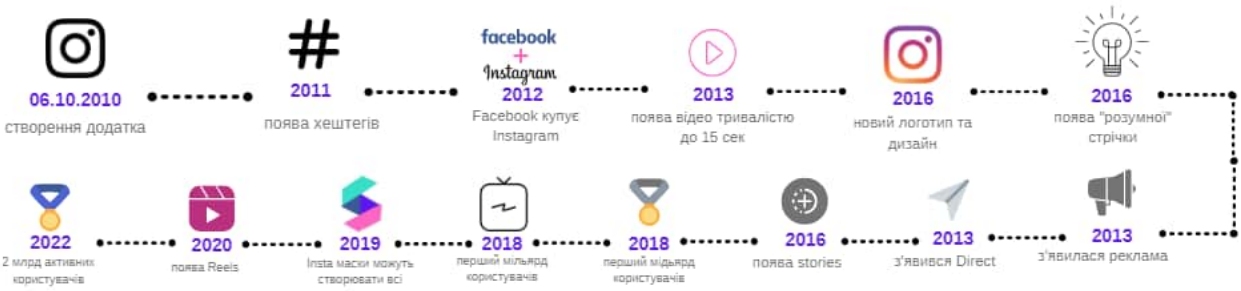

Рис. 1 Хронологія розвитку додатку Інстаграм

Джерело: розроблено автором

Раніше Instagram було відомою як платформа для обміну фотографіями, переважно серед жінок до 35 років. Однак з часом соціальна мережа розширилася, з'явилось багато нових функцій та можливостей для реклами, що призвело до збільшення числа дорослої аудиторії.

Ведення бізнес-акаунту в Інстаграм підвищує впізнаваність бренду, збільшує кількість замовлень та потенційних клієнтів. Аудиторія соцмережі вирізняється високою активністю. Вона дуже різнорідна, зацікавлена у товарах і послугах. За даними компанії The Small Business Blog [1]**:** 1)Instagram має понад 1 393 млрд активних користувачів на місяць; 2)Користувачі проводять в Instagram у середньому 30 хв. на день; 3)81% людей використовують Instagram для пошуку інформації про компанії, продукти та послуги; 4)50% людей відвідали сайт, щоб придбати продукт чи послугу, яку вони побачили в застосунку; 5)Середній бізнес-аккаунт в Instagram публікує повідомлення один раз на день; 6)Середній рівень залучення бізнес-поста в Instagram становить 0,96%; 7)500 мільйонів людей щодня використовують Instagram Stories; 8)51% користувачів – жінки, 49% – чоловіки; 9)Пости з можливістю купівлі щомісяця переглядають понад 130 мільйонів користувачів; 10)88% користувачів Instagram перебувають за межами США; 11)Бізнес-профілі IG відвідують 200 мільйонів користувачів щодня. Тому для будь-якого бізнесу існує зацікавленість у зборі цільової аудиторії та розширювання її за рахунок використання додатку Instagram.

Щоб розкрутити свою Інстаграм-сторінку, треба докласти чимало зусиль. На платформі багато конкурентів, які полюють за підписниками та потенційними клієнтами.

Спершу варто обміркувати стратегію, спосіб просування та визначитись з контентом . Неправильна постановка мети або її відсутність може стати першою помилкою в даній справі і дарма згаяним часом.

Бізнес профілі можуть запускати офіційну рекламу. Правильне налаштування таргетингу дасть можливість потенційним клієнтам відвідати сторінки

Найголовніше в цій соціальній мережі це – контент. Тут варто згадати, що в Instagram просувається не тільки сам продукт, а й пов'язана з ним ідея, стиль життя. Тому потрібно враховувати, які асоціації виникають у людей через бренд. Це так само важливо, як і продукт.

Ідеально, коли дотримуються єдиного стилю, публікуючи не лише ілюстрації у своєму паблику, а й текст.

Фірмовий стиль це набір індивідуальних візуальних елементів, що забезпечують бренду популярність, що роблять його пізнаваним. Це графічні, колірні та іміджеві складові. Це завжди актуально, оскільки унікальність завжди цінувалася.

Інстаграм також дозволяє розкручувати обліковий запис без вкладень користуючись безкоштовними інструментами:

1. Маски. Можна створювати брендовані маски зі своїм логотипом щоб підвищувати впізнаваність. Серед користувачів буде більше асоціацій з нашим брендом.

2. Залучення аудиторії з Tik Tok. Потрібно зв’язати ці дві сторінки, додавши відповідну кнопку у профіль. Так користувачі зможуть легко переходитимуть з однієї платформи на іншу.

3. Взаємопіар. Співпраця з іншими брендами, компаніями, блогерами для просування своєї сторінки.

4. Прямі ефіри. Підвищувати залученість підписників можна за допомогою трансляцій. Проводячи ефіри дається хороший зворотний зв’язок клієнтам.

5. Інтерактивний контент. Обов’язково потрібно користуватись такими інструментами, як Reels, IGTV та Instagram Stories, знімати більше відео. Аудиторія Інстаграм дуже любить інтерактив.

6. Розсилки в Direct. Можна зробити текст максимально ненав’язливим, але в свою чергу продаваючим. Це добре підходить для залучення нових клієнтів. Головне не перебільшувати.

Проте зараз, в умовах війни стандартна робота соціальних мереж дуже змінилась. Трансформувався постинг, діяльність деяких компаній перейшла в інше русло. Інстаграм зараз працює здебільшого, як платформа для донатів на армію та реклами благодійних фондів. Просування зборів у соціальних мережах має надзвичайні результати. Зараз всі розуміють, що «як раніше» вже може і не бути, бо контент суттєво трансформувався . Контент-стратегія брендів потребує максимальної адаптації під нові реалії. Традиційне розділення контенту на брендовий, продаючий, фановий та інтерактивний доповнені соціальним, підтримувальним та корисним контентом. Приклади соціального бренд-контенту [3]: національна позиція компанії, підтримка ЗСУ, допомога споживачам, нові адаптовані послуги/товари/ціноутворення, HR-інформація про підтримку команди, допомогу постраждалим, волонтерство. Акцентується увага на національній позиції компанії, підтримці ЗСУ, волонтерстві, допомозі постраждалим.

Список використаної літератури:

1. Роман І. Просування в Instagram - докладний посібник з розкрутки Інстаграм акаунту. *elit-web.ua*. URL: https://elit-web.ua/ua/blog/prodvizhenie-v-instagram

2. Here's How To Use Instagram. *businessinsider* (Business). November 1, 2010. Архів оригіналу за 25 серпня 2012. Процитовано November 1, 2012

3. Як брендам вести соціальні мережі під час війни. *Обучение в школе интернет маркетинга WebPromoExperts | Курсы для маркетолога*. URL: https://webpromoexperts.net/ua/blog/brend-kommunikaciya-v-socsetyah-vo-vremya-voyny/

НІКОЛАЄВА В.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Іноземні інвестиції вважаються чинником економічного зростання країни, чим найбільш привабливою є держава для іноземних інвесторів, то більше вона отримує можливостей розвиватись. З інвестиціями в країну надходять нові технології, створюються робочі місця та прискорюється розвиток. Як зазначають відомі західні вчені Ругман та Даннінг, іноземні інвестиції формують валовий капітал приймаючої країни, сприяють зростанню продуктивності та конкурентоспроможності, а також передають нові знання, технології, досвід [1].

Станом на жовтень 2022 року Міністерство економіки заявило про понад 250 заявок щодо майбутнього інвестування в Україну. Така кількість ініціатив у період війни показує, що Україна досі є цікавою для іноземних інвесторів, які не тільки вірять у її перемогу, а й хочуть стати складовою її відродження.

До повномасштабного вторгнення росії інвестування в нашу країну було переконливим.

Перевагами є недорога кваліфікована робоча сила, гарна інфраструктура, зручна логістика, освічені кадри. Недоліками є бюрократія, системна корупція і закритість деяких галузей для іноземного інвестування.

Після 24 лютого з'явились воєнні ризики, тому інвестування дещо скоротилось. Серед ризиків є можливість знищення або захоплення предмету інвестування. Після повномасштабного вторгнення та активних бойових дій, оцінивши руйнування і потреби у відновленні, влада зрозуміла, що потрібен новий підхід до залучення інвестицій в Україну. Бо чим більше буде компаній, які захочуть та зможуть працювати в Україні, то швидше ми вийдемо на довоєнний рівень і буде стабільне зростання. Тому уряд вніс певні зміни в законодавство про підтримку крупних інвесторів, а саме зниження «порогу входу» вартості проекту для тих компаній, що претендують на зниження податків [2].

В умовах соціально-економічного розвитку України потрібні інвестиції в розробці та втіленні оновленої інвестиційної політики розвитку регіонів. Під час розробки та втілення такої політики важливим є використання закордонного досвіду , який обґрунтовує можливість створення сприятливого інвестиційного середовища та зміцнення власного потенціалу. Пріоритетними шляхами для залучення і підтримки стратегічних інвесторів будуть ті, де Україна володіє потрібними ресурсами і формує значну потребу ринку у відповідній продукції, а саме: виробництва тракторів, комбайнобудування, авіа та ракетобудуванні, виробництві вантажівок та легкових автомобілів, нафто і газовидобутку, переробці сільгосппродукції, транспортної інфраструктури. Щоб мати гідне майбутнє Україні потрібен високотехнологічний вклад, адже сучасна історія розвитку цивілізації продемонструвала, що високого успіху досягли не ті країни що орієнтуються на сировину, а ті, де розвинені технології [3].

Отже, інвестування вкрай потрібне Україні, адже саме іноземне вкладення допоможе відновити нашу країну після війни. Важливо також застосовувати інвестиції у тих підприємства де ми формуємо значну потребу на ринку. Також треба розвивати технології, адже прогрес йде у перед, відповідно це те, що зробить нашу країну більш розвиненою. Позитивним є те, що з надходженнями інвестицій, формуються нові робочі місця та пришвидшується розвиток, тому потрібно залучати іноземних інвесторів.

Список використаної літератури:

1. Dunning J. TheInfluenceofHymer'sDissertationontheTheoryofForeignDirectInvestment / Dunning J. andRugman A. – AmericaEconomicReview, Vol.75. Issue 2.pp228232

2. Чому варто інвестувати в Україну [URL]: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/ (дата звернення: 02.05.2023р.)

3. Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна"" від 21.10.2010 р.№ 2623VI [URL]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12#Text (дата звернення: 02.05.2023р.)

САМАРЧУК В. М.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Вдовин М.Л.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ НА ПОКАЗНИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Україна наразі активно прагне покращити свої позиції на міжнародних ринках, а зовнішня торгівля є основним джерелом фінансування для стимулювання національної економіки. Для збільшення обсягів українського експорту і поліпшення його структури в умовах повоєнної відбудови необхідно зміцнювати експортну базу країни і підвищувати конкурентоспроможність продукції на світових ринках, що робить актуальним питання дослідження впливу повномасштабного вторгнення росії в Україну на показники зовнішньої торгівлі.

Проблемам оцінювання зовнішньої торгівлі в період до та після повномасштабного вторгнення присвячена низка наукових праць. Зокрема про зовнішню торгівлю послугами України у різні періоди описано у [1], а про зовнішню торгівлю з країнами ЄС у довоєнний період у [2].

Як відомо, сьогодні Україна є одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції до ЄС. Так, у 2017 р. спостерігається збільшення обсягів експорту до 17533403,9 дол. США тис. у порівнянні з негативною тенденцією у 2015-2016 рр., а у 2021 р. обсяги вже сягли 68072159,6 тис. дол. США, при цьому протягом усього аналізованого періоду наявне від'ємне значення сальдо зовнішньої торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники зовнішньої торгівлі України, тис. дол. США

Рік	Експорт	Імпорт	Сальдо	Оборот зовнішньої торгівлі	ВВП
2014	17002906,8	21069126,2	-4066219,4	38072033	131805000
2015	13015209,7	15330156,2	-2314946,5	28345365,9	90615000
2016	13496283,2	17140841,8	-3644558,6	30637125	93270000
2017	17533403,9	20799357,1	-3265953,2	38332761	112154000
2018	47334813,3	57137626,8	-9802813,5	104472440,1	130832000
2019	50054605,8	60744235,7	-10689629,9	110798841,5	153781000
2020	49191326,1	54298746,1	-5107420	103490072,2	155582000
2021	68072159,6	72797989,5	-4725829,9	140870149,1	200090000

Джерело: розраховано автором за даними [3]

Зменшення показників імпорту та експорту у 2020 році пояснюється кризовим станом, спричиненим пандемією, та зменшенням обсягів міжнародної торгівлі. На початку 2022 р., напередодні повномасштабного вторгнення росії, найбільші обсяги експорту товарів з України були спрямовані до таких країн як, Іспанія, Італія, Китай, Нідерланди, Туреччина (рис. 1).

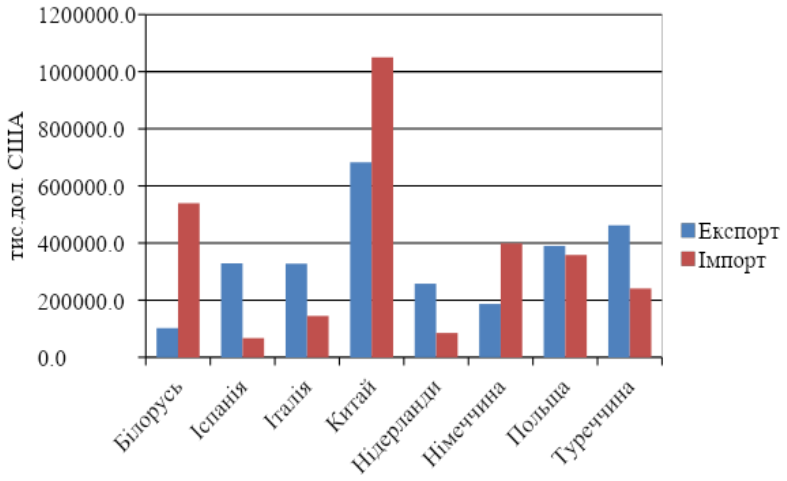

Рис. 1. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами у січні 2022 року
Джерело: побудовано автором за даними [3]

Найбільше імпортовано товарів було з Білорусі, Італії, Китаю, Німеччини, Польщі. При цьому експорт товарів у першому місяці збільшився на 53,3% у порівнянні з 2021 р., а імпорт – на 47,3%. Експорт товарів та послуг у березні-квітні 2022 року зменшився на 45% порівняно з березнем-квітнем 2021 року, тоді як імпорт за цей період просів на 36%. Імпорт відновлюється швидше за експорт: у квітні порівняно з березнем він зріс майже на 30%, тоді як експорт збільшився лише на 5% [3].

Українські компанії поступово розвертаються в бік найближчих ринків. У 2021 році на ЄС припадало 39% експорту, на країни СНД – 11%, а на інших торговельних партнерів (Азія, Африка, США тощо) – 50%. В імпорті частки становили 40%, 19% та 41% відповідно. У січні-липні 2022 року 61% експорту припав на ЄС, лише 6% – на країни СНД і 33% – на інші країни. В імпорті на ЄС припадало 48%, на СНД – 13%, на інші країни – 39% .

Причини цих змін очевидні. Зростаюча частка автомобільного та залізничного транспорту в логістиці звужує можливості для товарообігу. Логічним вибором стають країни з налагодженими наземними транспортними коридорами. Таким чином, частка ЄС в експорті та імпорті зростає, а поставки до/з країн СНД скорочуються. Сьогодні ключовою проблемою є те, що агресія росії в Чорному морі практично унеможливлює продовження експорту рекордного врожаю зернових, який Україна зібрала минулого року. Великий удар завдано і по металургії. Наразі стоять найбільші металургійні комбінати. Окрім закриття власне портів, існує також велика логістична проблема, оскільки спостерігається наплив біженців і водночас різке збільшення навантаження на західний кордон, автомобільний і залізничний транспорт, з товарами, що надходять із Західної та Східної Європи [4].

Підсумовуючи, хотілося б зазначити, що запорукою успішного економічного відновлення України, у тому числі – промислового – є ефективна співпраця влади, бізнесу та міжнародних інвесторів. Також захист прав власників, верховенство права та жорстка боротьба з корупцією. Власне, це ті фактори, від яких залежить і наше членство в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Vdovyn, M., Zomchak, L. Export in services of Ukraine: pre-pandemic period, COVID-19 and war. Věda a perspektivy, 2022. 8 (15), 48–57. DOI: https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8(15)-48-57 URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/2337/2339/
2. Вдовин М. Л., Хромова М. В. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 61–63.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua

4. Яковенко Р.В., Педь І.В., Алексеєва Л.М., Олійник І.В., Тертиця О.О. Теоретико-економічне підґрунтя реалізації завдань управління економікою України в умовах російської агресії. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 58-66.

СУХОВИЧ Х. В.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Вдовин М. Л.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Людство протягом всього свого існування проявляє неабиякий інтерес до вивчення проблем рівня життя, можливості задоволення своїх потреб, багатства та добробуту населення. На сучасному етапі розвитку економіки добробут трактується як комплексна категорія, яка включає в себе не тільки матеріальну, а й суспільну психологічну, правову, політичну та інші складові як на рівні індивіда, так і на рівні всього суспільства. Аналіз рівня добробуту є критично важливим при оцінці розвитку держави, її економічного потенціалу та розробки подальших стратегій діяльності. В процесі такого аналізу досліджується вплив низки як матеріальних чинників (ВВП, інфляція, рівень заробітної плати, зовнішньоекономічна діяльність), так і якісних (рівень освіченості, медичного забезпечення, екологічна ситуація).

Питанням вивчення добробуту населення присвячена велика кількість наукових праць. Зокрема, у [1] проаналізовано сучасний стан добробуту населення України, у [2] здійснено рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення, а у [3] описано рівень безробіття в Україні.

Найбільш загальним та всеохоплюючим матеріальним показником добробуту населення є ВВП. Результати порівняльного аналізу реального та номінального ВВП на одну особу протягом 2010-2022 років зображено на рис. 1.

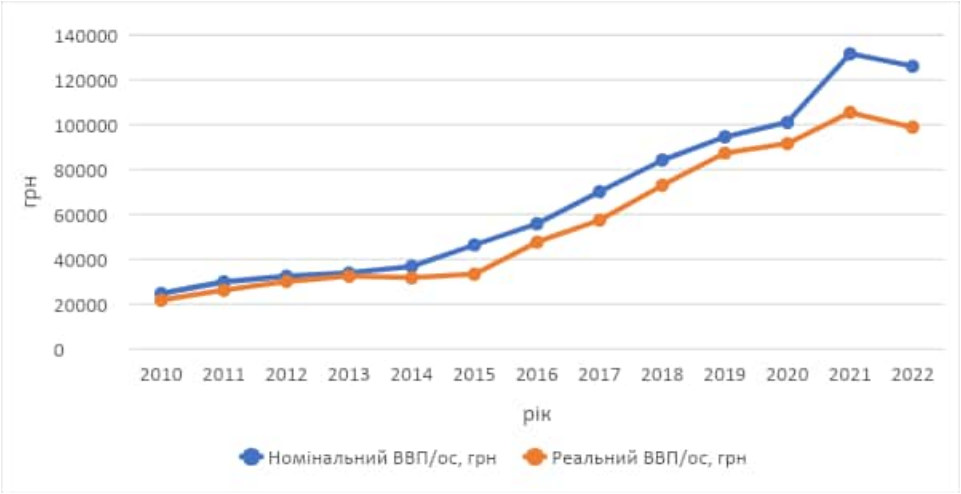

Рис. 1. Динаміка номінального та реального ВВП на особу у 2010-2022 роках
Джерело: побудовано автором за даними [4]

Згідно з рис. 1 можна побачити, що номінальний ВВП на особу мав тенденцію до зростання протягом останнього десятиліття, схожа тенденція спостерігається і для реального ВВП на особу. З початком повномасштабного вторгнення росії прослідковується різке зниження ВВП на особу та збільшення розриву між реальним та номінальним ВВП на особу. Це свідчить як про збільшення інфляції, знецінення національної валюти, так і про зменшення фізичного обсягу виробленої продукції. Останнє зумовлено неможливістю вироблення суспільного продукту на окупованих територіях та територіях, де ведуться бойові дії, створення значних перешкод для

здійснення підприємницької діяльності, зокрема шляхом створення дефіциту електроенергії, перебоїв логістичних шляхів.

Окрім добробуту на макрорівні важливим також є аналіз добробуту окремого господарства. Показником, який найбільш достовірно відображає рівень матеріального добробуту домогосподарства є його доходи. Динаміку середньомісячного доходу домогосподарства протягом 2010-2022 років зображено на рис. 2:

Рис. 2. Динаміка середньомісячного доходу домогосподарства протягом 2010-2022 років

Отже, доходи домогосподарств зростають протягом 2010-2021 років, а у 2022 році, з початком повномасштабної війни – знижуються на 15,8%. Це досить стрімке зниження, порівняно зі зниженням індикатора матеріального добробуту на рівні держави (номінальний ВВП знизився лише на 5%). Тому можемо констатувати факт, що населення загалом є більш стійким до кризових ситуацій, які виникли в умовах війни, ніж окреме домогосподарство. Доходи домогосподарств знизилися за рахунок зниження заробітних плат, доходів від підприємницької діяльності, грошових допомог від родичів тощо. Згідно з дослідженням, проведеним компанією Gradus Research зменшення доходу від початку повномасштабного вторгнення притаманне 78% опитаних. Найбільше доходи скоротилися в внутрішньо переміщених осіб, оскільки значна частина з них не змогла знайти роботу.

Щодо якісних показників таких як рівень освіченості, рівень забруднення довкілля тощо, то тут вплив війни є дещо сповільненим, порівняно з матеріальними показниками. Рівень більшості якісних показників не погіршився в перший рік війни настільки стрімко, як це зробили економічні показники. Прогнозується, що вплив війни саме на якість життя буде відчутним через деякий час, можливо навіть після закінчення війни.

Провівши аналіз впливу війни на добробут населення можна зробити висновок, що добробут населення включає в себе сукупність безлічі показників, які можна умовно поділити на матеріальні та якісні. Рівень усіх, без виключення, показників погіршився в тій чи іншій мірі. Найбільш негативний вплив війни можна спостерігати на матеріальному добробуті індивідів, які є нестійкими до такої політичної нестабільності, не мають достатніх заощаджень, неспроможні в короткі терміни знайти альтернативне джерело доходів. Національний добробут також зазнав значних змін: зниження виробленого суспільного продукту, підвищення цін, зниження купівельної спроможності, зниження інвестиційної привабливості, проте проведення державою ефективної стабілізаційної політики дещо пом’якшує цей вплив у порівнянні з впливом на індивіда. Найменш негативний вплив виявився на якісну складову добробуту, наприклад, кількість аспірантів в Україні зберігає тенденцію до зростання протягом останніх 4 років, проте вплив війни на цю складову не можна недооцінювати, необхідно вживати всіх можливих заходів для мінімізації негативного впливу війни на них в перспективі. Отже, державі необхідно розробити детальні стратегічний та оперативний плани мінімізації впливу війни на рівень добробуту населення, які б передбачали вжиття певних заходів щодо зменшення кількості проблем, викликаних війною як на сьогоднішній час, так і в перспективі.

Список використаних джерел:
1. Вдовин М., Зомчак Л., Міщук Т. Аналітика сучасного стану добробуту населення України. Економіка та суспільство. 2022. №. 39.
2. Вдовин М., Міщук Т. Рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2022. №. 1 (91). Р. 3-9.
3. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Коханевич М.П. Безробіття в Україні: економіко-статистичний огляд. Механізми регулювання економіки. 2022. № 1-2. С. 95 – 96.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

ФАБРИСОВА А. Д.
Науковий керівник: доц. Данилович-Кропивницька М.Л.
Національний Університет «Львівська Політехніка»

РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі для будь-якої з країн має значення національна безпека. Від її рівня та ефективності захисту прав громадян залежить саме існування і розвиток людини, суспільства і держави в цілому. Національна безпека країни завжди виступає атрибутом її незалежності.

У період активних військових дій Україна зустрілася з такими викликами як збройна агресія росії проти України, транснаціональні злочинні угруповання, шпигунство з боку іноземних держав, сепаратизм, а також низка інших загроз. Злочини проти безпеки держави становлять найсерйознішу загрозу для територіальної цілісності, недоторканості, конституційного ладу, суверенітету України. Тому дедалі частіше говорять про проблематику забезпечення національної безпеки.

Одним із державних засобів запобігання та протидії загрозам національної безпеки виступають підрозділи Служби безпеки України, які відіграють значну роль у боротьбі зі злочинністю.

Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями. Її пріоритетними завданнями є: боротьба з розвідкою та диверсійна діяльність проти України; боротьба з тероризмом; контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності, оборонного та науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об’єктів критичної інфраструктури; охорона державної таємниці.

З перших днів повномасштабної війни Служба безпеки України разом із усіма силами оборони стала на захист нашої держави і сьогодні докладає максимум зусиль для перемоги.

Враховуючи виклики і загрози воєнного часу, Службі безпеки довелося діяти в абсолютно нових умовах і миттєво приймати непрості рішення. СБУ повністю змінила організаційні підходи до проведення контррозвідувальної діяльності, задіяла весь інструментарій і максимально швидко перейшла на новий формат роботи.

Зокрема, йдеться про створення нових підрозділів, щоб проводити активні контррозвідувальні заходи в районах бойових дій та на окупованих територіях, підготовку людей для національного опору, розгортання тимчасових оперативних груп (ТОГ) з досвідчених співробітників у прифронтових районах.

Ще один важливий напрям контррозвідувальної діяльності Служби – комплекс стабілізаційних заходів на звільнених територіях. Її контррозвідувальні підрозділи заходять у деокуповані населені пункти одними з перших та разом зі слідчими документують злочини рф, викривають місцевих колаборантів і зрадників, налагоджують контррозвідувальний режим.

Також спецслужба здійснює контррозвідувальне забезпечення підприємств оборонно-промислового комплексу (ОПК). На початку вторгнення СБУ організувала супровід евакуації виробничих потужностей і фахівців підприємств ОПК, постачання критично необхідних запчастин для ремонту бойових літаків, виробництва берегових і протитанкових ракетних комплексів у різних регіонах України тощо.

СБУ започаткувала нові тенденції у протидії ворогу та у системному знешкодженні п'ятої колони всередині країни. Деталі цих спецоперацій і досі залишаються під «грифом секретно», але суспільство обов'язково отримає більше інформації після перемоги.

Загалом серед знакових подій цієї війни можна перелічити наступні операції СБУ:

1. «Бавовна» в тилу ворога:

З літа 2022 року в тилу російської армії запалала «бавовна». Це пов'язано не лише з появою в українських захисників далекобійної та високоточної зброї, а й з реалізацією унікальних спецоперацій, зокрема і Службою безпеки.

2. Звільнення полонених:

Служба безпеки бере активну участь у пошуку та звільненні військовополонених. Повернути додому всіх захисників – це пріоритетне завдання для держави. Для цього при спецслужбі функціонує Об'єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України.

3. Дерусифікація економіки:

За матеріалами СБУ було накладено арешт на корпоративні права та нерухоме майно десятків підприємств, кінцевими бенефіціарами яких є російські корпорації «Роснефть», «Росатом», «Газпром», «Ростех», «РусАл», «група ГМС», «Татнефть» і банки. Загалом арештовано активи на понад 207,67 млрд грн.

4. Протидія «російським агентам у рясах»:

У 2022 році Служба безпеки України розпочала комплексні контррозвідувальні та безпекові заходи у церковному середовищі УПЦ (МП). для припинення деструктивної діяльності проросійськи налаштованого духовенства.

Загалом було перевірено понад 350 церковних споруд і 850 людей у різних регіонах. У ході знайдено російські паспорти у вищого духівництва, готівку, пропагандистську літературу, «паломників»-громадян рф.

5. Викриття зрадників і агентів:

Чимало агентури СБУ розкрила ще до війни, тож вона не спрацювала, як того очікував кремль. Їм відводилася окрема роль – не тільки розвідувально-підривна діяльність, а й взаємодія з місцевими колаборантами, формування окупаційних режимів на місцях тощо.

Наприклад, на випадок захоплення Києва фсб рф підготувала маріонеткові уряди, а засуджений за державну зраду Віктор Янукович на початку березня 2022 року очікував у білорусі, щоб повернутися та очолити Україну.

Деякі зрадники допомагали ворогу іншими способами: коригували обстріли, передавали координати позицій ЗСУ, об'єктів інфраструктури, надавали окупантам списки на знищення українських патріотів, влаштовували інформаційні диверсії та кібератаки.

Загалом у 2022 році СБУ розслідувала 1,1 тис. кримінальних проваджень щодо державної зради і понад 2,6 тис. проваджень стосовно колаборантів і пособників рф. За даними напрямами суди вже винесли 103 і 44 обвинувальні вироки відповідно.

6. Доказова база для «Гааги»:

Служба безпеки України є флагманом зі збору доказів воєнних злочинів рф у війні проти України не лише для українського правосуддя, а й для міжнародного. Злочини рф документує Головне слідче управління СБУ разом з іншими правоохоронними органами.

Мова йде не лише про гласно зібрані докази – огляд місця події, ідентифікація російської зброї, – а й велику кількість негласних, таких як відео, аудіо, перемовини окупантів тощо.

7. Діяльність Центру спеціальних операцій «А» СБУ («Альфа»):

Бійці «Альфи» виконують завдання малими групами на всіх напрямках бойових дій. Зокрема, вони брали активну участь в обороні Києва, Харкова, Чернігова, Сум, Луганської і Донецької

областей, у звільненні тимчасово окупованих територій Київщини, Харківщини, Херсонщини, Одещини та Запорізької області.

Співробітники СБУ разом із побратимами зі ЗСУ звільняли острів Зміїний, тримали оборону Рубіжного, Білогорівки та Сєвєродонецька, донині захищають місто Бахмут.

Таким чином, СБУ є одним із суб'єктів забезпечення національної безпеки держави. Нині Служба безпеки України є динамічною, укомплектованою високопрофесійними експертами, оснащеною сучасними матеріально - технічними засобами, спеціальною службою, яка здатна ефективно захищати територіальну цілісність, конституційний лад та державний суверенітет України від зовнішніх та внутрішніх загроз.

ЯВОРСЬКИЙ К.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗМІНИ НА РИНКУ ІМПОРТНИХ ГЕНЕРАТОРІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

З початком повномасштабної війни, ініційованої Росією, Україна стала стикатися зі значними проблемами. Національна економіка зазнала значного зниження, що проявилося у відсутності росту ВВП, підвищенні інфляції, девальвації гривні та інших негативних наслідках. Війна також призвела до значних економічних збитків та руйнувань, спричинених військовими діями Росії. Населення зменшилося внаслідок різних факторів, а ситуація в енергетичній сфері стала ще складнішою через постійні бомбарду

Із початком повномасштабної війни, розпочатої росією, жителі України та українська економіка змушені переживати складні часи: спад ВВП, інфляція, знецінення національної грошової одиниці гривні, економічні збитки і руйнування через воєнні злочини, скоєні країною-агресором, скорочення населення з різних причин. Одним із не менш впливових чинників є негативна ситуація у сфері енергетики, зумовлена постійними бомбардуваннями енергетичної інфраструктури України. Постійні аварійні відключення світла у часі осінньо-зимового календарного періоду для населення спричинили різке збільшення попиту на генератори та пальне.

За 11 місяців 2022 року в Україну імпортували майже 354 000 генераторів на $355 млн, розповіли в Держмитслужбі, це в шість разів більше, ніж за аналогічний період попереднього року (58 000 штук) [1]. Кількість ввезених генераторів з-за кордону збільшувалась упродовж всього року, аж до настання холодної пори, що ще більше вплинуло на ріст попиту. Однак, вартість ввезених генераторів у 2022 році порівняно із 2021 роком збільшилась лише у 2,5 разу, що пояснюється різницею розміру та потужності пристроїв. В умовах війни найбільша потреба бізнесу та домогосподарств є саме у невеликих та малопотужних (до 7,5 кВт) генераторах, що цілком задовольняють потреби українців щодо живлення житлових будинків та малих підприємств. Натомість у державний бюджет надійшло майже 2 млрд грн мита та ПДВ на ввезених генераторах. Однак вже на початку листопада 2023 року Кабмін звільнив від ПДВ і мита генератори, електродвигуни та обігрівачі. Цим, ймовірно, почали збагачуватись торговці та підприємці із перепродажу товарів, але навіть за стабільного попиту у грудні 2022 року та перших місяцях наступного року (інформація поки не згрупована) продавалось приблизно 200 000 пристроїв щомісячно. На рис. 1 представлено кількість щомісячних ввезень генераторів в Україну у 2021 та 2022 роках.

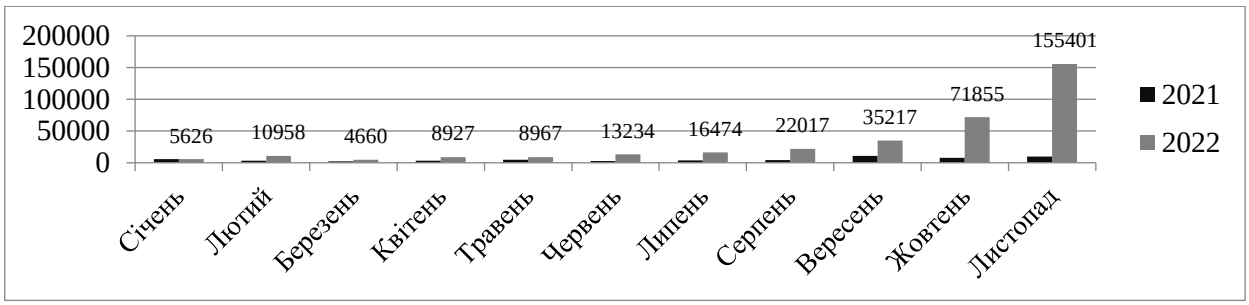

Рис.1. Ввезені генератори в Україну за січень–листопад 2021, 2022 років, штук

Джерело: згруповано, систематизовано та побудовано автором за [1] та даними Держмитслужби.

Велика частка ресторанного бізнесу (усі кав'ярні, невеликі кафе та ресторани, паби та лаунджі) мали змогу продовжувати функціонування в умовах обмеженого енергопостачання тільки за допомогою генераторів, що значною мірою вплинуло на кількість їхнього імпорту, значне збільшення попиту на пальне і тому подібні зміни.

Через постійні аварійні відключення світла генератори для українців стали ледь не основним джерелом електроенергії, що спричинило суттєве збільшення попиту на пальне. Генератори працюють і на дизелі, і на бензині А-92, і на дорожчому А-95 Найпопулярнішими ввезеними з-за кордону генераторами (понад 80%) стали бензинові потужністю до 7,5 кВт. Наступні сходинки у рейтингу займають потужніші бензинові, дизельні до та понад 7,5 кВт.[1]. Причиною популярності бензинових генераторів стала ціна пристроїв та відносно економна вартість виробленої електроенергії. За словами директора Центру досліджень енергетики О. Харченка: «Зважати на заявлені технічні характеристики виробника не варто: в більшості випадків на практиці все буде інакше, у нього генератор на 7,5 кВт преміум-класу. При навантаженні 3–4 кВт він споживає 1,7–1,9 л бензину на годину. Отже, 1 кВт·год коштує 27–29 грн. У його товариша дешевий китайський генератор потужністю 4 кВт, для нього вартість 1 кВт·год сягає 50 грн» [1]. При цінах на електроенергію для населення 1,44–1,68 грн за кВт·год (залежно від кількості спожитих кВт в місяць) та 5–6 грн для підприємців, вартість використовуваної електроенергії, виробленої середньостатистичним генератором в десятки разів більша. Попри цей фактор значна частина бізнесу залишається рентабельною, хоч і менш прибутковою. Ця інформація обґрунтовується збільшенням попиту на бензин і дизель в Україні на 10–20%, за статистикою великих мереж АЗС на грудень 2022 року.

Отже, провівши певні підрахунки, отримали інформацію, що на усі 354 000 ввезених генераторів за годину користування знадобиться 50–100 млн грн, що витрачає набагато більше коштів українців, але, водночас, постійно наповнює бюджет шляхом сплати податків та мита на імпортне пальне, оскільки компенсуючи побічні витрати українців держала скасувала оподаткування на ввезення генераторів та подібних пристроїв. Можемо виснувати, що генератори стали ефективним вирішенням проблем з електроенергії в Україні під час повномасштабної війни. Попри це, вартість 1 кВт год, виробленої генератором, становить значно більшу суму, ніж за встановленими тарифами Кабміну, що держава частково компенсувала скасуванням мита та податків на ввезення генераторів та подібних пристроїв.

Список використаних джерел:

1. В Україну завезли генераторів сукупною потужністю як один енергоблок АЕС, а бензину потрібно на сотні мільйонів. Як побудована генераторна економіка країни. Forbes Ukraine. URL : https://forbes.ua/money/v-ukrainu-zavezli-generatoriv-yak-odin-energoblok-aes-a-benzinu-potribno-na-sotni-milyoniv-yak-pobudovana-generatorna-ekonomika-kraini-09012023-10939 (дата звернення: 12.04.23).

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІРМ, РИНКІВ, РЕГІОНІВ: СОЦІАЛЬНО ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

АНТАЛОВЦІ Х. Б.
Науковий керівник: к.т.н., доц. Гринькевич В.М.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАХОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІРМИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У ринковій економіці кожне підприємство постає перед проблемою побудови дієвого механізму ціноутворення. Такий механізм потребує врахування чинників внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування фірми, забезпечення можливостей створення особливої цінності для споживача. Водночас «у процесі формування цінової політики важливим є визначення прогнозної величини витратної частини ціни. Співставлення структури витрат із запланованими обсягами виробництва та розрахунок короткострокових середніх витрат на одиницю продукції забезпечать раціональність цінової політики» [1].

Ефективно сформована структура виробництва та реалізації асортименту агропромислової продукції має враховувати попит та пропозицію на неї. Споживач агропродукції при аналізі ціни, враховує її якість. Висока якість продукції спонукає споживача платити вищу ціну, і в такому аспекті ціна буде індикатором якості цієї продукції. Крім того на ціну агропродукції впливає сезонний характер, збір врожаю, зберігання, відгодівля тварин тощо. За результатами вивчення процесів ціноутворення у ТОВ «АГРО-ВАМ» у таблиці систематизовано шляхи оптимізації цінової політики товариства.

Таблиця 1

Шляхи реалізації цінової політики ТОВ «АГРО-ВАМ»

№ з/п	Характеристика процесу здійснення цінової політики
1.	Дослідження ринку (аналіз цін конкурентів, визначення їх переваг, дослідження цільового сегменту покупців, вивчення кількості та якості товарів-аналогів на ринку), обґрунтування мети, цілей, задач діяльності
2.	Обґрунтування стратегічного напрямку діяльності
3.	Дослідження та вибір методу ціноутворення відповідно до мети діяльності (отримання максимум прибутку, здобуття лідируючої позиції серед конкурентів, стабільний розвиток та безперервне функціонування на ринку): витратний; параметричний; ринковий методи ціноутворення.
4.	Формування тактики та стратегії здійснення процесу ціноутворення
5.	Забезпечення процесу реалізації цінової політики підприємства
6.	Здійснення контролю та оцінка ефективності цінової політики підприємства: ефективна; не ефективна.

У поточній господарській діяльності ТОВ «АГРО-ВАМ» застосовує витратний метод здійснення ціноутворення, за якого фірма розраховує базову ціну на весь асортимент продукції. Для удосконалення політики ціноутворення ТОВ «АГРО-ВАМ» ми пропонуємо використання різних методів ціноутворення на заміну традиційним (використання стратегії ціноутворення «ціна-якість» споживач завжди готовий заплатити вищу ціну за хорошу якість продукції і при цьому продукція залишається бажаною для споживача) з урахуванням конкурентних позицій

різних видів продукції фірми на ринку. Поєднання методів ціноутворення забезпечить синергетичний ефект зниження собівартості продукції, врахування ризиків, аналіз діяльності конкурентів, швидку адаптацію до мінливих умов ринку тощо.

Список використаних джерел:

1. Власюк В.Є., Олексієвець О.О., Олішкевич К.В. Проблеми формування цінової політики підприємств. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). С. 521–524.

3. Жегус О.В. Розвиток методів маркетингового ціноутворення на інноваційні продукти. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2019. № 2(93). С. 82–90.

АХЕК'ЯН М. А.
Науковий керівник: к. психол. н., зав. каф. психології Компанович М. С.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ

Психологія сексуальності – біологічна основа емоцій і мотивації. Потреби варіюються від основних біологічних потреб до більш піднесених потреб, таких як потреба в любові або самореалізації. Передбачається, що в основі людської мотивації лежать базові емоції. Люди на початку життя здатні переживати дві основні реакції. Перше — це відчуття задоволення, а друге — відчуття неприємності. Приємні переживання пов'язані із задоволенням фізіологічної потреби, а неприємні – зі сприйняттям загрози, або переживанням болю, або фрустрацією фізіологічної потреби [2].

Позитивні почуття, пов'язані із задоволенням фізіологічних потреб, призводять до почуття насолоди і задоволення. Сексуальність нічим не відрізняється. Це й не дивно, адже сексуальність передбачає фізіологічний тиск із метою задоволення потреби, так само як їжа, виділення, сон чи дихання. Цікаво, однак, що чомусь людина надає цій потребі більше значення, ніж іншим. Важливо, що людська сексуальність – це не просто потяг, а особливо пов’язана із соціальною сферою та сферою взаємодії. Задоволення сексуальних потреб особливо пов'язане з почуттям успіху, ідентичності. У зв'язку з сексуальністю виявляється величезна частина амбіцій і цілей людини. Можна вважати, що з усіх фізіологічних розрядок людина віддає перевагу розрядженню сексуальних потреб, що завершується оргазмом [1].

Психоаналітична теорія припускає, що позитивний досвід є основою для створення емоцій і почуттів. У циклі зворотного зв’язку ці почуття та емоції стають тим, до чого людина прагне протягом усього життя. Таким чином, передбачається, що емоції є основними одиницями досвіду, а також будівельними блоками потягів і більш піднесених мотивацій. Тому, позитивні ефекти також стають основними будівельними блоками досвіду сексуального збудження та оргазму.

Метою розвитку сексуальності є з'ясування психологічних проявів та детермінант сексуальності людини, які включають в себе наступні складові:

1) визначення психологічних механізмів сексуальної поведінки;

2) з'ясування психологічних особливостей сексуальної поведінки із іншими її складовими;

3) дослідження психологічних особливостей сексуальності на різних онтогенетичних етапах;

4) дослідження психологічних факторів проблемної сексуальної поведінки, пошук шляхів діагностування психогенних сексуальних розладів та їх терапії [3].

Список використаних джерел:
1. Акимова Л. Н. Психология сексуальности / Л. Н. Акимова – Одесса: СМИЛ, 2005. – 198 с.
2. Діденко С. В. Психологія сексуальності: підручник / С. В. Діденко, О.С. Козлова. – К. : «Академвидав», 2009. – 304 с.
3. Діденко С. В., Козлов О. С. Психологія сексуальності: підручник / С. В. Діденко, О. С. Козлов. – К.: Академвидав, 2009. – 304 с.

АХЕК'ЯН М. А.
Науковий керівник: к. психол. н., зав. каф. психології Компанович М. С.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЙОГОТЕРАПІЇ ПРИ ТРАВМАХ ЦНС

Реалії війни змушують нас вже сьогодні замислюватись про завтрашній день, та про те, як максимально швидко та легко повернути наших захисників до нормального повсякденного життя. А однією із найбільш типових травм є ураження центральної нервової системи, зокрема через контузію та поранення. Благо, у сучасному світі, нервова система перестала бути застиглою структурою, у якій функції назавжди закріплені за конкретними відділами мозку. Науково доведено, що нервові тканини здатні до "перенавчання" та освоєння нових функцій не лише в умовах зростання та дозрівання нервової системи, а й в умовах її ушкодження. Ця властивість нервової системи називається нейро-пластичністю. Нейропластичність – здатність ЦНС реорганізовуватися і адаптуватися до нових функціональних потреб. Пластичність нервової системи також визначають як здатність нервової тканини змінювати свою структурно-функціональну організацію під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів на всіх її ієрархічних рівнях [1]. Організація окремих зон головного мозку змінюється відповідно до нейромоторних завдань, які виконуються індивідуумом на даному етапі. Зокрема, при вивченні карт головного мозку виявилося, що у скрипалів, які регулярно вправляються у грі на інструменті, відзначається розширення зон кори, відповідальних за рух пальцями лівої, але не правої руки [2].

Нейропластичність є основою відновлення порушених функцій за різної неврологічної патології. Здатність нервової тканини до морфологічної та функціональної реорганізації, можливість будь-якої частини мозку та нервової системи брати на себе інші, до того невластиві їй функції визначає успішність реабілітації при найрізноманітніших ушкодженнях нервової системи. У контексті реабілітації пластичність головного мозку – це здатність до компенсації структурних та функціональних розладів [2]. Результати досліджень показують, що програми тренувань, створені задля відновлення рухових навичок, сприяють реорганізації неушкоджених структур мозку [4]. Для посилення процесів реорганізації нервової тканини та адаптації її до нових умов, стимуляції утворення нових міжнейронних та нервово-м'язових взаємозв'язків у реабілітації може бути використаний принцип "складні поєднання простих рухів". Даний принцип може бути реалізований через програму "Око-рухової гімнастики", а також через різноманітні комплекси вправ на дрібну моторику, які застосовуються у комплексній йога терапії неврологічних захворювань та викладені нижче.

У програмі "Око-рухова гімнастика" використовуються складно координовані поєднання рухів кінцівок, очних яблук та дихання. Дана методика може застосовуватися не лише для лікування наслідків черепно-мозкових травм, а й при захворюваннях ЦНС (пост-інсультні стани, дегенеративні та демієлінізуючі захворювання мозку). На початкових етапах занять окремі елементи вправ (рухи очей, кінцівок та координація їх із диханням) освоюються ізольовано, надалі пацієнт навчається їх поєднувати у різних комбінаціях з поступовими ускладненнями. Заняття з викладачем проводяться щотижня. У проміжках між заняттями пацієнт виконує освоєні вправи вдома щодня; щотижня алгоритм поєднаних рухів ускладнюється. Надалі можливе

введення додатково ускладнених варіантів: різноспрямований рух лівої та правої стопи, лівої та правої руки на вдиху, на видиху, у поєднанні з рухами очей як вгору, так і вниз тощо. Освоєння та постійна зміна патернів рухів очей, роботи різних м'язових груп та дихання можлива у різних динамічних зв'язках: цикл марджаріасани, динамічні скручування лежачи (у цьому випадку рухи очей здійснюються з права наліво та зліва направо) та інших доступних динамічних елементах. Що ж стосується роботи із пацієнтом через дрібну моторику, пальці та кисті рук мають у корі головного мозку велике представництво в порівнянні з іншими частинами тіла. Залежно від інтенсивності та складності роботи, від новизни та нестандартності поставлених рухових та координаторних завдань ті ділянки мозку, які відповідають за сприйняття відчуттів та моторику у певних ділянках тіла, можуть збільшувати свою поширеність та активність. Крім того, виконання нетривіальних завдань стимулює процеси нейропластичності, перенавчання та реорганізації мозку в умовах патології та ушкодження. А відносно невелика амплітуда фізичного руху дозволяє виконувати подібні вправи навіть тоді, коли інша фізична активність є недоступною (травми, поранення, післяопераційні стани). Тому вправи на дрібну моторику, незвичні координаторні завдання для пальців рук і кистей повинні застосовуватися при патології центральної нервової системи – наслідках черепно-мозкових травм, постінсультних станах, розсіяному склерозі та ДЦП.

Залучення спеціаліста з реабілітації та йога терапії на цій фазі відновлення пацієнта важливе ще й тим, що будує тісні зв’язки та довіру між клієнтом та терапевтом, тож у подальшому пацієнту буде легше відкритись та взаємодіяти зі спеціалістом стосовно більш тонких психологічних проблем, зокрема ПТСР.

Список використаних джерел:

1. Elbert et al., Increased cortical representetion of the fingers of the left hand in string players. Science.1995; 270 (5234): 305-307
2. Nudo R.J. Functional and structural plasticity in motor cortex: implications for stroke recovery. Phys Med Rehabil Clin N Am 2003; 14 (1, Suppl) 57-76

БАРАБАХ В. І.
Науковий керівник: к.психол.н., доцент Гнатко М.М.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ ЯК ОБ’ЄКТ ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Соціальне буття людини значною мірою зводиться до людських міжособистих стосунків. Власне, міжособистісні відносини – це орієнтаційно-детермінаційна основа взаємного соціального контактування між людьми, яка ґрунтується на відповідній особистісній (у кожного учасника цих відносин) системі цінностей, соціальних настановлень, ідеалів, експектацій, стереотипів та інших особистісних диспозицій, крізь призму яких люди сприймають і оцінюють себе в ході розгортання між ними будь-якої соціальної інтеракції. Відтак, система міжособистих відносин людей створює релевантну їхній сутності соціально-психологічну та духовну атмосферу, в якій реалізує свою життєдіяльність конкретна особа – як суб’єкт цих стосунків [1; 5].

Слід розуміти, що відзначене взаємне соціальне контактування між людьми у його системному вираженні постає не в результаті випадково-хаотичних соціальних процесів, зумовлених простою фізичною суміжністю відповідних осіб у просторі, а насамперед породжується певними актуалізованими потребами суспільної життєдіяльності як цих осіб, так і відповідного суспільства загалом. Системо-структурно саме воно становить собою складний багаторівневий процес, що виявляє себе у певних формах соціальної взаємодії, взаєморозуміння

та взаємовпливу між відповідними особами, включаючи в себе обмін інформацією між ними, сприймання і розуміння взаємних намірів у цьому соціальному контактуванні, вироблення спільної стратегії їхньої інтеракції, взаємне зумовлювання одне в одного певних особистісних змін, зокрема, в переживанні емоцій, в у явленнях про певні явища, у поведінкових проявах і т.п.

При цьому під згаданою взаємодією розуміють процес взаємно спрямованих проявів активності між суб'єктами взаємного соціального контактування, який актуалізовано спричинює їхні взаємозалежність, взаємозумовленість їхньої поведінки та певний взаємозв'язок між ними [2; 3].

Поза тим, дуже важливо враховувати, що міжособиста інтеракція людей як соціальних суб'єктів опосередковується і визначається цілями, змістом, особистісними цінностями та специфікою організації їхньої спільної діяльності, а ключові її особливості є певним підґрунтям формування відповідного соціально-психологічного клімату (СПК) в різних соціальних групах. Бажана конструктивна реалізація цієї взаємодії в ході формування та розвитку міжлюдських взаємин передбачає необхідність налагодження достатньо високого рівня взаєморозуміння між ними [1].

Інший вагомий складник явища міжособистих стосунків (відносин, взаємин) – феномен міжособистого взаємовпливу (взятий у його психо-соціальному форматі) – це процес взаємного зумовлювання суб'єктами цих відносин – одне в одного – певних змін в переживанні ними актуалізованих емоцій, в наявних у них уявленнях про певні явища, у поведінкових проявах тощо через взаємний «обмін» думками, почуттями, вчинками в контексті перебігу розгортання їхньої міжособистої взаємодії; все це якраз і призводить до відповідних взаємних змін у них на рівні експектацій, соціальних настановлень, оцінювання певних явищ, проявів соціальної активності тощо [4].

При цьому важливо розуміти, що в основі формування людських міжособистих стосунків лежить ставлення суб'єктів цих відносин одне до одного. Тобто, підґрунтям цих стосунків є позиції відповідних осіб у сприйманні та оцінюванні свого соціального оточення (окремих осіб) і самих себе, а це визначає певний характер їхньої поведінки стосовно когось чи чогось, релевантних контексту цих стосунків.

Також необхідно зазначити, що людські міжособисті стосунки як такі є психо-соціальним явищем, що має суцільну розповсюдженість у життєдіяльності людей і значною мірою витворює основу їхнього соціального буття.

Отже, базовий теоретико-психологічний аналіз феномена людських міжособистих стосунків засвідчує, що це є системо-комплекс суб'єктивних взаємозв'язків та взаємовідносини, котрі існують між людьми в соціальних групах їхньої участі [1; 2; 5].

З іншого боку, функціонування практично будь-якої сфери життєдіяльності сучасних суспільств значною мірою ґрунтується саме на формуванні міжособистих стосунків між відповідними особами, як громадянами, так і просто мешканцями відповідних країн. Тобто, особливості, якість, конструктивність цих стосунків детермінують суспільне буття кожної сучасної країни.

Тому сучасна психологія активним чином досліджує дане явище, що має психосоціальну природу, і трактує його дещо по-різному у контексті відповідних трьох концептуальних підходів: психодинамічного, інтерактивного та бігевіористичного.

Згідно з психодинамічним підходом, людські міжособисті стосунки – це стосунки між людьми, які втілюють в собі на рівні кожного з їх учасників результат своєрідного системного «опрацювання» їхніми свідомостями (їхніми «Я») дії, з одного боку, «лібідозної» енергетики підсвідомості («Воно»), з іншого – «цензуруючої» системи соціокультурних обмежень на соціальні вияви цієї енергетики з боку надсвідомості («Понад-Я») [1; 4].

Іншими словами, якщо, приміром, в одного з учасників формування міжособистих відносин регулюючий вплив «Я» і «Понад-Я» на тенденції виявлятися в соціальній активності вродженої енергетики агресивності має недостатню, досить обмежену. вираженість, тоді, як в іншого цей вплив є досить потужним, то в результаті високовірогідно постане ситуація, в котрій перший з цих учасників у соціальному контактуванні з другим буде проявляти значну агресивність, тоді як

його партнер виявиться схильним до набагато більш мирної поведінки. Відповідно, таке «розузгодження» саме по собі може ускладнювати формування стабільних конструктивних відносин між цими особами, хоча, безперечно, на їхні особливості будуть впливати й інші, значущі в даному сенсі, фактори [1].

Інтеракціонізм в сучасній психології здебільшого постає у вигляді так званого символічного інтеракціонізму, в якому соціальна інтеракція – як взаємодія між людьми – інтерпретується як така, що детермінується передовсім символізацією (опосередковуванням певними символами) комунікації між ними в ході розгортання відповідного соціального контактування. Слід зазначити, що фундатором інтеракціонізму як концептуального напрямку в психології вважається американський вчений Джордж Мід, який виділяв у людській взаємодії орієнтацію її учасників на думку (диспозицію, налаштованість) їхніх партнерів-контрагентів; при цьому він виходив з того, що комунікація між людьми – це своєрідний «обмін символами», в якому кожний з учасників комунікації (інтеракції, спілкування…) з необхідністю мусить брати на себе роль «іншого» (щодо своїх «інтерактивних» партнера, партнерів), враховуючи, при тому, символічне сприймання ситуації інтеракції (взаємодійної комунікації) своїми соціальними контрагентами (комунікативними партнерами) [1].

Тому людські міжособисті стосунки в річищі сучасного інтеракціоністського підходу розглядаються під кутом зору символізації основних аспектів, змістів та предметів цих відносин, актуального розподілу соціальних ролей їх учасників, орієнтацією на цінності референтних для них соціальних груп і т.п.

Відповідно, виходячи з концептуальної специфіки бігевіоризму, феномен міжособистих стосунків людей набуває в ньому свого специфічного інтерпретування, а саме: кожний з учасників цих стосунків виступає для іншого як своєрідний складний соціальний стимул, який потребує відповідного відреаговування на нього [1; 5].

Враховуючи величезне значення адекватного розуміння сутності людських міжособистих стосунків для подальшого перспективного розвитку людської цивілізації, слід констатувати, що подальше психологічне вивчення даного явища є вкрай актуальним і перспективним.

Список використаних джерел:

1. Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. Соціальна психологія: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 275 с.

2. Джонсон Дейвід В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування / Джонсон Девід В.; [пер. з англ. В. Хомика]. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 288 с.

3. Мачуська І. Міжособистісне спілкування підлітків: методичні рекомендації / І. Мачуська // Шкільний Світ. – 2007. –№ 17. – С. 2-11.

4. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: навч. посіб / В.В. Москаленко. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 448 с.

5. Heider F. The psichology of interpersonal relations. – New York: Wiley, 2008. – 322 p.

БАРАН Р.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Гнилянська Л.Й.
Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТЗОВ «ПРОВЕСІНЬ»)

У сучасному світі успішна діяльність будь-якої організації неможлива без впровадження ефективної системи менеджменту. Систематичний та зорієнтований на результат підхід до керування організацією забезпечує досягнення максимальної ефективності та оптимального

використання ресурсів. Тому, набуття теоретичних знань та практичного досвіду в сфері менеджменту є ключовим фактором успішної кар'єри в даній галузі.

Характеристику етапів процесу стратегічного планування на прикладі ТзОВ «Провесінь» відображено на рисунку 1.

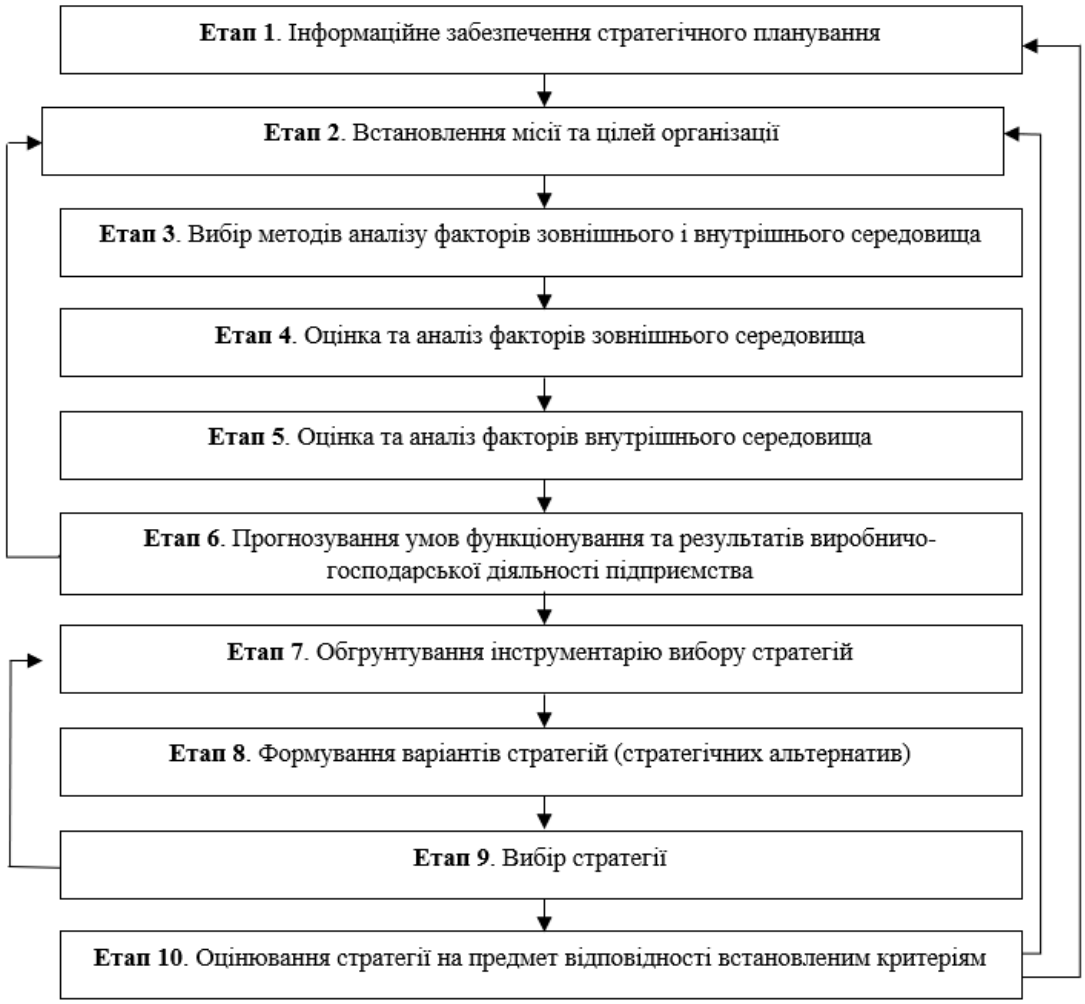

Рис. 1 Модель стратегічного планування у ТзОВ «Провесінь»

З огляду на стратегію ТзОВ "Провесінь", основною метою якої є створення високопродуктивного та інноваційного сільськогосподарського бізнесу, можна сформулювати наступні планові параметри:

Економічні показники:

-Збільшення прибутку на 20% протягом наступного фінансового року.

-Зменшення витрат на 10% протягом наступного фінансового року.

-Підвищення рентабельності на 5% протягом наступного фінансового року.

-Збільшення обсягу продажів на 15% протягом наступного фінансового року.

-Технологічні показники:

-Впровадження нових технологій та інноваційних рішень для збільшення продуктивності на 10% протягом наступного фінансового року.

-Вдосконалення системи управління виробництвом для зниження часу на обробку продукції на 15% протягом наступного фінансового року.

-Розширення асортименту продукції на 20% протягом наступного фінансового року.

Соціальні показники:

-Підвищення рівня задоволеності клієнтів на 15% протягом наступного фінансового року.

-Покращення умов праці працівників та зменшення кількості травм на робочому місці на 10% протягом наступного фінансового року.

-Розвиток корпоративної соціальної відповідальності на 10% протягом наступного фінансового року.

Завдяки впровадженню на підприємстві нової раціональної системи менеджменту, всі показники зросли до раціонального рівня, а це значить що показники економічної, організаційної та соціальної ефективності системи менеджменту стали кращими.

Збільшення кількості працівників на 14% дозволило організації підвищити виробничі показники. Кількість асортименту сільськогосподарської продукції, які ТзОВ «Провесінь» виготовляє, зросла на 25%, це дозволило компанії привернути нових клієнтів та розширити їх можливості, їх клієнти отримують більш широкий вибір послуг та можуть знайти те, що вони потребують. Кількість споживачів збільшилась на 43%. Це означає, що товариство зуміло збільшити свою ринкову частку та покращити свої фінансові результати.

Проведення організаційних змін дозволило покращити якість побудови організації, що виявилося у поліпшенні системи управління товариством, збільшенні швидкості прийняття управлінських рішень та зниженні рівня централізації управлінських функцій. Ці зміни позитивно вплинули на мікроклімат в організації та підвищили якість роботи працівників. Завдяки оптимізації структури управління, було забрано зайвий відділ, додано новий, що збільшило асортимент, та покращено структуру управління фінансами компанії.

Список використаної літератури:

1. Кузьмін О.Є. Сучасний менеджмент. -Львів, Центр Європи, 1995р.-220с.

2. Internet ресурс https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21583/

3. Закон України про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю 2018, № 13, ст.69.

4.Internet ресурс https://spfu.gov.ua/ua/documents/1332.html

БОРАК А.
Науковий керівник: ас. Іваницька Н.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДИНАМІКА КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ УПРОДОВЖ 2016–2020 РОКІВ

Важливу роль у реалізації державної промислової політики відіграють капітальні інвестиції, адже вони є фундаментальним параметром відтворювального процесу, що визначає можливості оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ, стійкого довгострокового економічного та соціального розвитку країни [1].

Капітальні інвестиції – інвестиції у придбання нових і тих, які були у використанні, або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, витрати на капітальний ремонт та модернізацію [2].

Проведено аналіз таких показників: капітальні інвестиції Вінницької області та капітальні інвестиції України, співвідношення Вінницької області до України, абсолютні базисні та абсолютні ланцюгові відхилення.

Показник капітальних інвестицій Вінницької області був найбільшим у 2018 (11291,7 грн/особу), найменшим у 2016 (5224,0 грн/особу). Найбільше значення показника капітальних інвестицій України у 2019 році (14907,0 грн/особу), найменше значення у 2016 році (8451,6 грн/особу). Капітальні інвестиції Вінницької області зростали в період 2016–2018 років (найбільше зростання показника у 2018 році – на 3839,9 грн/особу) проте з 2019 року цей показник пішов на спад (найбільше спадання у 2020 році – на 3708,8 грн/особу). Щодо капітальних інвестицій України, цей показник зростав впродовж 2016–2019 років (найбільше

зростання у 2018 році – 3148,4 грн/особу), а у 2020 році – спав на 4877 грн/особу (найбільше спадання).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції Вінницької області та України у 2016–2020 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників				
		2016	2017	2018	2019	2020
1.	Капітальні інвестиції Вінницької області, грн/особу	5224,0	7451,8	11291,7	10172,5	6463,7
2.	Капітальні інвестиції України, грн/особу	8451,6	10598,0	13746,4	14907,0	12223,9
3.	Співвідношення Вінницької області до України, %	61,811	70,313	82,143	68,239	52,878
4.1	Абсолютні базисні відхилення	-	+8,502	+20,332	+6,428	-8,933
4.2	Абсолютні ланцюгові відхилення	-	+8,502	+11,83	-13,904	-15,362

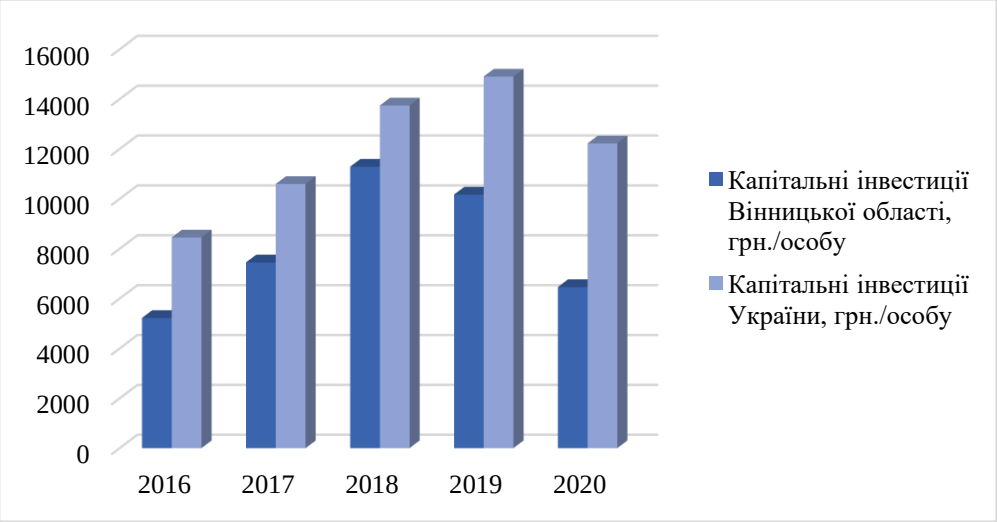

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у Вінницькій області та державі

Отже, на основі даних, поданих на рис. 1, можна стверджувати, що капітальні інвестиції Вінницької області нижчі середнього по державі впродовж 2016–2020 років. Це є негативною ознакою розвитку регіону. Вдале географічне положення у центрі країни дає змогу сполучати не тільки столичний регіон із морськими торговими портами Одеської та Миколаївської областей, а й є важливою ланкою у сполученні країн Балтійського та Чорноморського морів. Це дає можливість зацікавити як зовнішніх, так і внутрішніх інвесторів для достатнього фінансування нових проєктів та їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Радевич Т.В. Капітальні інвестиції в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку / Т. В. Радевич // Сталий розвиток економіки. – 2015. – №2. – С. 317-322.

2. Капітальні інвестиції [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ck.ukrstat.gov.ua/shchoric14/Pdf/08.pdf

БОРШОШ А.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ

Люди тільки нещодавно почали повністю розуміти, що живуть в цифровій епосі, де інформація стала найбільш цінним ресурсом, а доступ до неї - пріоритетом та першочерговим завданням. Тому з такою ж швидкістю і успіхом ми можемо спостерігати і розвиток віртуальних просторів, де зосереджена ця інформація. Наразі одним з них є штучний інтелект, який добре зарекомендував себе, виконуючи завдання інтелектуального характеру, що можуть замінити людину. Штучний інтелект допомагає значно покращити ефективність роботи та вирішити складні завдання, які раніше вимагали значної людської праці. Незважаючи на феєричні успіхи зараз, нам варто задуматись про наслідки.

Найбільш важливим використання штучного інтелекту відіграє роль для компаній, адже за допомогою нього організація може контролювати робітників та слідкувати за виконанням KPI, але важливо врахувати, що система теж може помилятися. До прикладу таксист Александру здійснив понад 7 тисяч поїздок за два роки. Але 5-зірковий рейтинг не завадив алгоритмам Uber винести йому два попередження: система запідозрила водія в шахрайстві без жодної причини. Після третього попередження його обліковий запис могли заблокувати. Александру не отримав жодних роз'яснень щодо ситуації, а в компанії водієві допомагати не поспішали: «система не може помилятися». Александру звернувся до неурядової організації Workers Info Exchange (WIE) — це щось на зразок профспілки для працівників компаній на кшталт Uber. Через кілька місяців суперечок Uber вибачився перед ним: компанія визнала, що попередження винесли помилково. «Uber використовує ШІ замість HR-відділу для водіїв. Система може змусити вас припинити працювати, може розірвати ваш контракт з Uber, і це коштуватиме вам ліцензії», — розповів таксист [1].

Ця ситуація доводить, що у світі дедалі частіше починає зростати автоматизація, яка не завжди є доречною, що посилює нерівність на ринку праці, яка починає набирати великих масштабів: багаті примножують свої доходи, а бідні стають ще біднішими. Зарплата людини, яка немає вищої освіти знизилась на 15%, ніж у 1980р. Так сталось тому, що техніка майже повністю замінила фізичну працю, яку виконував переважно середній клас населення, а от працівники з вищою освітою не знизили свої доходів за останні 40 років. І основною причиною змін в заробітніх платах є саме автоматизування завдань компаніями.

Не заходячи так далеко ми можемо все змінити та використовувати можливості, які нам дає той самий інтелект: створення нових професій, які будуть базуватися на управлінні ШІ, зростання економіки, адже будь-яка втрата робочих місць дає можливість виникненню нових. Наприклад нові фахівці будуть мати успіх у сфері нанотехнологій та ІТ (мережевий юрист, дизайнер віртуальних світів, ІТ проповідник та цифровий лінгвіст), у сфері видобутку корисних копалин, будівництві (спеціаліст енергонульових будинків, прораб-вотчер, проектувальник 3Д-друку), у робототехніці та машинобудуванні, фінансовому секторі (розробник персональних пенсійних планів, оцінювальник інтелектуальної власності) [2]. На перший план виходять люди, які володіють англійською мовою, вміють швидко вчитися та гнучкі до змін, а також люди, які адекватно сприймають критику. Дедалі частіше суспільство приходить до висновку, що одна професія в житті- це замало, треба опанувати універсальні характеристики, які будуть давати можливість переходити з професії у професію.

У такий важкий час прогнозувати щось доволі складно, але до 2025 року зникне 85 млн робочих місць, 200 000 тис. з яких є хірургами, а повна автоматизація праці відбудеться до 2141 року [1]. Перш за все працівників будуть втрачати банки, страхові компанії, енергетичні галузі

та роздрібна торгівля через те, що їхня робота є досить рутинною та її легко замінити. Натомість з'явиться 97 млн нових робочих місць.

Інвестиційний банк заявив, що системи штучного інтелекту на кшталт ChatGPT, які можуть створювати контент, що неможливо відрізнити від людського результату, можуть спровокувати бум продуктивності, який, зрештою, упродовж майбутніх 10 років збільшить річний світовий валовий внутрішній продукт на 7 %. Серед тих, хто має найбільший ризик виявитись зайвими — юристи та адміністративний персонал. Автори дослідження підрахували, що певного ступеня автоматизації на основі даних про завдання, які зазвичай виконуються в тисячах професій, зазнають приблизно дві третини робочих місць у країнах Європи. Робоче навантаження решти людей скоротиться майже наполовину і вони, ймовірно, продовжуватимуть працювати, звільнивши частину свого часу для більш продуктивної діяльності [3].

Також роботи здатні працювати в небезпечних умовах, що збереже життя людей та дасть їм можливість заробітку в іншій сфері, адже сотні тисяч людей щороку помирають на роботі через виконання важкої роботи або ж отримують захворювання, які лікують майже не все життя. ШІ створює великі можливості для людей з аналітичними та технічними навичками, які зможуть займатися проектуванням, розробкою та обслуговуванням систем штучного інтелекту. У сфері майбутньої зайнятості також вітається креативність та управлінські здібності, люди зі знанням математики та найголовніше- гнучкі працівники, які здатні швидко адаптовуватись.

Щодо України, то наразі ми маємо документ «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні», який допоможе розв’язати такі проблеми на ринку праці як:

- Відсутність програм, які допоможуть забезпечити підвищення кваліфікації;
- Погана оптимізація діяльності суб’єктів господарювання, що призводить до зростання витрат та зменшення продуктивності ;
- Недостатній рівень інформаційної безпеки;
- Наявність ризиків зростання безробіття;
- Відсутність єдиної скоординованої державної політики для вирішення нагальних питань у соціальній сфері.

Можна побачити, що в Україні планується розв’язати проблеми у всіх сферах людського життя, зокрема у сфері підвищення кваліфікації робітників та знизити рівень безробіття, що несе максимально позитивний вплив. Наразі проведення цих реформ призупинено, однак після нашої перемоги кожен стане частинкою покращення ринку праці та зайнятості в Україні.

Загалом вплив ШІ на ринок праці та зайнятість є доволі багатогранним та потребує часу для розгляду. ШІ викликав велике занепокоєння у людей на початку своєї появи, але така ж ситуація була з появою інтернету, тому нам слід не підкорятися стихії, а підкорювати її. Після багатьох проведених досліджень ми розуміємо, що штучний інтелект не може повністю замінити людину, але важливо розуміти він може докорінно змінити підходи до праці та спричинити більший потік зміни зайнятості та актуальності професій. Саме тому потрібно пам’ятати, що будь-яка проблема є проблемою доти, доки не знайдено рішення.

Список використаної літератури:

1. Штучний інтелект змінить (і уже змінює) ринок праці. URL: https://zaborona.com/shtuchnyj-intelekt-zminyt-i-uzhe-zminyuye-rynok-praczi/

2. Професії майбутнього URL:https://kudapostupat.ua/profesii-majbutnoho/

3. Ринок праці та штучний інтелект: дослідження у США і Європі. URL: https://www.kadrovik.ua/novyny/rynok-pratsi-ta-shtuchnyj-intelekt-doslidzhennya-u-ssha-i-yevropi

БРЕНИЧ О. О.
Науковий керівник: к. психол. н., доцент, зав. каф. психології Компанович М. С.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ Я-КОНЦЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Функціональна сутність особистісної «Я-концепції» особи проявляється у реалізації нею низки відповідних функцій, однією з найважливіших з яких є забезпечення внутрішньої цілісності та гармонійності особистості даної особи. Зміст цього явища формується під впливом життєвого досвіду людини, насамперед, стосунків у сім'ї, проте, досить рано воно само набуває детермінаційної щодо відповідної особистості активності й починає впливати на інтерпретацію особистістю цього досвіду, на покладання нею життєвих цілей особи, на систему її очікувань та прогнозів щодо свого майбутнього, на оцінку своїх особистих досягнень і, тим самим, на її ставлення до самої себе [2].

Відповідно, з погляду змісту і характеру уявлень про себе психологи виділяють у контексті особистісної «Я-концепції» людини «Я-минуле», «Я-теперішнє», «Я-майбутнє», а також «Я-динамічне», «Я-реальне», «Я-перспективне», «Я-ідеальне», «Я-уявлюване», «Я-соціальне», «Я-фантастичне» тощо. Розбіжності між «Я-ідеальним» та «Я-реальним» виступають джерелом розвитку особистості. Разом з тим, суттєві суперечності між ними можуть призвести до внутрішньо-особистісного конфлікту та негативних переживань у відповідної особи. Психологи також часто вживають категорію «Я» у контексті духовності особистості. Духовність розуміється як певний вимір людського буття, що проявляється у діалозі між відкритістю і закритістю, резонансом і опором, свободою і придушенням тощо [1].

Отож, «Я-концепція» особистості – це особистісне ядро, особлива функція особистості, що розгортає психічні механізми інтеграції – дезінтеграції, персоніфікації – деперсоніфікації. Таким чином, вона виступає, по-перше, особистісною структурою, що управляє «вбудованими» в систему функціонування особистості психічними механізмами; по-друге, є адекватним відповідним особистісним особливостям особи інструментом її функціонування у соціумі. Тим самим вона становить собою інтегрований центр особистості.

Особистісна «Я-концепція» особистості є вищим продуктом і утворенням її свідомості, самосвідомості і несвідомого. Самосвідомість, як функціональний механізм «Я-концепції», охоплює різні рівні свідомості людини і виражає систему її ставлення до себе, до людей, до світу. «Я-концепція» особистості особи визначає її орієнтацію у мінливих життєвих обставинах: активну – в одних випадках; пасивну – в інших [3].

Список використаних джерел:

1. Католик Г. В. Я-концепція практичного психолога: онтогенетичний підхід у контексті дитячо-юнацької психотерапії / Г. В. Католик // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. - 2016. - № 46. - С. 148-152
2. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості: монографія / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2009. – 512 с.
3. Жигайло Н. І., Шибрук О. В. Проблема феномену та структури «Я-концепції» особистості в контексті поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників / Н. І. Жигайло, О. В. Шибрук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – С. 70-74.

ВАХНЯК О.
Науковий керівник: д.е.н., професор Степура Т.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зайнятість буває основна і додаткова, їх ще називають первинною і вторинною. Діяльність в межах нормативного робочого дня, тижня називається основною, або первинною. А от зайнятість понад нормативний робочий час – додаткова або вторинна.

Економічно активне населення (робоча сила) – особи віком 15–70 років, які протягом певного періоду часу забезпечують пропозицію робочої сили на ринку праці.

Заходи щодо стимулювання зайнятості населення:

1) професійна орієнтація та професійне навчання;

2) стимулювання діяльності роботодавців, спрямованої на створення нових робочих місць та працевлаштування безробітних;

3) створення умов для самозайнятості населення та підтримка підприємницької ініціативи;

4) сприяння забезпеченню молоді першим робочим місцем та запровадження стимулів для стажування на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, фізичних осіб, які застосовують найману працю, молоді, яка навчається;

5) сприяння зайнятості інвалідів;

6) забезпечення участі безробітних у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру.

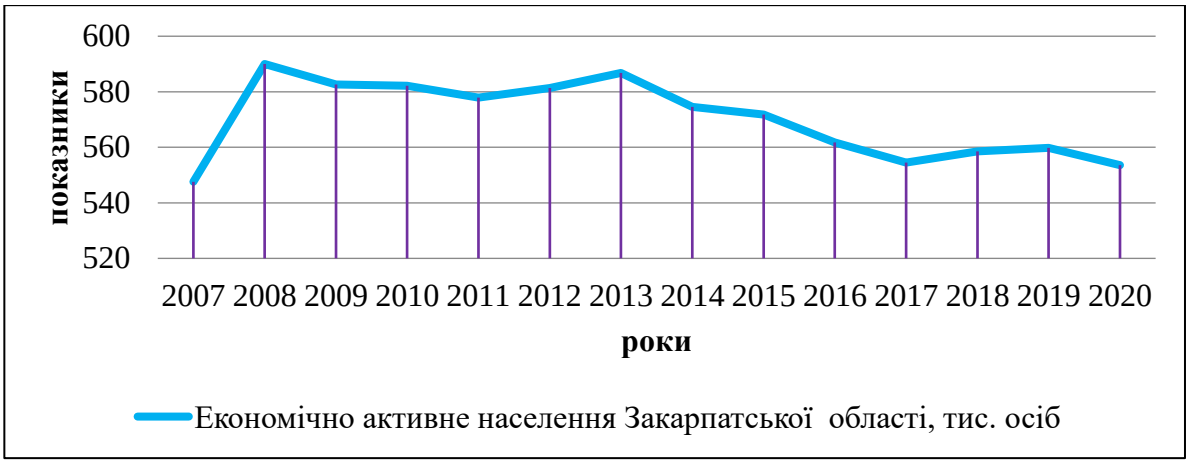

Рис. 1. Динаміка економічно активного населення Закарпатської області, тис. осіб

Висновок: проаналізувавши дані економічно активного населення Закарпатської області, ми можемо побачити, що з 2014 року кількість економічно активного населення почала зменшуватись, порівняно із 2013 кількість зменшилась на 12,3 тис.ос., також ми можемо замітити, що найменший показник був у 2007 році, це пов'язано із економічними кризами в країні, а у 2008 показник значно зріс, усю динаміку спаду і піднесень ми можемо побачити на рис.3.1. Якщо ж взяти динаміка ЕАН Закарпатської області у % до населення у віці 15-70р.,то ми можемо побачити, що найбільший відсоток був у 2008 році, після кризового 2007 року, тоді економічно активне населення складало 64%, у 2014 році відбувається спад, знову ж таки через кризову ситуацію в державі, а піднесення починається тільки в 2018 році, що прослідковується на рис. 2.

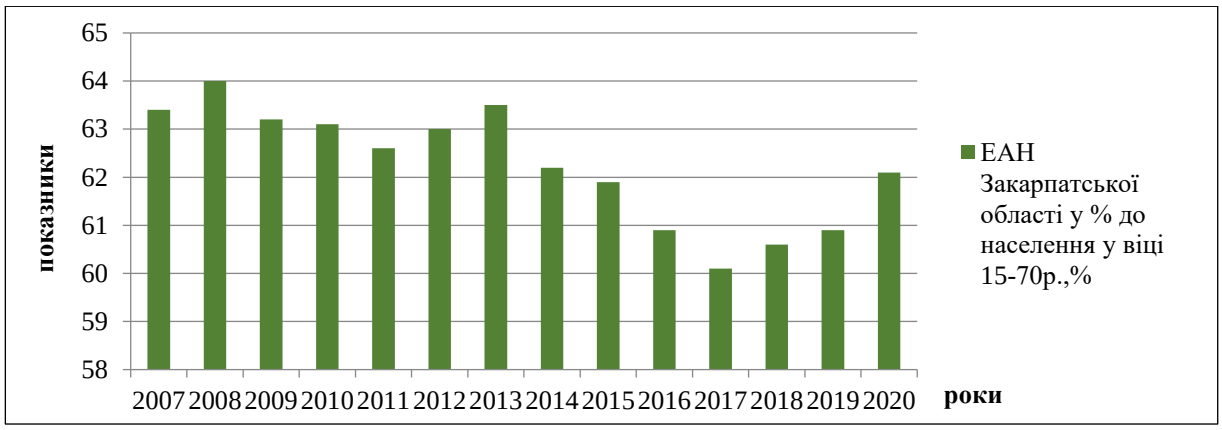

Рис. 2. Динаміка ЕАН Закарпатської області у % до населення у віці 15-70р., %

Отже, в загальному ми можемо сказати, що прогнозується позитивна динаміка економічно активного населення, задля реалізації збереження позитивних показників буде виконана програма зайнятості населення Закарпатської області, буде здійснено комплекс заходів, щодо порятунку від безробіття та зростання зайнятості економічно активного населення

Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 28.04.2023).

ВЄРОВЕЦЬ В. В.
Науковий керівник: к.психол.н., доцент Гнатко М. М.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Фахова діяльність співробітників будь-якого професійного профілю в контексті загально-суспільної діяльності будь-якої сучасної країни не може бути адекватно потрактована і відрефлеквсована без виділення в ній аспектів психологічної проблематики, оскільки всі ці співробітники є носіями психічного, психіки, а отже, будь-яка їхня діяльність є пов’язаною з функціонуванням їхньої ж психіки, котра не буває всуціль безпроблемною.

Тому, відповідно, професійна діяльність працівників органів внутрішніх справ (ОВС) також характеризується певною психологічною проблематикою.

Професія працівника ОВС висуває до нього велику кількість різноманітних вимог, з-поміж яких одна з найважливіших – володіння розвиненими професійно значущими якостями особистості.

До них насамперед відносять:

1) високорозвинені професійно значущі пізнавальні якості: професійну спостережливість і уважність, професійно розвинені пам’ять та творчу уяву; професійно розвинене мислення, готовність до напруженої розумової роботи, кмітливість, розвинену професійну інтуїцію; високу швидкість реакції, вміння орієнтуватися в складній оперативній ситуації; морально-психологічну стійкість;

2) високорозвинені емоційно-вольові якості: вміння проявляти самовладання у складній професійній обстановці; особистісні сміливість, мужність, схильність до розумного ризику;

3) виразну професійно-психологічну орієнтованість: розвинуті комунікативні здібності; вміння швидко встановлювати бажаний контакт з різними категоріями людей, встановлювати й підтримувати з ними доброзичливі відносини; здатність вчиняти морально-психологічний вплив на людей при вирішенні різного роду оперативно-професійних завдань; готовність проявляти соціально-рольові вміння, вміння перевтілитись тощо [1; 2; 4].

Відсутність або недостатній розвиток цих особистісних якостей перешкоджають оптимальному здійсненню працівником ОВС своїх функціональних обов'язків, спричинюють помилки в його діяльності, провокують у ньому процеси професійної дезадаптації і професійної деформації особистості.

Власне, для виконання професійних завдань будь-яка людина повинна володіти низкою психологічних якостей, необхідних для відповідної професії. Тому-то професійно важливі якості людини – це ті її якості, які впливають на ефективність її праці. При цьому необхідно розуміти, що вони є і передумовою професійної діяльності, і її новоутворенням, адже саме в ході реалізації професійної діяльності вони розвиваються і удосконалюються.

Професійна діяльність працівників ОВС у психологічному вимірі виражається відповідними психологічними чинниками:

1) психічними пізнавальними процесами, котрі активізуються у працівника як адаптивна реакція на відповідні «професійні подразники» його професійної діяльності, які «інтегрують» ці впливи і забезпечують передбачення результатів даної діяльності та способи досягнення її цілей;

2) психічними явищами афективно-вольового характеру, власне, емоційно-вольовими станамии, котрі посилюють або послаблюють активність працівника в процесі здійснення професійної діяльності;

3) особистісно-психологічні властивості працівника, що проявляються в особливостях його соціальної поведінки та результатах його професійної діяльності [3; 5].

В оцінці особистісно-психологічних властивостей співробітника ОВС суттєве місце посідає оцінювання типу його характеру. Інтегративно таке оцінювання передбачає кваліфікування системи його ставлення до реальності, котра включає в себе, відповідно, ставлення до суспільства, ставлення до себе, ставлення до праці та інших видів людської діяльності і ставлення до речей як продуктів людської праці [3; 4].

Саме формування оптимального характеру працівника ОВС, належних його психолого-фахових якостей, постає, посутньо, найвиразнішою проблемою їхньої успішної професійної діяльності. І в цьому сенсі особливу дослідницьку увагу привертають відповідні деструктивні психоемоційні стани, серед яких виділяють афект, стрес і фрустрацію.

При цьому варто мати на увазі, що ці деструктивні психоемоційні стани тягнуть за собою постання у відповідних осіб тих чи тих інтегративно-особистісних деструктивних синдром. Так, наслідком постійних стресів у людини може стати формування у неї синдрому «психоемоційного вигорання». Якщо системною причиною цього формування, як це часто буває у співробітників ОВС, постає професійна діяльність особи, то такий, притаманний їй, деструктивний синдром визначається як синдром професійного «психоемоційного вигорання». Вплив його на професійну діяльність людини є вкрай негативним, таким, що різко знижує її професійну продуктивність, нівелює її професійну мотивацію, різко, як правило, знижує її задоволеність цією своєю професійною діяльністю і загалом підриває психофізичне здоров'я відповідної особи [2; 6].

Оскільки професійна діяльність працівників ОВС значною мірою сприяє можливості виникнення у них даного деструктивного синдрому, то психологічна проблемність цієї діяльності виражається також і в означеній обставині її здійснення.

Все це зумовлює гостру необхідність реалізації системного психологічного супроводу професійної діяльності співробітників ОВС відповідно підготовленими фаховими практичним психологами.

Такий психологічний супровід у широкому розумінні його сутності має виражатися у наданні цими психологами персоналу відповідних установ і закладів системи ОВС відповідної психологічної допомоги.

Надання психологічної допомоги працівникам ОВС включає в себе три основні етапи. 1 . Психологічна діагностика наявного психічного стану цих працівників. 2. За необхідності – здійснення психологічної корекції цього стану. 3. Реалізація подальшого психологічного супроводу професійної діяльності даних працівників [2; 6].

При цьому психодіагностичний етап включає: а) застосування відповідного психодіагностичного інструментарію: методів спостереження, психодіагностичного тестування, експертного оцінювання та інших; б) проведення аналізу отриманої психодіагностичної інформації, інтерпретація результатів психологічного діагностування; в) ідентифікація особистісно-психологічної проблемності діагностованих працівників ОВС; г) визначення найбільш ефективного методу надання відповідним особам належної психологічної допомоги [2; 4].

Наступний етап – етап психологічної корекції – планується на основі результатів психодіагностичного етапу і передбачає цілеспрямовану взаємодію психолога з працівником (працівниками) ОВС для надання йому необхідної психологічної допомоги у подоланні наявних у нього психологічних проблем [5].

Завершальний етап – етап регулярного спостереження з боку психолога за поведінкою та службовою діяльністю працівників ОВС, здійснення контролю за виконанням рекомендацій психолога [5; 6].

На завершення слід зазначити, що долання ключових психологічних проблем фахової діяльності працівників ОВС може здійснюватися тільки за відповідної активної участі професійних психологів з достатнім рівнем належної фахової компетентності.

Список використаних джерел:

1. Брієр Д., Скот К. Основи травмофокусованої психотерапії. Львів: Свічадо, 2015. 448 с.

2. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: Методичний посібник / Н. А. Агаєв, О. М. Кокун, І. О. Пішко, Н. С. Лозинська, В. В. Остапчук, В. В. Ткаченко. – К.: НДЦГПЗСУ, 2016. – 234 с.

3. Коваленко А. Б., Корнєв М. П. Соціальна психологія. Підручник. – К., 2006. – 400 с.

4. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності. – К.: Ельга НікаЦентр, 2003. – 400 с.

5. Тохтамиш О.М. Реабілітаційна психологія: Навчально-методичний посібник. – Вінниця: ТОВ Віндрук. – 2004. – 102 с.

6. Horowitz M.J. Stress Response Syndromes. – N.Y., 1996. – 124 p.

ГАВРИЛЮК В. Р.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Граб М. І.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВА ПРИРОДА ЛІКАРСЬКИХ ПОМИЛОК, ВІДМІННІСТЬ ВІД НЕДБАЛОСТІ

Як би сильно кожен з нас не старався, але всім людям властиво помилятись. Проте, якщо помилки працівників інших професій можна якимось чином виправити, то лікарські можуть спричинити непоправні наслідки. Все ж чи справді всі лікарські прорахунки можна списувати лише на помилки? Враховуючи не лише часту непрофесійність, не рідко має місце також байдужість, а то й свідома халатність медиків, що є критично не припустимим. Тому дуже важливо говорити про лікарські помилки, про причини її виникнення, проблеми відповідальності лікарів, а також про проблеми розслідування такої категорії кримінальних правопорушень, Адже для чого тоді ставати лікарем, не виконуючи своїх обов‘язків?

Правове законодавство досі не встановило чіткого поняття "лікарська помилка". Таким чином це часто стає причиною зловживань і приховувань недбалості за помилками, з метою

уникнути відповідальності. Відомий патологоанатом, академік І. В. Давидовський, писав, що «...до лікарських помилок слід відносити лише добросовісну помилку лікаря, яка базується на недосконалості сучасного стану медичної науки та її методів дослідження чи викликана особливостями перебігу захворювання окремого хворого, або ту, що пояснюється нестачею знань чи досвіду лікаря». [1, с.272]

Помилку з іншими недоліками надання медичної допомоги розрізняють за трьома основними ознаками: вина, ступінь шкоди та сумлінність. Враховуючи усі ці фактори згідно закону настає певна відповідальність для лікаря. Відповідальність медичних працівників може бути не лише кримінальною, але й цивільно-правовою, адміністративною й дисциплінарною.

Процес доведення неналежного виконання лікарем своїх професійних обов‘язків є доволі складним. Проблема полягає у неможливості визначення як насправді виконувались дії лікаря, чи була присутня недбалість або, можливо, сталась при цьому помилка. В свою чергу існує ряд інших проблем розслідувань лікарських прорахунків. Це насамперед відсутність відповідних знань у слідчих (необхідність проведення перевірок, вузькі спеціалісти для проведення слідчих/розшукових заходів, небажання розслідувати аналогічні злочини). А також навмисне знищення доказів, спроби списати операційні або хірургічні невдачі з серйозними наслідками тільки на лікарську помилку, приховування підлеглих керівником медичної організації і активна протидія розслідуванням.

У розділі Кримінального кодексу України «Злочини проти життя та здоров'я особи» налічується 11 «медичних статей», за якими може бути притягнений до відповідальності медичний або фармацевтичний працівник [2, ст. 131, 132, 136, 137, 139-145]

Слід зазначити, що згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень, за останні 10 років у судах різних інстанцій було розглянуто лише 135 кримінальних проваджень, які відкриті за невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення.[3]

Дослідники в галузі громадської охорони здоров'я переконані, що кількість медичних недоліків у лікарнях можна значно скоротити, якщо звернути увагу на причини, а не лише на винних. Медичний персонал здебільшого приховує такі ситуації, щоб уникнути скандалу та покарання, і намагається вирішити все самостійно. Звідси й здається, що у нас є майже повне благополуччя. Однак, на жаль, якщо порівнювати з іншими країнами, ви не знайдете статистики лікарських помилок в Україні, адже її просто немає. Імовірно її не хочуть вести, оскільки кількість лікарських помилок в нашій країні може зашкалювати, а випадки байдужості, хамства й халатності тим більше. Це підкреслює недосконалість нашого законодавства і використання його на практиці, адже стільки людських життів скалічено, стільки справ не доведено до суду, стільки винних медичних працівників не притягнуто до відповідальності. Це вкотре доводить, що справді безкарність примножує безвідповідальність.

Підсумовуючи все вище зазначене, правова конструкція "лікарська помилка" являє собою складне правове явище, що межує з професійною недбалістю, але за своєю природою є самостійною категорією. Віримо, що синергія між нормативним уточненням визначення цієї правової конструкції та уніфікацією підходів у судовій практиці сприятиме підвищенню ефективності гарантій прав людини в медичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Рудий В. М. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні, Київ: Сфера, 2005. С. 272.
2. Кримінальний кодекс України. Київ, 2022. Ст. 131, 132, 136, 137, 139-145.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень: https://reyestr.court.gov.ua

ГОРБОВА Ю.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА АВСТРІЇ

Австрія є однією з найбільш розвинених держав в Європі з сильною економікою та значним впливом на міжнародному рівні. Тому є очевидним, що подальший розвиток взаємних відносин з Україною є надзвичайно важливим для підтримання позитивної економічної ситуації в державі. Серед переваг австрійської економіки можна виділити сильну промисловість, широку виробничу базу, кваліфіковану робочу силу, а також туризм як важливе джерело валюти. А сильними сторонами української економіки є значні запаси природніх ресурсів, що забезпечує високий рівень агро-промислових комплексів, вдале географічне розташування на перетині Європи та Азії, а також висококваліфікована робоча сила, зокрема у галузі науки, технологій та ІТ.

Цілком логічно, що найбільшу частку у зовнішній торгівлі Австрії займають країни ЄС – 72% від загального обороту країни. Натомість на торгівлю з Україною припадає лише 0,5% зовнішньої торгівлі Австрії. Згідно з даними Австрійського статистичного відомства зовнішня торгівля товарами між Україною та Австрією у січні-квітні 2022 року сягнула обсягів у 535,0 млн. євро. При цьому експорт вітчизняної продукції зріс на 2,3%, склавши 387,2 млн. євро, імпорт австрійських товарів навпаки скоротився на 27,9% до 147,8 млн. євро. Згідно з даними Державної служби статистики України, зовнішньоторговельний оборот між Україною та Австрією у 2021 році зріс на 54% і склав 1,8 млрд. дол. [3].

В Угоді між Україною і Австрійською Республікою про двосторонні торговельно-економічні зв'язки, яка набрала чинності 1995 року, говориться, що країни надають одна одній режим найбільшого сприяння відносно мита та інших зборів при ввезені чи вивезені товарів. Проте режим не поширюється на пільги та привілеї, які одна зі сторін надає або буде надавати в майбутньому [1, ст. 2]. Згідно зі статтею 3 цієї Угоди країни зобов’язуються сприяти економічному, технічному, промисловому та науково-технічному співробітництву [1, ст. 3]. Підписання даної угоди розширює можливості спільної торгівлі між двома країнами і забезпечує нормативне й правове підґрунтя для подальших економічних відносин. На даний час між Україною та Австрією підписано 30 чинних договорів, які встановлюють та регулюють двосторонні відносини в різних сферах. Для зміцнення та розвитку економічних відносин між країнами значний вплив мають наступні договори: Угода між Україною і Республікою Австрія про сприяння та взаємний захист інвестицій, Угода між Урядом України та Федеральним Міністерством фінансів Австрійської Республіки, Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Австрія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і на майно та Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Австрія про адміністративну допомогу та співробітництво у митних справах [2].

4 вересня 2022 року було підписано Рамкову угоду між Урядом України та Урядом Республіки Австрія про економічне співробітництво у розвитку проектів. Відповідно до Угоди уряди України та Австрії домовились про: використання економічного потенціалу для зміцнення двосторонніх економічних відносин; покращення сучасної навчальної та соціальної інфраструктури; сприяння розвитку ринку страхової медицини в Україні; підтримку двосторонніх економічних відносин, у сфері інвестицій, інновацій та реалізації економічних проектів, особливо в галузі медичних технологій [4].

У світовому рейтингу Doing Business, який визначає привабливість країни для ведення бізнесу, Австрія у 2020 році посіла 22 місце серед 190 країн. Зазвичай Австрія займає досить високі позиції у подібних рейтингах, особливо якщо це стосується захисту інвесторів та

дотримання контрактів. Вона є лідером з легкості здійснення зовнішньої торгівлі, а з виконання контрактних зобов'язань займає 10 місце. Натомість Україна у тому ж рейтингу зайняла 64 місце, піднявшись на 7 позицій відносно попереднього року. Однією з переваг ведення бізнесу в Україні є сфера отримання будівельних дозволів. В Австрії серед конкурентних переваг виділяють її макроекономічну стабільність та розвиненість транспортної інфраструктури. Проте є і недоліки, найбільший серед яких це недостатня розвиненість ринку мобільного та інтернетного зв'язку. Отже, як бачимо, сильні та слабкі сторони економіки двох країн відрізняються між собою, що зумовлює нові способи співпраці в різних сферах, зокрема в торгових, інвестиційних та науково-технічних відносинах.

У підсумку можна сказати, що зважаючи на статистичні дані по загальному товарообігу між Україною та Австрією, нормативно-правову базу двох країн, їхні відносини у сфері науково-технічного та військового співробітництва, а також підтримку Австрії від початку війни – в України є досить широкі можливості щодо покращення двосторонніх відносин з Австрією у багатьох сферах. Подальший розвиток цих відносин однозначно буде мати позитивний вплив на економічне та політичне становище країни, а також на її імідж на міжнародній арені, особливо у сьогоднішніх умовах.

Список використаної літератури:

1. Верховна Рада України. Угода між Україною і Австрійською Республікою про двосторонні торговельно-економічні зв'язки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_499

2. Посольство України в Республіці Австрія. Договірно-правова база. URL: https://austria.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/996-dogovirno-pravova-baza

3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Товарообіг з Україною. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_za_stat/?country=aus

4. Міністерство економіки України. Україна й Австрія домовились про економічну співпрацю у розвитку проектів. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0d6cea00-add0-417b-a2c1-d2c08fe3dcb5&title=UkrainaYAvstriiaDomovilisProEkonomichnuSpivpratsiuURozvitkuProektiv

ГРИЦЮК Т.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємство із самого початку його створення потребує активів для своєї діяльності. Без наявності активів суб'єкти господарювання не можуть вести свою господарську діяльність, реалізовувати товари або послуги отримувати прибутки тощо. Тому постає необхідність в дослідженні формування активів підприємства, та їх залучення під час його роботи.

Отож, активи підприємства - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [1].

За своїм економічним змістом активи поділяються на:

- Оборотні активи;
- Необоротні активи.

Оборотними активами являються гроші, їх еквіваленти та інші активи, що використовуються підприємством впродовж року з дати балансу або операційного циклу (якщо операційний цикл перевищує 12 місяців) і перекладають свою вартість на новостворений

продукт. Прикладами оборотних коштів можуть бути гроші у касі та на рахунках підприємства, запаси, сировина, незавершене виробництво тощо.

Необоротними активами, в свою чергу, являється матеріально-технічні ресурси, які використовуються підприємством у господарській діяльності тривалий час (більше року або більше операційного циклу, якщо операційний цикл більший за 12 місяців), не змінюючи при цьому своєї натуральних розмірів та форм і перекладають свою вартість на вартість виробленої за допомогою цих ресурсів продукції поступовим шляхом амортизації. Прикладами необоротних активів можуть бути будівлі, транспортні засоби, багаторічні насадження тощо.

Як було згадано вище, активи підприємству необхідні з моменту його створення, оскільки в інакшому випадку підприємство не зможе здійснювати свою господарську діяльність. Тому на рис.1 зображені джерела формування активів підприємства. Перш за все, власні джерела формування активів, якими виступають зареєстрований (пайовий) капітал (тобто внески власників підприємства до його капіталу), нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. В свою чергу, позичковими джерелами формування активів підприємства являються грошові кошти або інше майно, яке підприємство залучає зовні на платній, поворотній та строковій основі.

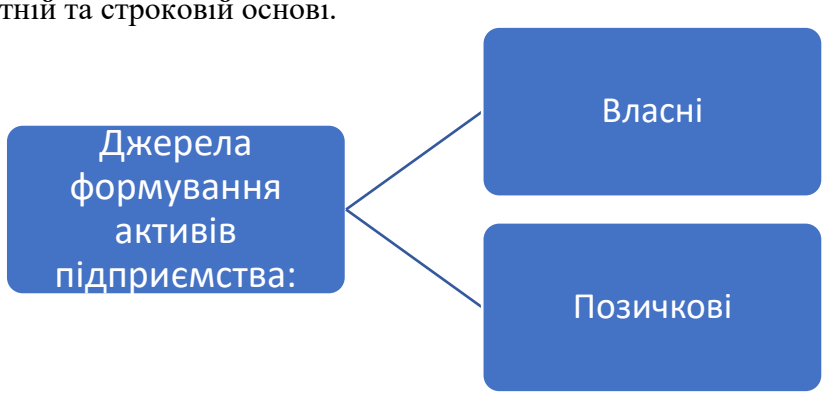

Рис.1. Джерела формування активів підприємства

Слід зазначити, що позичкові джерела формування активів створює зобов'язання підприємства, тобто заборгованості суб'єкта господарювання перед іншими підприємствами або фінансовими установами, яка згодом призведе до зменшення ресурсів підприємства внаслідок платності, поворотності та строковості цих позичкових джерел.

При розгляді активів підприємств існує необхідність в аналізуванні їх тенденції та складу загалом в Україні. Так, рис.2 відображає необоротні та оборотні активи підприємств упродовж 2013-2021 рр.

Рис. 2. Необоротні та оборотні активи підприємств України упродовж 2013-2021 рр. [2,3]

Отож, із рис.2 видно, що протягом аналізованого періоду, вартість оборотних активів перевищує вартість необоротних, що є позитивним моментом аналізу, оскільки це свідчить про

мобільність структури активів, що, в свою чергу, пришвидшує оборотність коштів підприємства. В інакшому випадку, підприємство матиме значні постійні витрати, а також буде наявна висока чутливість прибутку до зміни доходу від реалізації товарів чи послуг. Слід зазначити, що спостерігається позитивна тенденція зростання обох видів активів підприємств, оскільки найнижче значення показників спостерігається у 2013 році, а найвище у 2021 році. При цьому, важливим моментом є те, що для підприємства є набагато вигіднішою стратегією нарощування своїх активів за рахунок власних джерел, а не позичкових, оскільки за таких умов простежується збільшення витрат на погашення заборгованості, що зменшує доходи підприємства, а тому не може бути використаним у інвестиційній діяльності підприємства. Вартим уваги є те, що розвиток підприємств залежить від приросту активів, оскільки згідно з «золотим правилом розвитку підприємства», процвітання та зростання підприємства залежить від темпу приросту прибутку, який має перевищувати темпи зростання виручки від продажу продукції або надання послуг, які, в свою чергу, мають перевищувати темпи зростання активів і бути більшими за 100%.

Таким чином, підприємство в своєму розпорядженні володіють необоротними та оборотними активами, які можуть залучатися до підприємства за допомогою власних та позичкових джерел. При цьому, власні джерела мають перевагу над позичковими. Аналізуючи активи підприємств України виявлено, що оборотні активи перевищують необоротні, що тягне за собою позитивні результати.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 30.04.2023)

2. Необоротні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2021). URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fukrstat.gov.ua%2Foperativ%2Foperativ2021%2Ffin%2Fpok_bal_pidpr%2Fno_pved_roz_13_20_ue.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення 30.04.2023)

3. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fukrstat.gov.ua%2Foperativ%2Foperativ2021%2Ffin%2Fpok_bal_pidpr%2Foa_pved_roz_13_20_ue.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення 30.04.2023).

ДЕМІДЕНКО П. К.
Науковий керівник: к.е.н., професор Матковський С. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ JDEMETRA+ В АНАЛІЗІ ЧАСОВИХ РЯДІВ

Дослідження часових рядів досі залишається актуальною проблемою при статистичному аналізі соціально-економічних явищ. Адже, будь-яке подібне явище постійно зазнає змін, які можуть бути зумовлені різними причинами. Також, фактичні рівні ряду, таких явищ, дуже часто містять нетипові показники, які були спричинені випадковими та несистематичними чинниками впливу. Тому, основною метою дослідження динамічних рядів є побудова математичної моделі ряду, яка допоможе визначити загальну тенденцію розвитку певного явища, та на її основі розрахувати прогнозовані значення на декілька наступних періодів.

Окрім відомих методів оцінки основної тенденції динаміки, а саме: ковзної середньої, експоненційного згладжування та аналітичного вирівнювання, значно полегшує розуміння даних

у часі і допомагає інтерпретувати напрямок розвитку, який виявляється в ряді, сезонне коригування. Воно дозволяє порівнювати часові ряди з різними сезонними характеристиками, отримані з різних галузей або з різних країн, а, також, дає можливість порівнювати квартальні або місячні дані один з одним. Крім цього, сезонне коригування дає нам можливість розрахувати короткострокові прогнозовані значення, без значних труднощів.

На сучасному ринку в області статистичних продуктів існує багато перевірених часом програм для статистичного аналізу даних, які допомагають дослідникам проводити сезонні коригування та будувати трендові лінії та статистичні прогнози. Наприклад, в практиці дуже часто використовують такі універсальні програми, як STADIA, STATGRAPHICS, SPSS, STATISTICA, або навіть MS Excel. Кожна з цих програм має як свої переваги, так і недоліки. Проте, зараз на світовому ринку статистичних продуктів швидко набирає популярність, відносно нова, програма «JDemetra+». Нажаль, наразі в Україні ця програма залишається поза увагою багатьох потенційних користувачів.

Програма «JDemetra+» була офіційно рекомендована 2 лютого 2015 року членами Європейської статистичної системи (ESS) та Європейської системи центральних банків. Загалом, програма являє собою безкоштовний інструмент для сезонного коригування (SA), розроблений Національним банком Бельгії (NBB) у співпраці з Центральним банком Німеччини (Deutsche Bundesbank) та Євростатом відповідно до Керівних принципів Європейської статистичної системи (ESS).

Окрім сезонного коригування, програма «JDemetra+» може побудувати й інші моделі часових рядів, які будуть корисні для виробництва чи аналізу економічної статистики, включаючи, наприклад, виявлення викидів, поточну прогнозу, часову дезагрегацію або порівняльний аналіз. Такий широкий функціонал дає можливість користувачам легко отримати бажані розрахунки, а також графічне представлення до них.

З технічної точки зору «JDemetra+» — це набір багаторазово використовуваних і розширюваних компонентів Java, до яких можна легко отримати доступ через багатий графічний інтерфейс. Програмне забезпечення має відкритий код (FOSS), який був розроблений згідно з ліцензією EUPL.

В основі програми лежать два провідних методи: TRAMO/SEATS та X-13ARIMA, які допомагають реалізувати алгоритми та концепції програми. Перший метод - TRAMO/SEATS, був розроблений центральний банком Іспанії. Він складається з двох пов'язаних програм: TRAMO та SEATS. TRAMO виконує оцінку, прогнозування та інтерполяцію моделей регресії з відсутніми спостереженнями та помилками ARIMA за наявності, можливо, кількох типів викидів. SEATS виконує розкладання спостережуваного часового ряду на неспостережувані компоненти на основі ARIMA. Саме метод TRAMO/SEATS використовується багатьма країнами Європи для аналізу соціально-економічних явищ.

Другий метод - X-13ARIMA, в старіших версіях програми використовувався метод X-12 ARIMA, був розроблений та підтримується Бюро перепису населення США. Цей метод дає можливість генерувати сезонне коригування на основі моделі ARIMA за допомогою версії початкової процедури SEATS. Метод також включає низку нових інструментів для подолання проблем коригування та, таким чином, розширення діапазону економічних часових рядів, які можуть бути адекватно скориговані на сезонні зміни.

Методи сезонного коригування, доступні в «JDemetra+», спрямовані на розкладання часового ряду на компоненти та видалення сезонних коливань із спостережуваного часового ряду. Основні компоненти, кожен з яких представляє вплив певних типів явищ на часовий ряд, є:

1) тенденція, яка фіксує довгострокову та середньострокову поведінку;

2) сезонна складова яка представляє внутрішньорічні коливання, щомісячні чи квартальні, які повторюються більш-менш регулярно з року в рік;

3) нерегулярна складова, яка поєднує всі інші більш-менш непостійні коливання, не охоплені попередніми компонентами.

Також, методи TRAMO-SEATS і X-13ARIMA мають вбудовані процедури для виявлення і виправлення ряду з урахуванням календарного ефекту. Метою такого типу коригування є більш точна оцінка сезонної компоненти та покращення якості сезонно скоригованого ряду.

У програмному забезпеченні «JDemetra+» можна скоригувати дані на ефект операційних або робочих днів, ефект високосного року та інших святкових днів. Хочу зазначити, що деякі ряди можуть не піддаватися впливу ефекту операційних днів, наприклад квартальні дані.

На практиці, випробувати програму для побудови лінії тренду та розрахунків прогнозів, ми будемо за допомогою квартальних даних про ВВП у постійних цінах 2016 року. Важливим є мати потрібну кількість рівні ряду: часовий ряд повинен складатися як мінімум із 3-х років (36 спостережень) для ряду з місячною періодичністю та із 4-х років (16 спостережень) для ряду з квартальною періодичністю. В ідеалі, для повного аналізу часового ряду, він повинен містити дані за більше ніж 5 років, але не більше ніж 10 років.

Під час побудови тренду, будемо використовувати метод TRAMO-SEATS без врахування календарного ефекту. Для того, щоб отримати лінію тренду потрібно у вкладці «Main resalts» обрати пункт «Decomposition», а в ньому обрати «Stochastic series» та натиснути на «Trend» (рис.1).

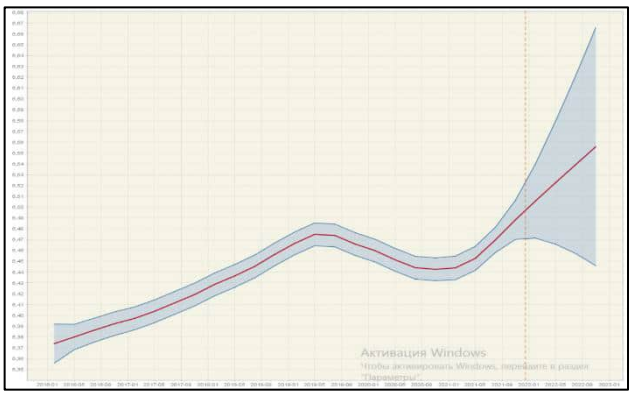

Рис. 3. Лінія тренду ВВП в постійних цінах 2016 року в програмі «JDemetra+»

Як результат ми отримаємо лінію тренду з точковими – червона лінія, та інтервальними – блакитна лінія показниками. Також після пунктирної лінії можна побачити прогноз на майбутні періоди. За результатами розрахунків програми «JDemetra+» прогнози на перший та другий квартал 2022 року становлять 674,2 млрд грн та 685,6 млрд грн відповідно.

Отже, програма «JDemetra+» є ефективним та безкоштовним засобом для дослідження часових рядів, яка може використовуватися для оцінки тенденції, виявлення сезонних коливань та для отримання коротко строкових прогнозів. Основним перевагами цієї програми є надійність, функціональність та легкість використання.

Список використаних джерел:

1. Grudkowska S. JDemetra+ User Guide Version 2.2, National Bank of Poland [Електронний ресурс] / S. Grudkowska. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/eurostat/cros/system/files/jdemetra_user_guide.pdf.

2. JDemetra+ Quick Start [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://croslegacy.ec.europa.eu/system/files/jdemetra_quick_start_version_2.2.pdf

3. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cros-legacy.ec.europa.eu/.

4. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/.

ЗАХАРКІВ А. С.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Михальчишин Н. Л.
Національний університет «Львівська політехніка»

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В ДРОГОБИЦЬКІЙ ОТГ: ЗАСАДА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Кожна громада характеризується своїм бізнес-середовищем і визначає власні напрями розвитку, в тому числі і розвитку місцевої економіки. Загалом, місцева економіка є джерелом надходження коштів в громаду, які надалі можливо використовувати на різні цілі.

Дрогобицька ОТГ характеризується як громада, яка близько розташована до Львівської громади, що впливає на формування напрямів розвитку. Відповідно до стратегії розвитку громади пріоритетними напрямами обрано туризм, медицину, що зумовлено історичним минулим регіону та рекреаційними територіями.

Проте, доволі складною є ситуація, що пов'язана зі станом промисловості. На Дрогобиччині ще з часів адміністративно-командної системи діяло ряд потужних підприємств з таких сфер, як: добувна промисловість, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, виробництво продуктів нафтопереробки, хімічна та нафтохімічна промисловість, машинобудування, металургійне виробництво та ін. Станом на 2023 рік більшість підприємств потребують модернізації та відновлення, а основними роботодавцями залишається малий та середній бізнес, зокрема фермерство. Активно поширюється релокація бізнесу.

Для розвитку підприємництва місцева влада використовує різні інструменти:

1) спільні проекти: проект «котельня на твердому паливі для населення» є прикладом співпраці бізнесу та влади. Інвестор, співвласник компанії «Альтеренерго захід», співпрацює з міською радою, КП «Дрогобичтеплоенерго» та ще одним партнером, який може постачати сировину;

2) проведення конкурсів на перевезення пасажирів в територіальній громаді, а контроль над дотриманням умов конкурсу тепер здійснюватиме обласна адміністрація: вирішується проблема з громадськими перевезеннями, яка була спричинена також дублюванням рейсів кількома перевізниками. Так як раніше конкурс на здійснення перевезення пасажирів на приміських маршрутах проводила райдержадміністрація;

3) врахування потреб бізнесу та їх підтримка: фахівцям відповідних структурних підрозділів дано доручення вивчити потреби кожного фермера та аграрія. Також фермерам та аграріям донесено інформацію щодо процедури надання пального та кредитної підтримки з боку держави;

4) стимулювання надходження інвестицій: у Дрогобичі запустили сайт «ІнвестДро», у якому зібрали всі пропозиції для інвесторів, також розписали склад громади, логістику, транспортне сполучення, структуру економіки. Також розповіли про підприємства, які працюють, прописані умови інвестування. Інвесторам пропонують 13 об'єктів, це підприємства та земельні ділянки. Дрогобич став першим містом в Україні, який запустив такий сервіс для інвесторів;

5) стимулювання появи нового бізнесу: Дрогобицька міська рада розпочала співпрацю з Офісом ефективного регулювання (BRDO) для більш ефективної онлайн-взаємодії міста й бізнесу. Таким чином Дрогобич приєднався до державного інфосервісу Start Business Challenge, де розміщено більше 100 бізнес-кейсів із покроковими інструкціями для започаткування власної справи, і всю необхідну достовірну інформацію для реєстрації бізнесу підприємці можуть отримати в єдиному місці – швидко і безкоштовно.

Таким чином, розвиток громади тісно пов'язаний з розвитком місцевої економіки, місцевого бізнесу. Використовуючи різні інструменти стимулювання можливо максимально врахувати інтереси бізнесу та громади, задовольнити потреби мешканців громади, а бізнесу надати можливості для отримання прибутку, створення додаткових робочих місць.

ІВАНЧИШИН А. А., КРИВОНОС А. М.
Науковий керівник: д.е.н., професор Гринькевич О.С.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГИ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ: КРИТЕРІЇ ПОБУДОВИ ТА ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ

Якість даних та аналітики екологічних, економічних, соціальних, інших суспільно важливих процесів має глобальне значення для ухвалення рішень. Тому фахова експертиза аналітичних центрів, які пропонують таку аналітику, забезпечує користувачів надійними висновками про відповідних провайдерів. Прикладам такої експертизи є порівняння аналітичних центрів від Університету Пенсильванії в США (University of Pennsylvania) та відповідного рейтингу Global Go To Think Tank Index.

Метою дослідження є огляд провідних аналітичних центрів світу на основі міжнародного рейтингу The Global Go To Think Tank Index Report та аналіз позицій у ньому вітчизняних центрів.

The Global Go To Think Tank Index Report (TTCSP) - це річний звіт, який публікується згідно зі спеціальною програмою (Think Tanks and Civil Societies Program) в Університеті Пенсильванії [1]. Для оцінки та рейтингу аналітичних центрів TTCSP використовує спеціально розроблену методологію. Побудова міжнародного рейтингу включає низку критеріїв (загалом 20), що дає змогу порівнювати країни за різними параметрами. Головними критеріями є якість наукових досліджень, комунікації зі стейкхолдерами, міжнародна співпраця та взаємодія центру з іншими аналітичними організаціями, урядовими та недержавними структурами, управління та фінансова діяльність центру, його вплив на розвиток громадянського суспільства.

Для побудови рейтингу проводиться опитування представників аналітичних центрів, політиків, журналістів і вчених з усього світу. Україна успішно пройшла шлях відсутності в рейтингу The Global To Go Think Tank Index до першого місця серед найкращих центрів Центральної та Східної Європи (Центр Разумкова). Також українські аналітичні центри згадуються майже в усіх категоріях рейтингу, що свідчить про зростання інтересу до аналітики економічної сфери в Україні та наявність високоякісних досліджень в цій галузі. Загалом з України було запрошено 112 центрів до опитування, 90 його пройшли, а 17 згадуються у звіті.

Крім згаданих вище категорій, Центр Разумкова [3] увійшов до кращих у категоріях з питань оборони та національної безпеки, міжнародної економічної політики, з питань політики міжнародного розвитку. Нещодавні дослідження, проведені Центром Разумкова, включають аналіз економічної ситуації в Україні, макроекономічних показників, інфляції, платіжного балансу та інших економічних факторів. Також у своїх дослідженнях Центр аналізує політичні події в Україні, включаючи політичні партії країни, виборчу систему та громадську думку.

Найкращі вітчизняні аналітичні центри внутрішньої економічної політики покривають широкий спектр тем, які включають грошову політику, макро- та мікроекономіку, торгівлю та інвестиції, інші економічні сфери, які впливають на урядову політику. Ці аналітичні центри забезпечують важливу інформацію для прийняття рішень на різних рівнях влади і підтримують економічну стабільність країни.

У таблиці 1 систематизовано інформацію про найкращі аналітичні центри України за останньою версією рейтингу.

Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (УЦЕПД) проводить дослідження з широкого кола економічних питань, включаючи фіскальну політику, монетарну політику та економічний розвиток, звертає увагу на такі соціальні проблеми в Україні як бідність, охорона здоров'я, освіта та міграція, проводить дослідження енергетичного сектору України, зокрема аналіз енергетичної незалежності та стратегій диверсифікації джерел енергії.

Таблиця 1

Кращі українські аналітичні центри за версією The Global Go To Think Tank Index Report (2021)

Рубрика/категорія	**Кращі українські центри**
Загальний рейтинг (країни Центральної та східної Європи; країни за межами США; включаючи США)	Центр Разумкова
Внутрішня економічна політика	Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут економічних досліджень
Зовнішня політика та міжнародні відносини	Міжнародний центр перспективних досліджень, Центр Разумкова
Прозорість та ефективність управління	Фонд демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва
Адвокаційна кампанія	Український незалежний центр політичних досліджень, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Уряд	Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут економічного прогнозування
Керування	Центр Разумкова
Використання медіа носіїв	Міжнародний центр перспективних досліджень
Незалежність	Український центр незалежних політичних досліджень, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
З річним операційним бюджетом менше 5 млн доларів США	Центр Разумкова, Міжнародний центр перспективних досліджень
Якість та чесність	Центр політико-правових реформ, CEDOS
Освітня політика	Центр освітньої політики, Центр педагогічних досліджень

Джерело: побудовано авторами за [1; 2].

Аналітика Інституту економічних досліджень [4] є важливим джерелом економічної інформації для українських політиків, бізнесменів та громадян. ІЕД здійснює аналіз макроекономічних показників України, торговельних відносин, впливу іноземних інвестицій на економіку та українського ринку праці.

Отже, Global Go To Think Tank Index забезпечує якісний відбір кращих аналітичних центрів у різних країнах світу, оскільки його методологія включає суворі критерії, що оцінюють якість та вплив аналітичних центрів у 20 різних категоріях. Дослідження, які проводяться аналітичними центрами, можуть допомогти не тільки українському суспільству, а й світовій спільноті вирішувати важливі питання розвитку країни на основі якісних даних.

Список використаних джерел:

1. Global Go To Think Tank Index Report. URL: https://repository.upenn.edu/think_tanks.
2. Економічна аналітика в бізнесі : навч. посібник / [О.С. Гринькевич, С.О. Матковський, А.В. Сидорова та ін.] ; за ред. О.С. Гринькевич, С.О. Матковського, А.В. Сидорової, Н.С. Струк. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 480 с.
3. Центр Разумкова. Веб-сайт. URL: https://razumkov.org.ua.
4. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. Веб-сайт. URL: http://www.ier.com.ua/ua.

КАДИЛОВИЧ Я. А., МІСЬКО В. В.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Квак С. А.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВІДКРИТІ ДАНІ ДЛЯ АНАЛІЗУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: ВИДИ І ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ

В сучасних умовах інформаційної прозорості та доступності органів державної влади використання відкритих даних набуває все більшої актуальності, особливо в контексті аналізу бізнес-середовища.

Метою дослідження є розкрити сутність відкритих даних, їх правове регулювання та аспекти використання в Україні, зокрема і в умовах воєнного стану.

Відкриті державні дані — це публічна інформація, що надається органами влади у машиночитному форматі без обмежень щодо подальшого використання. Такий формат даних дозволяє їх обробляти, копіювати, сортувати і найголовніше — створювати масові сервіси, що часто є безкоштовними для користувачів. Розрізняють такі типи відкритих даних як текстові (ті, що складаються із заголовків, параграфів, реквізитів тощо), структуровані (таблиці та ієрархічні дані), геопросторові (містобудівна документація, супутникові знімки, дані інтерактивних мап).

Правове регулювання даної сфери забезпечується такими нормативно-правовими актами як Законом України «Про доступ до публічної інформації», Постановою КМУ від 21 жовтня 2015 року № 835 "Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних" із внесеними змінами, Міжнародною хартією відкритих даних, Інструкцією по роботі з порталом для розпорядників інформації та іншими документами.

Особливої уваги заслуговує Міжнародна хартія відкритих даних, яка є міжнародною ініціативою, що сприяє співпраці, прийняттю та реалізації спільних принципів, стандартів і найкращих практик оприлюднення та використання відкритих даних у всьому світі.

За неоприлюднення відповідних наборів даних або ненадання публічної інформації на запит законодавством передбачена адміністративна відповідальність. Це врегульовано статтями 212 та 213 КУпАП та карається штрафом від 25 до 50-ти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що станом на 2023 рік коливається від 425 до 850 грн.

Щоправда, з початком військової агресії Російської Федерації, доступ до відкритих даних було обмежено, зокрема закрито Єдиний портал відкритих даних, а 12 березня Кабмін видав постанову, якою зупинив функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів на період воєнного стану. Влітку 2022 року при формуванні переліку наборів відкритих даних, які необхідно було приховати, Міністерство цифрової трансформації керувалося двома критеріями – наявністю у наборі даних інформації про фізичних осіб (зокрема фізичних-осіб підприємців, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях) та інформації про точне місцезнаходження підприємств, які можна віднести до стратегічних, а також їх керівних осіб. [1]

До прикладів використання відкритих даних можна віднести оцінку репутації та фінансового стану контрагента (допомагає уникнути фінансових втрат, шахрайства та невиконання зобов’язань потенційними підрядниками), отримання інформації про судові засідання, аналіз потенційних ринків збуту, моніторинг можливостей взяти участь у тендері або аукціоні, інформація про наявність чи відсутність ліцензій. [2]

Власне, всі вище перелічені приклади використання відкритих даних для бізнесу було узагальнено у різноманітних сервісах, які створені на основі акумуляції відкритих даних.

До таких сервісів належать:

- YouControl – аналітична онлайн-система, до основних напрямів роботи якої відносять конкурентну розвідку, бізнес-аналітику, моніторинг офіційних відомостей контрагентів,

комплаєнс, рішення в галузі корпоративної економічної і інформаційної безпеки, аналіз державних закупівель.

YouControl з понад 180 джерел формує повне досьє на кожну компанію і фізичну особу-підприємця України на основі відкритих даних, відстежує зміни та візуалізує зв'язки, а також містить дані для перевірки іноземних компаній. Технологія дозволяє за декілька секунд отримати актуальну на час запиту інформацію про фізичну особу з офіційних джерел. Також послугами YouControl та інших подібних сервісів користуються для найму персоналу, перевірки потенційних співробітників, їх податкових зобов'язань.

- Опендатабот — це українська компанія, що надає доступ до державних даних з основних публічних реєстрів для громадян та бізнесу. Для громадян передбачені сервіси сповіщень про борги та суди, перевірку даних для захисту від шахраїв, перевірка транспорту та нерухомості.
- Contr Agent – аналітична система перевірки та моніторингу контрагентів, завдяки якій можна дізнатися дані з ЄДР, відомості про банкрутство, судові рішення, податковий борг, виконавчі провадження, держзакупівлі та використання публічних коштів, діяльність у сфері зовнішньоекономічної діяльності, ліцензії компанії.
- 007 – пошуково-аналітична система, яка допомагає підприємцям оцінити перспективи ведення бізнесу в державному секторі, зокрема проаналізувати державні закупівлі та вирішити чи є сенс працювати з державними установами.
- VKURSI.pro – аналітична система, що здійснює перевірку компаній, майна, фізичних осіб, аналіз судових рішень, контроль змін про компанію, оцінка показників – доходу, прибутку, активів, зобов'язань.
- Clarity Project – аналітична система, що шукає закупівлі Prozorro та аукціони ProZorro. Продажі за різними критеріями; знаходить і показує інформацію про учасників торгів і зв'язках між ними; стежить за закупівлями, замовниками або учасниками; оцінює ступінь ризиків кожної закупівлі по великому списку критеріїв.

Значний прогрес України у запровадженні та імплементації відкритих даних у суспільне життя відображає її місце в таких індексах відкритості даних як Open Data Barometer та Global Open Data Index (GODI).

Open Data Barometer розроблений World Wide Web Foundation та відображає місце країни за динамікою впровадження та розвитку відкритих даних. Структура індексу включає три субіндекси, кожен з яких має певне вагове значення: готовність (35%), імплементація (35%) та вплив (30%). Станом на дату останньої публікації індекс, у 2017 році, Україна отримала 47 балів зі 100 та входила до групи країн-претендентів, тобто таких, що ще не подолали поріг у 65 балів і значно відстають від першої групи, але досягли прогресу у напрямку роботи з відкритими даними.

GODI (Global Open Data Index) - це ініціатива, що спрямована на оцінку та порівняння відкритості даних у різних країнах світу. Цей індекс визначає рівень доступності та відкритості даних у різних сферах, таких як бюджет, здоров'я, освіта, транспорт тощо. GODI створено з метою сприяти використанню відкритих даних як інструменту для підвищення прозорості, відповідальності та розвитку суспільства. Згідно зі щорічним рейтингом The Global Open Data Index, складеним міжнародною некомерційною організацією Open Knowledge International, Україна у 2017 році посіла 24 місце в рейтингу та випередила більшість країн ЄС.

Отже, відкриті дані є незамінним інструментом для аналізу бізнес-середовища і відіграють важливу роль у прийнятті обґрунтованих рішень. Використання відкритих даних в бізнесі дозволяє зрозуміти динаміку ринку, виявити потреби споживачів та визначити ефективні стратегії розвитку. Це може стати основою для створення нових продуктів і послуг, підвищення ефективності виробничих процесів та впровадження інноваційних рішень.

Список використаних джерел:

1. Майбутнє відкритих даних під питанням. До якої інформації хоче обмежити доступ держава? Економічна правда: веб-сайт URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/21/691717/

2. Безцінні та безоплатні. Як відкриті дані допомагають українському бізнесу. Економічна правда: веб-сайт URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/11/682135/

КОЗАК Д. М.
Науковий керівник: к.е.н, доцент Стручок Н. М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Проблемність економічної безпеки в умовах зовнішніх загроз для України набуває статусу найвищого пріоритету в державній політиці. Науково-концептуальні засади про економічну безпеку забезпечують формування відповідної політики на усіх рівнях функціонування країни. Система забезпечення економічної безпеки країни ґрунтується на постійному моніторингу соціально-економічних процесів з точки зору їхнього впливу на стан економічної безпеки, оцінку з цих позицій стратегічних програм, нормативно-правових актів, а також аналіз ефективності поточних рішень у сфері економічної політики.

Поява у світовому господарстві міжнародних корпорацій означала вихід підприємницьких структур на якісно новий рівень, визначальною рисою якого стала втрата капіталом своєї виключно національної природи. Цей процес відбувався декількома шляхами, що дозволило говорити про відмінність трактування змісту діяльності фірм, які займаються міжнародним бізнесом [1, с. 58]. Серед найбільш важливих факторів, які сприяють інтернаціоналізації діяльності фірм, виділяють такі: насиченість внутрішнього ринку і зростання конкуренції на національному ринку; поява нових ресурсних можливостей, пов'язаних з більш низькою вартістю факторів виробництва в інших країнах; сприятливість інвестиційного клімату в інших країнах; розвиток інфраструктури міжнародного бізнесу та системи комунікацій; заохочення з боку держави до вивезення капіталу; бажання розділити ризик між великою кількістю продуктів та ринків [2, с. 197].

Функціонування міжнародного бізнесу здійснюється на основі таких типів компаній: багато- (мульти-) національна компанія (корпорація); глобальна компанія; багатокраїнна компанія.

Пріоритетне місце за типом організаційної структури належить транснаціональним компаніям. Так, під транснаціональною компанією (ТНК) розуміють таку компанію, головне підприємство якої знаходиться в одній країні, а філії чи дочірні компанії та їх філії – як у цій же країні, так і обов'язково в інших країнах. ТНК може мати 2–3 головних підприємства на території однієї країни

Розвиток масштабів діяльності транснаціональних компаній став найбільш характерною рисою функціонування сучасної світової економічної системи. Незалежно від галузі функціонування, виду діяльності, сфери бізнесу, країни походження, продукція або капітал сучасних ТНК присутні в кожній країні світу. Поряд з виготовленням традиційних благ ці компанії можуть створювати блага, які в подальшому формують окремі сегменти суспільного споживання. В результаті, з одного боку, ТНК виступають джерелом суспільного прогресу, а з іншого – загрозою для економік окремих країн, адже їх діяльність поширюється й на інші сфери (політику, соціальні стандарти, культуру, екологію тощо). Саме риси, що характеризують вплив ТНК на економіки країн базування та приймаючих країн, стають предметом численних наукових дискусій вчених-економістів.

Слід відзначити, що ТНК розвинутих країн відіграють важливу роль у розвитку економіки країн, що розвиваються. Насамперед, слід зазначити, що ТНК не тільки сприяють розвитку, а й безпосередньо розвивають промисловість цих країн, супроводжуючи наданням доступу до фінансових ресурсів ТНК, до нових технологій, якими вони володіють. Завдяки ТНК і через них

з'являється можливість просування національної продукції країн, що розвиваються, на зовнішній ринок. Важливе значення має підготовка національних кадрів за допомогою ТНК. Одночасно, незважаючи на позитивні прояви діяльності ТНК на теренах країн, що розвиваються, існують і ряд недоліків даної діяльності. Так, часто економіка цих країн під впливом ТНК розвивається однобоко, спеціалізуються вони в основному на виробленні сировини, що позиціонує їх у якості сировинного придатку ТНК. При цьому прибутки від своєї діяльності ТНК, як правило, вивозять у країну головної компанії, а не реінвестують в економіку приймаючої країни. Крім того, інколи ТНК вивозять у країни, що розвиваються, екологічно шкідливе виробництво [3, с. 198].

Трансформація і активізація процесів транснаціоналізації економічної діяльності призводить до таких наслідків:

– вихід національно-державних інтересів за національні рамки у зв'язку зі створенням і розширенням сфери діяльності транснаціональних структур;

– розгляд національних економічних проблем в контексті протікання світогосподарських процесів і використання міжнародних ресурсів, у т.ч. ресурсів ТНК, для вирішення внутрішньо економічних проблем;

– вплив транснаціональних компаній на національні держави в економічній і політичній площині;

– усвідомлення необхідності координації дій транснаціональних структур і держав країн походження ТНК та приймаючих країн [4].

Варто відзначити, процес транснаціоналізації вносить свої корективи у функціонування економіки кожної країни та її інтеграцію у світовому економічну систему. В умовах сьогодення швидкими темпами зростає вплив транснаціонального капіталу на формування та розвиток бізнесу в середині кожної країни. Такий процес набуває ознак мультиплікативного ефекту, адже створюються нові робочі місця, великі інвестиції в розвиток нових технологічних структур економіки, зростання обсягів ВВП, проте те це дозволяє в певній мірі деформацію національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Михайлова Л.І. Міжнародний менеджмент / Л.І.Михайлова, О.Ю. Юрченко, Ю.І. Данько, А.М. Михайлов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 200 с.

2. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини / І.М.Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. – 544 с.

3. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика: Монографія / за ред. Л.І. Федулової. – К.: Основа. – 2005. – 552 с.

4. Мащенко С.О. Проблеми та перспективи діяльності ТНК на території України / С.О. Мащенко, Р.А. Алієв // Економічний простір. – 2018. – № 136. – С. 45–52.

КОСТЕЦЬКА С. М.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Граб М. І.
Львівський інститут ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВА ПАЦІЄНТІВ

Охорона життя та здоров'я людини набуває в наш час особливого значення. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпека є найвищими соціальними цінностями. Конституція України гарантує кожному право на охорону здоров'я ,медичну допомогу та медичне страхування. Тобто, кожен громадянин України, іноземець або особа без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, мають право на охорону здоров'я. У Кримінальному кодексі України 2001 року у розділі ІІ Особливої частини закріплені норми, що встановлюють кримінальну відповідальність

за злочини, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини, які виконуються у сфері медичного обслуговування. Виходячи із важливості для суспільства проблеми додержання прав пацієнта, у тому числі і засобами кримінального законодавства, тема даної роботи є досить актуальною і має важливе практичне значення. Пацієнт – фізична особа, яка незалежно від стану здоров'я звернулася до закладу охорони здоров'я або медичного працівника за наданням медичної допомоги.

В Україні з 1993 року діє закон «Основи законодавства України про охорону здоров'я», відповідно до якого кожен громадянин має право на:

- безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище [1.1 ст. 6 Основ];
- кваліфіковану медико-санітарну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я [1.2 ст. 38 Основ];
- достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх ступінь [1.3ст. 39 Основ];
- збереження лікарем у таємниці інформації, що стала йому відома про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина [1.4 ст. 40 Основ];
- звільнення від роботи на момент хвороби [1.5 ст. 41 Основ];

Вважаю за доцільне також проаналізувати додаткові права пацієнтів передбачені Цивільним кодексом України:

- Право на охорону здоров'я [3.1 ст. 283 ЦКУ].
- Право на надання медичної допомоги [3.2 ст. 284 ЦКУ].
- Право на інформацію [3.3 ст. 285 ЦКУ] У разі смерті особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними, мають право бути присутніми при дослідженні причин її смерті та ознайомитись із висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду
- Право на таємницю про стан здоров'я [3.4 ст. 286 ЦКУ]. В тому числі заборона вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування особи. Таємниця про стан здоров'я відноситься до персональних даних (інформація про особу), які охороняються Законом (згідно зі статтею 23 Закону України "Про інформацію"). Таким чином, пацієнт може бути впевнений у конфіденційності не лише діагнозу, але й самого факту звернення до лікаря, що певною мірою є гарантією особи на приватне життя.

Медична інформація про пацієнта - це будь-які відомості про стан здоров'я пацієнта, у тому числі щодо діагностики, лікування чи профілактики захворювання, а також про особисте, сімейне життя або інші відомості про пацієнта, які стали відомі медичному працівнику у процесі надання медичної допомоги;

- Право особи, що перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, має право на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса , адвоката та священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду [3.5 ст. 287 ЦКУ].

При цьому, обов'язки пацієнтів прямо не визначаються, а випливають з прав лікаря.

Так, відповідно до статті 34 Основ лікар має право відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо він не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого

Лікар не несе відповідальності за здоров'я хворого у разі відмови від медичних приписів або порушення пацієнтом встановленого для нього режиму.

Медичний працівник - лікар або інша особа, яка у встановленому законом порядку отримала медичну освіту, відповідає встановленим кваліфікаційним вимогам та здійснює медичну практику у складі закладу охорони здоров'я або як самостійний суб'єкт підприємницької діяльності;

Таким чином, до обов'язків пацієнтів можна віднести:

- обов'язок виконання медичних приписів лікаря;

- обов’язок виконання правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров’я.

Також пацієнт має право на доступність медичної допомоги ,яка полягає в тому, що всі люди, незалежно від їх місцезнаходження, статків та соціального статусу можуть отримати якісну та вчасну медичну допомогу. Територіальна доступність досягається завдяки:

- Широкій мережі медзакладів
- Послугам онлайн медицини
- Система надання екстреної допомоги що не лише доправляє пацієнтів в медичний заклад але і забезпечує надання повноцінної невідкладної допомоги

Фінансова доступність-завдяки програмі закупівлі лікарських засобів ,необхідних для лікування найпоширеніших та навпаки, рідкісних захворювань за державні кошти ,забезпечення переліком безоплатних діагностичних заходів.

Фінансова доступність медичних послуг в наш час неабияку роль відіграє для лікування і реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність України.

Право на доступність у галузі охорони здоров’я закріплено в таких нормативно-правових актах:

- Ст.2 Європейської хартії прав пацієнта
- Ст.49,ч.1 Конституції України
- Ст.4,ч.4,ст.6 Основ законодавства України про охорону здоров’я
- Ст.283,284 Цивільного кодексу України

Право на якісну й безпечну допомогу

Це право гарантує ,що особи ,які надають медичну допомогу, зобов’язані керуватися стандартами та рекомендаціями, що визнані у всьому світі ,призначати лікарські засоби, ефективність та безпечність яких доведена не власним досвідом, а рандомізованими дослідженнями. Проводити діагностичні, лікувальні заходи медики можуть лише в тому разі, якщо не завдадуть шкоди здоров’ю пацієнта ,або ж повідомивши пацієнту про ризик.

Гарантують право пацієнта на якісну та безпечну меддопомогу такі нормативні акти:

- Ст.8,9 Європейської хартії прав пацієнтів
- Ст.49 , ч.1 Конституції України
- Ст.6,33,34,35,42,78 Основ законодавства України про охорону здоров’я
- Ст.284, ч.1 Цивільного кодексу України
- Ст.139,140 Кримінального кодексу України
- Ст.4,6 Закону України «Про захист прав споживачів

Право пацієнта на життя, гідність та захист від дискримінації

Право на життя – засадниче право у цивілізованому світі. Уся медична наука спрямована насамперед на збереження життя та покращення його якості.

Повага до гідності- це невід’ємне право кожної людини, куди б і з якої причини вона не звернулася б по медичну допомогу .

Лікар має пояснювати пацієнту, що збирається робити, та не принижувати його своїми діями чи словами.

Права на життя і повагу до гідності при наданні медичної допомоги закріплені такими нормативними актами:

- Ст.3,21,27,28,64,68 Конституції України
- Ст.50,52 Основ законодавства України про охорону здоров’я
- Ст.281,297 Цивільного кодексу України

Право на захист від дискримінації, пов’язаної зі здоров’ям, визначене в таких документах:

- Ст.21,22,24 Конституції України
- Основи законодавства України про охорону здоров’я
- Закон України «Про протидію хворіб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), правовий та соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про протидію захворюванню на

туберкульоз», «Про психіатричну допомогу»

Право на медичні профілактичні заходи

Законодавчо затверджене право на медичну профілактичні заходи полягає в тому , що держава зобов'язується створювати умови для захисту своїх громадян від хвороб. Профілактика передбачає вивчення ризикованої поведінки, запобігання психічних, неврологічних розладів, вакцинацію, обстеження і вчасне виявлення хвороб, попередження епідемії, залежностей тощо.

На практиці це означає, що сімейний лікар/педіатр має:

- надавати рекомендації пацієнтам щодо способу життя
- вчасно виявляти фактори ризику
- за потреби призначати необхідні аналізи та консультації спеціалістів
- призначати лікування
- здійснювати вакцинацію згідно з Національним календарем профілактичних щеплень

Право на медичні профілактичні заходи закріплене в таких нормативних актах:

- Ст.1 Європейської хартії прав пацієнтів
- Ст.49 Конституції України
- Ст.3,4,6,10,31,35,42,43,53,78 Основ законодавства України про охорону здоров'я
- Ст.283,286 Цивільного кодексу України

Право на індивідуальний підхід до лікування і попередження страждання та болю

Це право медики мають виконувати на всіх етапах лікування, за будь–яких станів. Щоб реалізувати право на індивідуальний підхід, лікар повинен володіти повною інформацією про пацієнта, всі його звернення за медичною допомогою, результати аналізів, додаткових досліджень, особливості реагування на той чи інший препарат тощо. У свою чергу лікар повинен надавати повну інформацію пацієнту про стан його здоров'я, обговорювати прогноз та можливості лікування за міжнародними стандартами, отримати згоду пацієнта на діагностичні та лікувальні заходи. Коли йдеться про право на попередження страждань і болю, то часто мають на увазі паліативну допомогу.

Паліативна допомога – це не просто знеболення, а повноцінний вид медичної допомоги, який включає спостереження за пацієнтом, турботу про його психологічний стан, правильне харчування, необхідні аналізи та обстеження, реабілітацію тощо.

Право на індивідуальний підхід до лікування закріплено в:

- Ст.12 Європейської хартії прав пацієнта
- Ст.6,35,38,39 Основ законодавства України про охорону здоров'я

Право на попередження страждань і болю визначене в:

- Ст.11 Європейської хартії прав пацієнтів
- Ст.3,28 Конституції України
- Ст.6,8,35,52 Основ законодавства України про охорону здоров'я
- Ст.289 Цивільного кодексу України

Організацію надання паліативної допомоги регламентує наказ МОЗ «Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в України» від 04.06.2020р. №1308

Дії пацієнтів , якщо їхні права порушують

Якщо медпрацівники порушили права пацієнтів , то можна звернутися до:

- медзакладу із письмовою заявою
- обласного департаменту охорони здоров'я
- гарячу лінію місцевих органів влади
- урядову лінію за номером 1545

Проаналізувавши Основи законодавства України про охорону здоров'я, які визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні можна дійти висновку, що чинне законодавство містить прогалини в частині чітко визначених прав пацієнтів при зверненні за медичною допомогою та його обов'язків.

Список використаних джерел:
1. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. (редакція за станом на 02. 08. 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12.
2. Кримінальний кодекс України Редакція від 27.01.2023 . [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
3. Цивільний кодекс України Редакція від 01.01.2023, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. -№ 30 - Ст. 141(редакція за станом на 07 лютого 2019 року), N 2680-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.president.gov.ua/documents/constitution
5. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я /З. С. Гладун. – Тернопіль :Укрмедкнига, 1999. – 312 с.
6. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2011 році [Електронний ресурс] // Статистичний збірник. – К., 2012. – 142 с. –Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_snsz_zb.htm.
7. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2012 році [Електронний ресурс] // Статистичний збірник. – К., 2013. – 149 с. –Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_snsz_zb.htm

КРАВЧИШИН М. Я.
Науковий керівник: старший викладач Петринич О. Г.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВПЛИВ КОГНІТИВНОГО СТИЛЮ ОСОБИСТОСТІ НА ПРОЦЕС СПІЛКУВАННЯ

Дослідженню в галузі когнітивного стилю приділяється все більше уваги дослідниками різних дисциплін. Когнітивний стиль, будучи ключовим конструктом у навчанні, діяльності та спілкуванні, а також обробці інформації, широко використовується для різних цілей майже у всіх дисциплінах соціальних наук. Згідно із сучасними уявленнями, когнітивні стилі виступають кращими індикаторами індивідуального успіху в особливих ситуаціях, ніж загальний інтелект чи ситуативні чинники.

В організаційному контексті вплив когнітивного стилю на ефективну командну взаємодію, спілкування, результати прийняття стратегічних рішень, ефект кадрування, і ініціатива та інноваційні здібності можуть бути досліджені для підвищення ефективності та продуктивності організації. Рішення, засноване на когнітивному стилі щодо навчання, творчості, продажів і маркетингу, може дати нові перспективі цим галузям.

У результаті активного пошуку різні автори незалежно один від одного, описали близько двох десятків стійких індивідуальних прийомів оперування інформацією – когнітивних стилів. Когнітивний стиль, як є особливим утворенням, що стабільно виявляється на всіх рівнях інтелектуальної діяльності, спілкуванні що й викликає до нього інтерес дослідників. Когнітивний стиль відноситься до стилю обробки інформації людиною. Це спосіб, у який люди отримують, обробляють і запам'ятовують і використовують інформацію. Під час обробки інформації деякі люди бачать окремі категорії, а інші бачать цілісне уявлення. Отже, таким чином, люди відрізняються за тим, як вони сприймають та інтерпретують інформацію, і це впливає на збереження інформації. Існують різноманітні типи когнітивних стилів. Когнітивні стилі мають велике значення і у сфері навчання, і у вихованні, і у трудовій діяльності.

Перші дослідники виділили три когнітивні стилі: холістично-аналітичний, словесно-образний та рефлексивно-імпульсивний. Ще існує класифікація, що вміщує 4 типи когнітивних

стилів: конкретний, рефлективний; абстрактний, рефлективний; конкретний, активний; абстрактний, активний. Згідно ще одного підходу є такі когнітивні стилі: візуальний, кінестетичний, аудіальний, вербальний, логічний, соціальний, відокремлений.

Класифікація когнітивних стилів також представлена такими чотирьма типами: лівопівкульний екстраверт, лівопівкульний інтраверт, правопівкульний екстраверт, правопівкульний інтраверт.

Дослідник Н. А. Шупта висуває ще одну класифікацію когнітивних стилів: полезалежність/поленезалежність; вузький/широкий діапазон еквівалентності; широта категорії; ригідний/гнучкий пізнавальний контроль; толерантність до нереалістичного досвіду; фокуючий/скануючий контроль; згладжування/загострення; конкретна/абстрактна концептуалізація; когнітивна простота/складність; імпульсивність/рефлективність.

За своєю суттю мета комунікації полягає в тому, щоб передати інформацію від однієї особи іншій, щоб відправник і одержувач зрозуміли повідомлення однаково. Відповідальність за чітке спілкування зазвичай лягає на відправника. Але одержувач також відповідає за підтвердження чіткого розуміння повідомлення. Спілкування – це динамічний і циклічний процес.

Поділ комунікаційного циклу на частини корисний для розуміння обов'язків як відправника, так і одержувача комунікації, а також для виявлення комунікаційних бар'єрів.

Для дослідження когнітивного стилю та процесу спілкування було підібрано 5-ть діагностичних методик на виявлення стилю мислення, типу мислення та особливостей спілкування, а саме рівня потреби у спілкуванні та різновиду емоційних перешкод у встановленні міжособистісного контакту.

У лікарів домінує рівень абстрактно-символічного та словесно-логічного мислення. Завдячуючи саме цим особливостям абстрактного мислення формулюються гіпотези і на їх основі відбуваються відкриття певних закономірностей та феноменів в різних галузях наук та завдяки розвинутому словесно-логічному мисленню лікарі формують свої думки та доносять їх до пацієнтів.

У медичного персоналу переважає предметно-дійове мислення, тобто вони сприймають, засвоюють та передають інформацію через рухи, оскільки вони виконуючи призначення лікарів, можуть застосовувати всі медичні маніпуляції та дії при їх виконанні.

За методикою визначення стилю мислення А. Харрісона та Р. Бремсона у лікарів домінує аналітичний та прагматичний стилі мислення. А у медперсоналу прагматичний. Вони використовують ті матеріали та інформацію, які є напохваті, рідко шукаючи додаткові ресурси та резерви. Окрім того, вони допускають гнучкість, експериментування у лікуванні. Для них важливим є швидкий результат. Так як прагматики проявляють гнучкість, то цим викликають симпатію до себе.

І в лікарів і у медперсоналу переважає «лівопівкульний» тип мислення. Проблеми вирішують переважно логічним шляхом. У спілкуванні вони активні і комунікабельні. У вирішенні проблем вишукують точні факти, віддають перевагу конструктивним принципам і завданням.

Згідно методики визначення труднощів у встановленні контактів В. Бойка визначено домінування негативних емоцій, тобто вони схильні більш помічати негативні події чи почуття сильніше, ніж щасливі спогади.

Результати за тестом «Діагностика потреби у спілкуванні» свідчать про домінування високого рівня потреби у спілкуванні у лікарів та медперсоналу. Він передбачає наявність потреби у обміні інформацією, впливом один на одного, підтримку тощо.

Таким чином проведене діагностичне дослідження дає змогу визначити, що стиль когнітивного мислення проявляється у спілкуванні таким чином, що досліджуваним із лівопівкульним типом властиві абстрактно-символічне мислення, висока потреба у спілкуванні, небажання зближатися на емоційній основі; для досліджуваних осіб із правопівкульним типом властива низька потреба у спілкуванні, неадекватний прояв емоцій, креативність та наочно-образне мислення; а для досліджуваних із змішаним типом мислення властивий середній рівень потреби у спілкуванні.

Список використаних джерел:
1. Allinson, C. W., Hayes, J. (1996). The Cognitive Style Index: a Measure of Intuition-analysis for Organisational Research. Journal of Management Studies, 33, 1,119-135.
2. Cognitive Styles and Person-environment Fit: Investigating the Consequences of Cognitive (mis)fit. European Journal of Work and Organizational Psychology, 18, 167-198.

ЛАБА Р.
Науковий керівник: д.е.н., професор Садова У.Я.
Національний університет «Львівська політехніка»

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК УСПІХУ ІТ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Корпоративна культура, її імплементація в стратегію розвитку організації – важливий чинник досягнення конкурентних переваг суб'єкту бізнесу на відповідному ринку. Розглянемо, цю тезу на прикладі ТОВ «Symphony solutions Ukraine».

Symphony Solutions — міжнародна IT-компанія з розробки програмного забезпечення, тестування та аутсорсингу бізнес-процесів, що надає послуги в сфері інформаційних технологій, бізнес-аналітики, консалтингові послуги. Голландський засновник і генеральний директор Тео Шнітфінк давно мріяв про компанію, де він сам хотів би працювати; компанію, яка була б професійним домом для колег, керованих пристрастю та ентузіазмом. У 2008 році він заснував компанію, із штаб-квартирою у Амстердамі, яка почала працювати на ринку аутсорсингу із замовниками з Європи, США та Канади. Того ж року було відкрито українське представництво компанії у Львові, що стало одним із провідних центрів розробки.

Керівництво компанії переконане, що в сучасних умовах не існує універсальної корпоративної культури, що підходить для усіх. Саме тому, майбутнім працівникам для працевлаштування потрібно обирати ту компанію, корпоративна культура якої найбільш тісно переплітається з особистими цінностями та переконаннями кожної людини зокрема. Формуючи свою корпоративну культуру, кожна компанія керується певним набором цінностей чи ідеалів, що становлять основу практики комунікації співробітників компанії між собою, з клієнтами та із зовнішнім світом. Розглянемо основні цінності, що лежать в основі корпоративної культури ІТ компанії Symphony Solutions:

- принцип довіри, як основи комунікації із співробітниками та замовниками, полягає в тому, що компанія повинна заслужити довіру, перш ніж вибудувати довірливі стосунки з колегами, з клієнтами та між ними;
- принцип чесності у роботі, і в стосунках;
- інновації як складова частина повсякденного робочого життя айтівців;
- ініціатива, що допомагає досягти успіху, бути першопроходьцем. Важливо не очікувати змін навколо, а самому їх продукувати, бути сміливим, діяти першим;
- натхнення, робота з пристрастю та від щирого серця. А для того, щоб робота надихала, вона повинна подобатися і приносити задоволення, тому в компанії особливу увагу приділяють атмосфері в команді та комфорту робочого місця;
- близькість – це основа атмосфери в компанії. Тут йдеться про взаємопідтримку в команді, «сімейну» атмосферу, наставництво, а також близькість з клієнтами, яких компанія не обирає спонтанно та мимоволі, а зважаючи на близькість ідей, переконань та цінностей.

Наступним важливим китом корпоративної культури компанії Symphony Solutions є її філософія, що ґрунтується на повазі та співпереживанні (рис. 1).

Рис.1. Складові елементи філософії IT компанії Symphony Solutions
Джерело: складено автором на основі [1].

Symphony Solutions – компанія, що є екологічно та соціально свідомою і відповідальною не лише формально, «на папері», але і у реальному житті та діловій практиці. Варто лише увійти в офіс компанії, одразу стає помітно, що усе довкола просякнуто екологічною свідомістю та є дружнім до довкілля. Це і обов'язкове сортування, переробка і повторне використання сміття (принцип reuse, reduce, recycle (від англ. – повторне використання, скорочення використання та переробка)); і такі ініціативи як Зелений тиждень та еко-майстерки; і нове веганське кафе в межах львівського офісу компанії – OM NOM NOM Cantina.

Про свої соціальні ініціативи компанія щорічно інформує своїх колег, клієнтів та інших стайкхолдерів у звітах із корпоративної соціальної відповідальності. Для Symphony Solutions корпоративна соціальна відповідальність – звична справа, це совість компанії, звичка інвестувати свої гроші, час та навики у суспільство для покращення соціального середовища.

Ще одним ключовим елементом високої корпоративної культури компанії Symphony Solutions є сприяння та залучення співробітників до постійного навчання, підвищення кваліфікації та саморозвитку. Ця ініціатива реалізується у рамках проєкту Symphony Academy (академія Symphony).

NEO Program (програма NEO) для нових співробітників, яка знайомить новачків із стандартами компанії, процесами, нормами поведінки та забезпечує занурення у корпоративну культуру. У компанії прагнуть, щоб навчання було веселим та захоплюючим, тому навчання включає такі активності як віртуальна екскурсія офісом та інтерактивні ігри, які знайомлять новачків із стандартами спілкування в компанії. Компанія отримує виключно позитивні відгуки від нових співробітників, що беруть участь у такому 5-денному інтенсиві і зауважують, що протягом цих 5 днів їм вдається вибудувати позитивні стосунки з експертами, командою лідерів та іншими новачками. Навчальний центр компанії пропонує також низку тренінгів за багатьма напрямками (рис. 2).

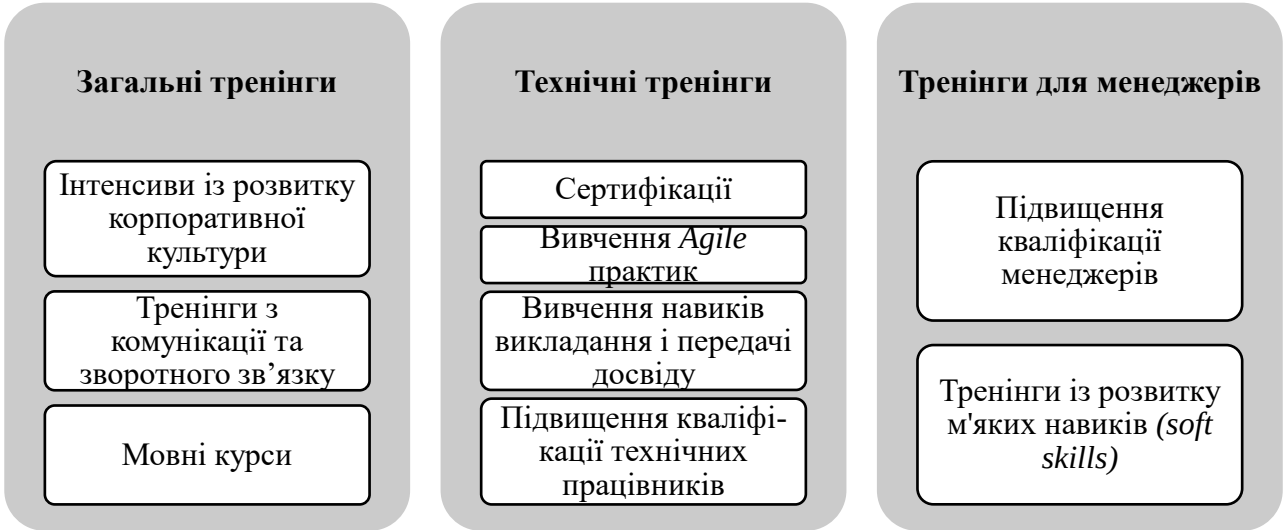

Рис.2. Структура навчальних можливостей у компанії *Symphony Solutions*
Джерело: складено автором на основі [1].

Отже, на прикладі компанії Symphony Solutions бачимо, що особисті цінності засновника організації можуть стати підґрунтям для імплементації корпоративної культури високого рівня, що дасть змогу залучити до співпраці команду однодумців із схожими переконаннями та ідеалами і досягти успіху в IT галузі навіть за умов високої конкуренції, що їй притаманна.

Доказом успіху компанії Symphony Solutions на ринку IT технологій є наступні її досягнення. Вже в 2017 році за рейтингом DOU компанія увійшла у «ТОП-50 IT компаній України». Цього ж року її було визнано «Компанією року з адаптування гнучкої Agile трансформації». Неодноразово Symphony Solutions займала чільні місця у рейтингах «50 найкращих місць для роботи». Компанію було визнано однією із 25 найкращих компаній цифрового маркетингу за версією DesignRush. І це далеко не вичерпний список нагород і визнань організації. Цей позитивний тренд підтримує імідж компанії по-нині.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт компанії Symphony Solutions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.symphony-solutions.eu/who-we-are/culture/.

МАЛИНИЧ Р. С.
Науковий керівник: д.е.н., професор Садова У.Я.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВЕБ-ПОРТАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙ НА РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ

Сучасне життя людей наповнене різноманітними здобутками цифрової ери. Вони супроводжують діяльність нових медіа, використовуються у сфері регулювання соціально-економічних і правових відносин у суспільстві, допомагають обігу віртуальних активів, спряють розвитку бібліотечної справи і т.д. В Україні особливе значення цифрових технологій має й для популяризації професій на ринку праці, причому навіть на рівні окремого регіону. Спробуємо показати це на прикладі функціонування спеціального веб-порталу, що мало місце у рамках реалізації проекту регіонального розвитку «Моніторинг реалізації інтелектуального потенціалу випускників ЗПТО і ЗВО прикордонного регіону» [1,2,3].

Веб-портал (www.intellectlviv.com) був створений в межах окремого етапу вказаного Проекту, а саме «Індикатори якості та ефективності професійної і вищої освіти Львівщини». Практично веб-портал став окремою складовою робіт великого дослідження команди однодумців. Вихідним пунктом таких робіт стало проведення моніторингу кар'єри випускників, формування інтегрованої бази даних про зайнятість випускників регіону. В дослідженні ставилося й інші завдання, окрема, дізнатися оцінку випускників щодо якості здобутої освіти. Відповідно, веб-портал розглядався як місце, де мали бути записані усі дані про випускників і їх аспірації щодо виходу на ринок праці. Більше того, перед розробниками стояло завдання оцінити поточні і перспективні потреби роботодавців у кадрах, їхній «feedback» про якість підготовки випускників. Тобто, з одного боку, в епіценрі уваги дослідження стояли випускники, що закінчили певні навчальні заклади та прийшли на роботу до працедавця. З іншого, - нас цікавив власне й «feedback» - наскільки добре підготовлені кадри для ринку праці. Перед нами існувало ще одне завдання: підготувати рекомендації органам влади і менеджменту від закладів освіти з метою, щоб вони використали розробку для покращання рівня надання своїх послуг – удосконалення системи управління якістю та стратегічного планування потреби в кадрах.

Отож, звернемо особливу увагу на веб-портал і його власну мету. Тут йшлося про вирішення вужчих завдань. Перш за все, найосновніше питання – це «забезпечити відкритість

результатів опитування». Тобто, нам треба було зробити так, щоб усі бажаючі мали доступ до інформації, мали змогу передивитися результати цього опитування.

По-друге, стояло питання «візуалізувати анкетні дані у легкій для сприйняття формі». Звісно, ми не могли подати прості таблиці з даними у програмі Microsoft *Excel.* Мало б людей на це дивилося і ще менш б розуміло про що там йдеться.

Третє і останнє завдання – усю інформацію слід було розподілити так між різними споживачами (правильно), щоб вони отримували саме те, що потрібно власне їм (Блок «Диференціація ключової інформації для різних споживачів»). Загалом, говорячи про споживачів (про аудиторію), ми оперували інтересами чотирьох основних груп – абітурієнтів і їхніх батьків, керівників закладів освіти, органів влади (державні і регіональні), роботодавці.

Додамо кілька слів, як власне виглядає сам веб-портал.

У рівні доступу абітурієнта, або роботодавця, або будь-кого, хто зайде на сайт ми можемо подивитися інформацію у різних розрізах: як по закладах вищої освіти, так і по закладах профтехнічної освіти. Можемо зайти у кожен тип цієї освіти і подивитися різні загальні статистичні вибірки. Наприклад, беремо середню зарплату (приклад про профтехосвіті) – бачимо різні групи професій. Дивимося аналог вищої освіти - там будуть спеціальності (ми бачимо яка середня заробітна плата в кожній з професій). Ми також показуємо на базі кількох відповідей чи є ця статистика, щоб споживач розумів наскільки ця інформація є репрезентативна. Показуємо за який рік це опитування було проведене. Користувач також може порівняти, як дві професії, так і дві спеціальності (маючи всі анкетні дані, які зібрані по цих спеціальностях).

У нас існує також мапа закладів освіти. Абітурієнти можуть побачити зразу всі заклади Львівщини, де готують певні професії, або спеціальності. Якщо ми говоримо про керівників закладів освіти, то для них сайт виглядає на перший погляд так само, як для усіх інших. Але цій категорії користувачів потрібно «залогуватися» на сайт (тут є певний метод верифікації користувачів), адже ці дані є закриті і відповідно ми маємо дбати про безпеку. І коли користувачі вже заходять на сайт, вони фактично бачать з точки зору графічної оболонки усе те саме. Проте, ці дані. дещо відсортовані. Наприклад, якщо ми зайшли керівник певного профтехосвіти, то ми будемо бачити дані виключно мого закладу. У цьому списку можна також побачити середньостатистичні дані по усій області. Відповідно, можна визначити наскільки об’єкт кращий чи гіршій від середньої оцінки по області. Так само усе це стосується й загальних анкетних даних і можна робити порівняння ситуації. Ще деякі графіки – це посади випускників, які взяли участь в обстеженні. Споживач може подивитися на усі ці дані і зробити для себе якісь висновки.

Остання група – це керівники державних структур, Вони мають найбільше повноважень, можуть бачити всю інформацію, можуть порівняти заклад із закладом, щоб прийняти якесь певне рішення по тому чи надавати даному закладу фінансування на наступний рік для якоїсь програми. А може він найгіршій в області, і ці кошти будуть потрачені не добре – неефективно

Також, є графік, що показує, де було місце навчання (оскільки ми тільки з Львівської області, то у нас усе тільки з цієї області), яка є певна міграція (чи залишаються кадри, які готуються, у Львівській області, чи вони кудись виїжджають).

Отже, головні стейкхолдери нашого сайту, отримують усе, що їх цікавить. Абітурієнти - обирають майбутню професію, опираючи на певні факти, а не стереотипи. Менеджмент закладу може моніторити якість послуг, щоб краще вплинути на якість свої освітніх послуг. Органи влади (державні і регіональні) можуть формувати регіональне замовлення і розподіляти кошти на розвиток професійної і вищої освіти з урахуванням результатів моніторингу працевлаштування випускників. Роботодавці зможуть впливати на освітні прогами та ефективніше шукати працівників.

Список використаної літератури:

1. У.Садова, О.Гринкевич, О.Корицька Моніторинг працевлаштування випускників ЗВО Львівщини: до реалізації ІІІ етапу проекту// НУ «Львівська політехніка» (18 серпня 2020). – URL.: https://lpnu.ua/news/monitorynh-pratsevlashtuvannia-vypusknykiv-zvo-lvivshchyny-do-realizatsii-iii-etapu-proektu

2. Уляна Садова, Ольга Гринькевич, Тетяна Степура, Ростислав Малинич Карпатські ескізи до моніторингу працевлаштування випускників// НУ «Львівська політехніка» (06-09. лютого 2021). – URL.: https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/2/16/news/8565/dem-000-slavske-09022020-ndc-demos-redagovano.pdf

3. У. Садова, Т. Степура, Г. Скорик Роботодавці про потребу у кваліфікованих кадрах на ринку праці Львівщини (29 листопала 2021 р.). // НУ «Львівська політехніка» (06-09. лютого 2021). – URL.: https://lpnu.ua/sites/default/files/2019/12/10/news/5583/zustrdemos9122019t.pdf

НАМИНАНІК Т. І.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Граб М. І.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

УСПІХИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ І ДОНОРСТВА ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Донорство - одна з найважчих складових трансплантації. Саме популяризації донорства та успіхам вітчизняної трансплантології була присвячена конференція "Успіхи та актуальні проблеми трансплантації і донорства органів в Україні", яка пройшла в Києві. Її організаторами виступили МОЗ України і громадська організація IDonor: Всеукраїнська платформа донорства .

Особливого поштовху конференції придали виступи Міністра охорони здоров'я України Максима Степанова і директора провідного медичного закладу з питань трансплантації Національного інституту хірургії та трансплантології імені О.О.Шалімова Олександра Усенко, які разом з програмними доповідями сформували активну та насичену робочу дискусійну програму заходу.

Донорство крові. Донорство крові виникло понад 100 років тому, після відкриття груп крові. При його організації відзначали труднощі з рекрутирування донорів. Спочатку для здачі крові запрошувалися родичі пацієнтів. Масове донорство в Україні було розпочалось у 30-ті роки XX ст. При лікувально-профілактичних закладах формували колективи донорів-активістів із числа студентів та медичного персоналу. Під час Великої Вітчизняної війни кількість добровольців здавати кров для потреб фронту становила біля 300 тис. осіб.

Донорство крові в Україні. На жаль, донорство у нашій країні, як правило, стало проблемою лікарів та хворих, а не справою суспільства. Населення недостатньо обізнане у питанні донорства крові у зв’язку з недостатнім висвітленням цієї проблеми. Про гостру потребу донорської крові більшості нашого населення стає відомо лише тоді, коли біда приходь до дверей їх дому — близька людина потрапляє на операційний стіл, у дружини тяжкі пологи, дитині необхідна багаторазова гемотрансфузія. Ряд країн спирається на родинне донорство, це також одне із неабияких джерел поповнення запасів крові.

Донорами можуть бути особи різних професій. Не виявлено різниці між кроводачами донорів розумової та фізичної праці. З метою адаптації організму до крововтрати чинним Законом України передбачено звільнення донора від роботи в день кроводачі і на наступний день після неї зі збереженням середньої місячної заробітної плати. Особливу увагу при формуванні донорських кадрів необхідно приділяти режиму праці особи, яка виявила бажання стати донором. Не рекомендується допускати до кровоздачі донорів, які відпрацювали у нічну зміну, працювали у гарячому цеху, або після сильного емоційного потрясіння або важкої фізичної праці. Ця категорія осіб може бути залучена до донорства лише після повноцінного сну і належного відпочинку. При відборі донорів необхідно звертати увагу на наявність надмірної маси тіла (ожиріння II–III ступеня), що є протипоказанням до виконання донорської функції, та недостатньо розвинуті підшкірні вени ліктьового згину, з яких проводять ексфузію крові.

Список використаних джерел:
1. О.О.Шалімова, Успіхи та актуальні проблеми трансплантації і донорства органів в Україні - https://www.surgery.org.ua/
2. П.М. Перехрестенко, Л.В. Назарчук, Донорство крові- https://www.umj.com.ua/
3. О.Ю. Усенко, Донорство крові в Україні- https://health-ua.com/
4. Громадська Організація «Трансплантація - шанс на життя», Трасплантація органів в Україні - https://med-expert.com.ua/

ОБІДНЯК О. В.
Науковий керівник: старший викладач Петринич О. Г.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДИНАМІКА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ

Зміст ціннісно-смислової сфери визначає центральну позицію особистості, впливає на спрямованість і зміст соціальної активності, загальний підхід до навколишнього світу і самого себе, надає сенс і напрям діяльності людини, визначає його поведінку і вчинки. У процесі переживання життєвої кризи функціонують різні види рефлексивних механізмів переживання, які певним чином впливають на зміну ціннісно-смислової сфери людини.

Вивчення особливостей поведінки людини у кризових ситуаціях завжди були у центрі уваги науковців. Дослідниками проведено численні емпіричні розвідки окремих аспектів кризи, стресу, складних життєвих ситуацій, копінг-стратегії. Окремий напрямок: розробка програм постстресового відновлення та посттравматичного зростання як результат зіткнення зі складними життєвими кризами. Однак, попри поширеність й різноманіття досліджень у даній галузі, багато аспектів лишаються недостатньо висвітленими, зокрема це сучасні дослідження динаміки ціннісно-смислової сфери в умовах кризи для реалій сучасної Україні.

У ситуації кризи відбувається трансформація ціннісно-смислової структури особистості: людина намагається знайти сенс своєї ситуації для як розуміння, інтерпретації досвіду, так і для свого існування – знайти сенс для продовження свого буття. Така перебудова внутрішнього світу, безумовно, приводить до певних втрат, проте і відкриває для людині нові горизонти особистісного зростання через рефлексивну перебудову власної системи ціннісних орієнтирів і ціннісно-смислової сфери в цілому. При такому підході криза стає не символом розпаду психічного світу особистості, а необхідним щаблем для подальшого особистісного, духовного зростання.

У вітчизняній і зарубіжній літературі травмуючі (критичні) ситуації досліджували такі відомі постаті як А.Я. Анцупов, А.Г. Амбрумова, Ф.В. Бассін, Ф.Е. Василюк М.І., Е.Е. Данилова, Дьяченко, Л.Н. Кандибовіч, А.С. Кочарян Н.А., Н.І. Наєнко, Пономаренко, М. Тишкова, А. І. Шипіло. Ціннісно-смислову сферу досліджували О.А. Бреусенко, Б.С. Братусь, Ф.Ю.Василюк, О.В. Москаленко, М.-Л.А. Чепа.

Головне та центральне утворення в структурі особистості – це ціннісно-смислова сфера, що виглядає як складна, багатокомпонентна, структура, яка має певну ієрархію, що може з часом змінюватись. Ціннісно-смислова сфера визначає сенси та мету життя і діяльності особистості та виконує регулюючу функцію у доборі способів їх досягнення. Значимість ціннісно-смислової сфери помітна протягом всіх етапів діяльності (від усвідомлення потреб, формулювання мети, способів досягнення до оцінювання результату роботи).

Складові ціннісно-смислової сфери людини можуть мати мінливий характер. На загал ціннісно-смислова сфера є стабільним утворенням, але під дією криз, стресів та інших факторів як зовнішнього, так і внутрішнього походження може змінюватись. Переважно у всіх людей у

ситуації кризи трапляється зміна ціннісно-смислової структури особистості: особистість трансформує сенси своєї ситуації з метою сприймання, розуміння, пояснення досвіду, а також свого життя – віднайти смисл для продовження життя в тих умовах, що склались. Така переоцінка власного внутрішнього бачення, з одного боку відображається у певних втратах, але з іншого розширює горизонти, створює умови для особистісного зростання. Це відбувається шляхом переформатування своєї системи ціннісних орієнтацій, орієнтирів та ціннісно-смислової сфери назагал. В результаті такого сприймання криза розглядається не як ознака розпаду психіки особистості, а виступає сходинкою для наступного особистісного та духовного зростання.

Ті, хто пережив травму і хочуть культивувати розвиток, можуть прагнути обробити цей досвід, коли у них з'явиться простір. Майже неможливо розвиватися посеред кризи, але роздуми про її наслідки можуть стати основою для зростання. Ті, хто позитивно опанував кризу можуть дослідити, як цей досвід змінив їхнє мислення, чи вони по-новому цінують життя, чи поглибилися їхні стосунки, чи вони втілюють нове почуття духовності, ціннісно-смислової сфери.

В ході дослідження було використано 4 діагностичні методики, які виявляли перелік домінуючих цінностей, сенсу життя, копінг стратегій та індексу посттравматичного зростання.

В ході дослідження було використано 4 діагностичні методики, які виявляли перелік домінуючих цінностей, сенсу життя, копінг стратегій та індексу посттравматичного зростання.

Отже, помітно, що до формуючого впливу на цінності переважали цінності безпеки, конформності. Після формуючого впливу цінність безпеки залишається переважаючою, але додається цінність самоорієнтації та стимуляції.

За опитувальником сенсу життя шкала наявність сенсу до формуючого впливу у чоловіків та жінок були виявлені на низькому рівні, а після формуючого впливу показники зросли у чоловіків на 26% та 18% у жінок. Наявність сенсу життя свідчить про те, що досліджувані розуміють сенс життя, мету та власне покликання. Вони можуть отримувати задоволення від власних досягнень та процесу досягання. Відповідно кількість досліджуваних, які в пошуку сенсу життя знизилась.

Результати за опитувальником посттравматичного зростання Р. Тадеші і Л. Калхаун виявили, що досліджувані з високим індексом посттравматичного зростання характеризуються відкритістю у комунікації з іншими, позитивним ставленням до життя, емпатійністю, вони легко адаптуються до змін, відчувають впевненість у власних можливостях вирішувати свої життєві проблеми.

Методика діагностики копінгу виявила, що у чоловіків домінувало видавання бажаного за дійсне та соціальне уникнення, а у жінок емоційний вираз та уникнення. Після програми посттравматичного зростання домінує копінг соціальний контакт як у чоловіків так і жінок.

Отже, динаміка ціннісно-смислової сфери в умовах кризи визначається типом копінгової поведінки та відображається індексом посттравматичного зростання.

Список використаних джерел:

1. Зливков В.Л. Психологічні аспекти організації системи реабілітації військових, що повернулися із зони АТО / В.Л. Зливков, С.О. Лукомська // Теоретичні і прикладні проблеми психології. Збірник наукових праць. – Луганськ. – №4 (38). – 2015. – С. 177–184.

2. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.

3. Meichenbaum D. Handbook of post- traumatic growth: Research and practice / D.Meichenbaum, L.G.Calhoun, R.G. Tedeschi. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2006. – 368 p.

ПАЦКАЛЬ О.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Лихолат С. М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Загальновідомим фактом є те, що на даний момент відбуваються динамічні ринкові зміни. В умовах цих змін Інтернет-маркетинг набуває все більшої популярності. Кожне підприємство старається зберегти конкурентне середовище, а в цьому, як правило, йому допомагають новітні маркетингові інструменти та якісні стратегічні плани. Упродовж останніх років інтернет-маркетинг став досить впливовим, особливо, в умовах діджиталізації, що потягнуло за собою необхідність перелаштування більшості бізнесів з офлайн на онлайн платформи, а це, як наслідок, почало вимагати від підприємств розуміння різних чинників та виокремлення тих, які можуть нести потенційну загрозу.

Ваврик А.Б. у своєму досліджені розкрив тренди використання інтернет-маркетингу в бізнесі, здійснив аналіз методів та інструментів Інтернет-маркетингу в сучасних умовах і сказав, що: «Досягнення очікуваного успіху можливе лише за умови, що інструменти будуть об'єднані та використовуватимуться відповідно до стратегії» [1].

Інтернет-маркетинг – це сучасний інструмент, що використовується для просування товарів та послуг, а також для того, аби залучити більшу кількість споживачів. Як наслідок, ми спостерігаємо зростання продажів та збільшення прибутку. Необхідно відзначити, що інтернет-маркетинг виконує ті ж функції, що й класичний маркетинг, але все відбувається в он-лайн середовищі [2].

Основними перевагами інтернет-маркетингу є: відкритість інформації про товар, можливість консультування не виходячи з дому, можливість пошуку товару без обмежень державними та іншими кордонами, можливість здійснення «кабінетних» маркетингових досліджень, тобто: дослідити цільову аудиторію, провести опитування серед користувачів, відстежити тенденції ринку тощо. Доцільно вважати, що такий підхід переводить обслуговування клієнтів на більш якісний та високий рівень. Особливо важливим є ще й те, що за час війни, багато людей втратило бізнес, а на створення нових підприємств грошей не вистачає. Тож, створення інтернет-магазину надає можливості для накопичення капіталу без вкладення коштів у покупку або ж оренду приміщень під магазин і, відповідно, цим самим дає змогу знизити витрати. Не менш важливим фактором є відсутність будь-яких бар'єрів в розміщені реклами та відсутність часових чи територіальних меж [3].

Розповідаючи про переваги, слід вказати й про недоліки. До них, як правило, відносять: значні вкладення на момент створення інтернет-сторінки, високий рівень конкуренції, шахрайство та інші небезпеки, певний рівень загроз щодо порушення авторських прав та конфіденційності. Також, існують і товари, які небажано продавати через інтернети-магазини [4].

Попри перелічені недоліки існує й багато причин чому застосування інтернет-маркетингу є обов'язковим для успішного розвитку бізнесу. Першою причиною є те, що впізнаваність бренду формується швидкішими темпами. Другою причиною є те, що в умовах карантинних обмежень та війни споживачі є більш схильними здійснювати вибір в безпечних умовах, для уникнення скупчення людей. З економічної точки зору, Інтернет-реклама є більш економічно вигідною. Третьою причиною є те, що робочий графік покупців може не співпадати з графіком роботи офлайн-магазину [5]. Окрім цього, інтернет-ресурс дає можливість для накопичення інформації про наявних та потенційних клієнтів, про їхні бажання та вподобання, сприяє легшому отриманню інформації під час проведення маркетингових досліджень.

Проаналізувавши переваги та недоліки інтернет-маркетингу, я все-таки вважаю, що мінусів є значно менше, аніж плюсів. А його розвиток є справді виправданим та корисним для багатьох підприємців та споживачів. Можу зробити висновок, про те, що більшості підприємств, які

працюють офлайн, але ще не увійшли у нішу інтернет-маркетингу необхідно зробити це якнайшвидше, оскільки все розвивається, а люди все частіше надають перевагу онлайн послугам та покупкам.

Список використаної літератури:

1. Ваврик А.Б. (2018). Методи та інструменти інтернет-маркетингу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 22, ч. 1. С. 44-47. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/11.pdf (дата звернення: 28.04.2023 р.).

2. Котлер Ф. (2003). Маркетинг от А до Я. СПб.: Издательский Дом «Нева». С. 224..

3. Литовченко І. Л. (2011). Інтернет-маркетинг. К.: Центр учбової літератури. С. 332.

4. Лебеденко М.С., Лученко І.В. (2011). Веб-ресурс як ефективний інструмент маркетингових комунікацій. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 2 (Т.1). С. 178-182.

5. Лихолат С. М., Підпалюк Я.В. (2021). Сучасні аспекти формування маркетингової комунікаційної політики. *Наукові перспективи*. 11 (17). С. 296-304.

ПАЛАМАР М. В.
Науковий керівник: старший викладач Петринич О. Г.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУМІСНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ

Діяльність з управління людськими ресурсами вважається основою для кращої сумісності на роботі, оскільки політика та підтримка з боку підрозділу для працівників виражаються в діяльності з управління людськими ресурсами, тим самим сприяючи отриманню найкращих результатів роботи. Зараз є багато вітчизняних і зарубіжних досліджень з питань сумісності між колегами, які постійно використовуються та впроваджуються, підрозділами у різних галузях, щоб підвищити результат праці своїх співробітників.

Людські ресурси є ключовими факторами, які приносять прибуток організації, вони забезпечують усі творчі ресурси в організації. Люди все ще є важливим фактором, крім обладнання та активів, які служать розвитку організації, тому що без людей неможливо керувати цими ресурсами, щоб принести найкращі результати для організації.

Рівень психологічної сумісності визначається як подібністю яких-небудь одних якостей членів колективу, так і відмінністю інших. Наявність високої психологічної сумісності колективу сприяє їх кращої спрацьовування, а результаті – високої ефективності праці.

У вітчизняній психологічній літературі питання сумісності в колективі розглядали Н. Бєляєва, Н. Базалійська, Н. Жигайло, Ю. Куріс, Т. Луцик, І. Марков, О. Марциняк-Дорош, Д. Михайленко, Г. Назарова, А. Романов, В. Сич, А. Чечель, А. Хмелевська, М. Шакірі тощо.

Сумісність – це оптимальне поєднання якостей окремих людей у процесі взаємодії, що сприяє успішному виконанню спільної діяльності.

Природа психологічної сумісності полягає в тому, що її легше розпізнати в проявах несумісності, ніж у сумісності, оскільки негативні емоції легше розпізнати, ніж їх відсутність.

Однієї єдиної ідеальної теорії, що пояснює психологічну сумісність між людьми на роботі чи взагальному в житті та діяльності не існує, так як і не існує психологічних інструментів для вимірювання рівнів міжособистісної сумісності. Це здійснюється через розуміння відсутності конфлікту чи способів вирішення конфлікту або ж через співвідношення типів темпераменту чи особистісних рис.

Сумісні стосунки створюють індивідуальну максимальну продуктивність і колективну організаційну взаємність, в результаті чого організація функціонує на оптимальних рівнях організаційної ефективності. Основний компонент сумісності полягає в суб'єктивній задоволеності взаємодіючих людей, необхідної для функціонування будь-якої професійної групи.

У психології виділяють такі види сумісності: функціональну, фізичну, психофізіологічну, соціально-психологічну і психологічну сумісність. Рівні сумісності: соціально-ідеологічний, соціально-психологічний, психологічний, психофізіологічний, професійний. Окрім того виокремлюють ще одну класифікацію факторів сумісності: емоційна сумісність, фізична сумісність, сумісність цілей, сумісність життєвої філософії.

Отже, психологічна сумісність партнерів в спільно виконуваної діяльності виступає важливим чинником, що обумовлює спрацьованість партнерів, яка виявляється у швидкості оволодіння новими спільними діями і стабільності їх виконання.

Було використано три діагностичні методики спрямовані на діагностику індивідуальних особливостей особистості, цінностей особистості в кар’єрі, а також стилів поведінки в конфлікті для того, щоб оцінити індивідуально-психологічні чинники сумісності. Так як бажання, готовність та застосовувані способи розв’язання конфлікту та стилі поведінки в ньому можна розглядати як показник сумісності працівників.

Інтровертовані досліджувані є замкненні та небалакучі, не мають високих комунікативних вмінь, то у конфлікті почуваються незатишно, щоб відстоювати власні інтереси і тому обирають стратегію уникання в конфліктах, що часом трапляються в їх колективі. Інтровертам також зручніше працювати на одинці, то їх цінності в кар'єрі – автономія, тому, що вони таким чином зберігають свої власні рамки, ритм діяльності без підлаштувань та узгоджень з іншими.

Для тих досліджуваних для яких притаманна впевненість, стійкість, врівноваженість тощо не мають потреби та бажання в конфлікті, руйнувати стосунки та втрачати щось для них важливе, тому прагнуть в конфлікті пристосуватись. Окрім того, так як цінність стабільності роботи означає, що вони мають потребу в безпеці, соціальному захисті, так як для них близька саме емоційна стійкість, а не нейротизм.

Для досліджуваних, які готові до пошуку нових ідей, новацій та змін прагнуть бути корисними для суспільства та інших, реалізувати свої здібності не скільки для себе, скільки для соціуму, саме тому і у конфлікті вони не переслідують суто свої інтереси, а готові прислухатись до інших, шукаючи варіанти досягти співпраці.

Екстраверти, які є продуктивні, веселі, комунікабельні, енергійні та активні у конфліктних ситуаціях вони теж будуть активні та задіювати багато енергії для задоволення власних потреб, а не потреб опонента. Саме тому вони обиратимуть стиль суперництва. Окрім того, цю позицію підкріплює їх цінність – менеджмент, яка полягає у прагненні до влади, керівництва та лідерства над іншими.

Досліджувані із доброзичливою, довірливою та щирою допомогою до інших готові йти на компроміси у конфлікті та проявляти свої здібності та таланти у діяльності.

Список використаних джерел:

1. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін.: Підручник. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. — 536 с.
2. Темрук О.В. Соціальна психологія: Практикум: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2013. – 280 с.

РИХАЛЬ В. І.
Науковий керівник: старший викладач Закалик Г. М.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТІ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ

Дослідження конфліктів у колективі, поведінка конфліктуючих завжди цікавили дослідників як з точки зору вивчення особистісних якостей, так і з позиції встановлення причин їх виникнення. Особливого значення конфлікти набувають у молодіжному середовищі. У цьому віковому періоді, як правило, найчастіше починають виникати внутрішні психологічні протиріччя, що ускладнюються процесами формування самоідентичності, а також пояснюються неможливістю у повному обсязі задовольняти власні потреби та розкрити себе перед оточенням. Проблема виникає ще й у тому, що сучасна молодь не має достатнього комунікативного досвіду, що пов'язано з певними обмеженнями, які виникли в останні роки і зумовлені вимушеним переведенням закладів освіти на дистанційну форму навчання – спочатку через пандемію COVID-19, а пізніше широкомасштабними діями і війною, яку почала країна-агресорка – росія проти України. Зазвичай такі суспільні явища та індивідуальні особливості і не до кінця сформована самосвідомість провокують появу емоційної нестабільності та конфліктності у молодих людей.

Нового аспекту дана проблема набула при розгляді вибору стратегій поведінки в конфлікті з позиції гендерної ідентичності. В умовах сьогодення на особистість мають вплив соціалізуючі чинники, що дало поштовх до формування у частини респондентів андрогінного гендерного типу, який поєднує в собі маскулінні та фемінні риси (чоловічі та жіночі), що робить особистість більш гнучкою, адаптивною до нового. На думку Т. Іванової та І. Зозулі, прояви маскулінності і фемінності є відображенням усталених соціальних поведінкових моделей. Прояво андрогінності є більшою мірою індивідуально-психологічною характеристикою [3, с. 74]. У процесі соціалізація відбувається засвоєння та відтворення притаманних певному соціальному довкіллю норм поведінки, що набуває гендерно–статевої співвіднесеності [2, с. 44]. Сукупність норм, що містять узагальнену інформацію про якості, властиві кожній статі, називаються статевими чи ґендерними ролями [5]. При їх виконання можуть загострюватися відносини, що породжують конфлікт. Тому на сьогодні залишається актуальною тема вибору особистістю стратегії поведінки у контексті її гендерних особливостей.

Дослідження проводилося на базі Громадської організації «Школа бойового гопака «ШАБЛЕЗУБ». У дослідженні брали участь студенти перших курсів вищих навчальних закладів м. Львова. Вік досліджуваних – від 17,4 до 17,9 років. З них 26 осіб – займалися вивченням мистецтва бойового гопака, а 24 – не брали участі у цих навчаннях.

У діагностичне дослідження включені: методика «Фемінність-маскулінність» (С. Бем) [4]; методика «Стратегія поведінки особистості в конфліктній ситуації» (К. Томас).

Результати дослідження показали, що вибір стратегії поведінки визначається гендерною ідентичністю особистості. Перш за все, незалежно від статі, ті учасники дослідження, які відвідували школу бойового гопака проявляли маскулінну або андрогінну гендерну ідентичність, тоді як серед тих, хто не відвідував школу бойового гопака, виявлено і дівчат, і хлопців із маскулінними, фемінними та андрогенними рисами. У конфлікті значна частина респондентів з андрогенними, ремінними та маскулінними рисами схилялася до співпраці – 48% та до компромісу – 30%.

Співробітництво вважається найоптимальнішим варіантом взаємодії, що проявляється у пошуку рішення, яке б враховувало інтереси обох сторін. У конфліктній ситуації вибір цієї стратегії передбачає активну участь обох, спрямовану на розв'язання конфлікту з відстоюванням як своїх інтересів, так і інтересів партнерів. Учасники конфлікту можуть проводити спільне

обговорення проблем, цікавитися потребами сторін. Її доцільно використовувати, якщо рішення має важливе значення для обох сторін. Співпраця дає змогу формувати довготривалі й корисні стосунки з партнерами. Водночас співпраця як стратегія дає відчуття статусної рівноваги між партнерами.

Серед учасників бойового гопака не виявлено жодної особи, яка була готова до компромісу. Тоді як серед студентів, які не були учасниками занять з бойового гопака компроміс характерний був для 8% респондентів з фемінною гендерною ідентичністю та 10% з андрогінною гендерною ідентичністю. Компроміс є готовністю особистості поступитися своїми інтересами і частково врахувати інтереси опонента. Вибір компромісу як стратегії поведінки в конфлікті спрацьовує в ситуаціях, якщо сторони мають однакову владу – у даному випадку – це студенти і суперечності стосувалися протилежних інтересів. Ця стратегія забезпечує перемир'я, виграш у часі, часткове задоволення потреб та збереження стосунків з протилежною стороною.

Зауважено, що виражене суперництво проявляли 8% респондентів із маскулінними рисами, які не відвідували школу бойового гопака,. Тобто для них конфліктна взаємодія, сприяє прагненню особистості досягти задоволення своїх інтересів у збиток іншим учасникам. Тоді як 12% із числа представників школи бойового гопака більше схильні до змагальництва, ніж до вираженого суперництва. Отже, вибір особистістю стратегії поведінки в конфлікті має виключно гендерний прояв, що може слугувати його детермінантою [1, с. 23].

На основі цього можна стверджувати, що вибір стратегії поведінки в конфлікті має гендерне забарвлення.

Список використаних джерел

1. Богач О. В. Гендерні особливості вибору стратегій поведінки в конфліктах студентами. *Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць РДГУ*. 2015. Вип. 5. С. 23-30.
2. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Ґендерний дискурс в психологічній науці та педагогічній практиці. Психологічний часопис. 2016. Вип. 1. С. 41-55.
3. Іванова Тетяна, Зозуля Ірина. Гендерні особливості прояву тривоги та депресії. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Вип. 10. С. 68–76.
4. Bem Sandra L. The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality. Yale University Press, 1993.
5. Burn S.M. The Social Psychology of Gender. New York: McGraw-Hill Education. 1996.

САГАН О. М.
Науковий керівник: к.психол.н., доцент Зошій І.В.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ ПРОЯВИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Ріст агресивних тенденцій у підлітковому середовищі відображає одну з найгостріших соціальних проблем соціального суспільства, де за останні роки різко зросла злочинність підлітків. Підліткова агресія нерідко зустрічається в повсякденному житті, її провокує інтернет, телебачення, стиль життя та інші, не менш важливі, чинники. Необхідним є дослідження особливостей прояву агресивної поведінки та забезпечення умов для мінімалізації даного негативного явища.

Агресивна поведінка підлітків вказує на фізичне, психологічне неблагополуччя, спробу привернення уваги до власного внутрішнього світу, в якому накопичились руйнівні переживання, що потребують виходу. Прояви агресивної поведінки є небажаними в соціумі,

відповідно, здійснення агресивних дій посилює страх покарання, страх бути незрозумілим та відкинутим.

Проблемою дослідження та попередження агресивної поведінки підлітків займалися вітчизняних та зарубіжні науковці. Серед них можна виділити: Охрімчук Р. М., Волянська Є. П., Сапєлкіна Є. В., Бандура А., Уолтерс Р.

В науковій літературі авторами запропоновані різноманітні визначення поняття агресивна поведінка [3]:

- під агресивною поведінкою розуміють атаки руйнування, акти ворожості, дії, які завдають шкоди іншій особі, групі людей, об'єктам. Агресивність є поведінковою реакцією, яка визначається виявом сили при намаганні нанести шкоду суспільству або окремій особистості;
- під агресивною поведінкою розуміють певні дії, що порушують фізичну чи психічну цілісність інших людей, наносячи їм матеріальну шкоду, перешкоджають їх інтересам, направлені на їх знищення;
- агресивна поведінка визначається як бажання до самоствердження, сильна активність;
- агресивна поведінка є фізичною дією, погрозою такої дії з боку однієї особи, яка завдає шкоди іншій людині або групі людей;
- агресивна поведінка це реакція, в результаті якої інша особистість отримує біль;
- агресивна поведінка розглядається як поведінка неприємна, злісна, така, що заподіює біль навколишнім.

Ключовими формами агресивної поведінки є [4]:

- фізична агресія, використання фізичної сили проти інших осіб;
- вербальна агресія, вираження власних почуттів через образи, чвари, приниження;
- аутоагресія, тобто, агресія направлена на самого себе;
- негативізм, що направлений проти керівництва та встановлення правил;
- підозрілість, недовіра до оточуючих людей, що базується на переконанні наміру зашкодити.
- недеструктивна агресія, стійка неворожа, самозахисна поведінка, що направлена нерідко на дотримання поставленої цілі;
- ворожа деструктивність, злісна, неприємна поведінка, яка завдає болю навколишнім.

У підлітків агресія проявляється в опозиції, прояви якої є різними, а саме, від прогулів в навчанні та втеч з дому аж до крадіжок та спроб до самогубства, які найчастіше є демонстративними, несерйозними, таким чином привертаючи до себе увагу,позбавитися від труднощів. Втікши, нерідко знаходяться близько від будинку, хочуть, щоб їх побачили знайомі чи поліція, або йдуть в те місце, де надіються, що їх будуть шукати.

Ті підлітків, за яких все вирішують батьки, надають перевагу ілюзорній свободі, а не реальній. Підлітки, бажаючи приймати рішення, не беруть відповідальності на себе. В даному випадку й заключається прихильність «поганих компаній» для підлітків із благополучних сімей, так як компанія надає ілюзію свободи, немає батьків поруч, заборон, а те, що батьки забороняли, тут одобрюється. Нерідко агресія в підлітків виступає як механізм захисту[2].

Суттєвий вплив на психіку та поведінку підлітків мають засоби масової інформації, діти, які нерідко дивляться передачі з елементами насильства, стають агресивні, неврівноважені, сприймають насильство, як нормальне явище. Не слід залишити поза увагою вплив на підлітків алкоголю, так як статистично доведено, що значна частина злочинів здійснюється в стані алкогольного сп’яніння, алкоголь збільшує рівень агресії, злоби.

Для підлітків одним із основних шляхів визначення агресивної поведінки є спостереження за чужою агресією. Сім’я одночасно демонструє моделі агресивної поведінки й забезпечує підкріплення її. На формування агресивної поведінки мають вплив відносини між батьками та дітьми, згуртованість сім'ї, стиль сімейного керівництва. Підлітки, в яких в сім'ї відбуваються розлади, батьки яких є відчуженими, холодними в порівнянні з іншими є більш схильними до агресивної поведінки [1].

Існують певні механізми, які забезпечують прояв агресивної поведінки на протязі онтогенезу, а саме: через спостереження за агресивними діями інших наслідування моделі

поведінки (А. Бандура, Л. Берковіц); прямі підкріплення через заохочення батьками агресії, схвалюючи її; непрямі підкріплення, які здійснюються через поблажливе відношення батьків до агресивних проявів дітей (Р. Сірс, Е. Маккобі, К. Левін); фрустрація бажання в любові, визнанні зі сторони батьків як авторитетних дорослих та однолітків (Е. Еріксон, Г. Паренс); бажання дітей позбутися почуття неповноцінності, коли є надмірні вимоги батьків (А. Адлер); власний досвід дітей, який вони набувають в сім'ї через жорстокі покарання зі сторони батьків (А. Бандура та Р. Уолтерс, Р. Берон та Д. Річардсон, Б. Крейхі, М. Раттер).

Отож, із вищевикладеного можна зробити висновок, що агресивні тенденції в підлітковому віці зумовлені двома найяскравішими факторами, такими як новоутворення віку та вплив соціуму. На підлітків має вплив їх сім'я, родина, однолітки, школа, діяльність різноманітних ЗМІ, які на основі підліткової кризи залишають негативний слід на психологічному здоров'ї підлітків, що спричиняє прояв агресивної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Ролінський В. Агресивність на телеекрані та проблеми неповнолітніх // Теоретико-методичні проблеми виховання. Житомир: ЖДУ. 2014. С. 213–217.

2. Сергеєва К.В. Впровадження програм профілактики агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів: ЧНПУ. 2016. Вип. 133. С. 190–194.

3. Управління гнівом: навч.-метод. посіб. з програми / авт. упор.: О.Ю. Кальчева, О.К. Місяк.. К. 2016. 67 с.

4. Чайковська О.М. Психологічні особливості агресивності підлітків залежно від ступеня їх девіантності // Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. КПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. К. 2012. Вип. 16. С. 789–798.

СИСАН О. З., КУЛЕБА О. П., КОХАНЕВИЧ М. П.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Вільчинська О. М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНІ ІНДЕКСИ В АНАЛІЗІ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: DOING BUSINESS

Мета даної роботи – вивчення особливостей побудови та використання рейтингу "Doing business", обґрунтування недоліків методології розрахунку цього індексу. Актуальність даної теми полягає в тому, що для визначення особливостей та стану розвитку ключових елементів бізнес-середовища фахівці використовують низку глобальних рейтингів, які визначаються міжнародними організаціями, фондами, провідними університетами та компаніями. Індекс "Doing business" є одним з таких рейтингів, що дозволяє оцінити сприятливість умов ведення бізнесу.

Рейтинг «Ведення бізнесу» (англ. Doing Business) – щорічне дослідження групи Світового банку, що оцінює сприятливість умов господарювання малих та середніх підприємств у 190 країнах. Рейтинг охоплює оцінку нормативно-правових актів, що регулюють діяльність підприємства протягом його життєвого циклу: від реєстрації до ліквідації, і застосування цих нормативно-правових актів на практиці.

Індекс легкості ведення бізнесу містить такі складові: реєстрація підприємства, реєстрація власності, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи електропостачання, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів, вирішення неплатоспроможності (процедура банкрутства).

Розрахунок показника легкості ведення бізнесу для кожної економіки складається з двох основних етапів. На першому етапі окремі компонентні показники нормалізуються до загальної одиниці, де кожен із 41 компонентного показника у (окрім загальної ставки податку та внесків) перераховується за допомогою лінійного перетворення (найгірший – у)/(найгірший – найкращий) [2].

На другому етапі для розрахунку оцінки легкості ведення бізнесу бали, отримані за окремими показниками для кожної економіки, агрегуються шляхом простого усереднення в один бал, спочатку для кожної теми, а потім для всіх 10 тем: відкриття бізнесу, робота з дозволами на будівництво, отримання електроенергії, реєстрація власності, отримання кредиту, захист міноритарних інвесторів, сплата податків, транскордонна торгівля, виконання контрактів і вирішення проблем неплатоспроможності.

Опрацювання методології розрахунку рейтингу легкості ведення бізнесу дозволило виявити та систематизувати її недоліки:

а) загальні недоліки методології рейтингу:

- існування великого проміжку часу між випуском звіту та досліджуваним періодом,
- рейтинг «Ведення бізнесу» вимірює незначну частину факторів зовнішнього ділового середовища підприємства і не відображає загальний стан бізнес середовища в країні,
- висока суб'єктивність результатів рейтингу,
- оцінка бізнес-середовища виключно в місті, яке є бізнес-центром країни, відсутність даних в регіональному розрізі,
- неможливість оцінки регуляторного середовища індивідуальних підприємців,
- відсутність єдиного підходу до визначення критеріїв суб'єкта господарювання, який бере участь в дослідженні.

б) недоліки розрахунку індикаторів рейтингу:

- викривлення результатів рейтингу за показниками індикатора «міжнародна торгівля»,
- викривлення результатів рейтингу за показниками «кількість платежів» індикатора «оподаткування»,
- викривлення результатів рейтингу за показником «витрати часу» індикаторів «реєстрація підприємства», «реєстрація власності», «міжнародна торгівля», «отримання дозволів на будівництво» [1].

На некоректність оцінки місця країн в індексі "Doing business", на нашу думку, має вплив неврахування політичних режимів деяких країн та загальної політичної ситуації в світі, що в свою чергу вивело Китай на перше місце (спотворення даних через "нездоровий" влив держави на експертів та бізнесменів). Попри наведені нами недоліки даного індексу, вважаємо, що він надає важливу інформацію для бізнесменів та інвесторів всього світу, а також урядам країн, щодо ефективності їхньої політики в сфері підтримки та регулювання бізнесу.

Так, як індекс складається з 10 показників, які оцінюють різні аспекти бізнес-середовища, такі як реєстрація підприємства, отримання дозволів, оплата податків, торгівля через кордон тощо. Кожна країна оцінюється за різними індикаторами, що в результаті перетворень і перерахунків зводяться до загальної оцінки, яка і визначає місце в рейтингу. Відповідно до останніх доступних даних, а саме: за результатами індексу Doing Business 2020, найкращими країнами для ведення бізнесу є Нова Зеландія, Сінгапур та Гонконг. Серед найбільших реформаторів, тобто країн, що суттєво змінили своє місце в індексі в порівнянні з минулими роками виділяють Саудівську Аравію, Йорданію, Бахрейн, Пакистан, Індію та Нігерію. Загалом 115 країн світу поліпшили свої показники за легкістю ведення бізнесу, а 26 країн знизили свої позиції порівняно з минулим роком. Серед країн, які поступились позиціями в рейтингу, найбільше свої позиції втратили країни Африки та Латинської Америки. Наприклад, позиція Бразилії зннизилась на 15 сходинок - з 109-го на 124-е місце. Інші країни, які знизилися в рейтингу, включають Аргентину (з 119-го на 126-е місце), Болівію (з 156-го на 158-е місце), Ботсвану (з 86-го на 87-е місце), Буркіна-Фасо (з 151-го на 154-е місце), Камерун (з 166-го на 167-е місце), Чад (з 181-го на 182-е місце), Конго (з 180-го на 181-е місце), Кот-д'Івуар (з 122-го на

110-е місце) та інші. Цим країнам необхідно проводити більше регуляторних реформ для полегшення ведення бізнесу і приваблення іноземних інвестицій в їхні економіки.

Аналіз позицій України в індексі Doing business 2020 дає такі результати: Україна посіла 64-е місце, що на сім позицій вище, ніж у попередньому році. Якщо розглянути позиції України у рейтингу в розрізі індикаторів, то бачимо покращення показників за шістьма з десяти індикаторів, які оцінюють регулювання бізнес-середовища. Найкращий результат Україна показала за індикатором "отримання дозволів на будівництво", де вона піднялася на 41 сходинку - з 140-го на 99-е місце. Також, поліпшилися результати за індикаторами "реєстрація підприємства" (з 53-го на 45-е місце), "оплата податків" (з 54-го на 49-е місце), "захист прав меншинних інвесторів" (з 72-го на 66-е місце), "торгівля через кордон" (з 78-го на 76-е місце) та "врегулювання неплатоспроможності" (з 145-го на 143-е місце). За іншими чотирма індикаторами - "отримання електрики", "реєстрація власності", "отримання кредиту" та "виконання договорів" – Україна не змінила своїх позицій. Загалом, Україна отримала 70.2 бали з 100 можливих за легкістю ведення бізнесу, що є середньозваженим середнім арифметичним балами за десятьма індикаторами. Для прикладу, найкращий результат у рейтингу має Нова Зеландія - 86.8 бали, що є одночасно досить близькою і далекою ціллю для України, яку вона хоче досягнути і досягне.

Отже, індекс Doing business можна назвати основим індикатором бізнес-середовища в світі, який став дороговказом не тільки для інвесторів та бізнесменів, а й для країн, уряди яких орієнтуючись на нього здійснювали необхідні регуляторні реформи. Надіємось, що новий індекс від Світового банку буде більш об’єктивним та достовірним джерелом даних для бізнес-середовища світу.

Список використаних джерел:

1. Чечетова-Терашвілі Т. М., Малишко Ю. М. Аналіз недоліків методології міжнародного рейтингу «Doing business», URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-3_0-pages-38_44.pdf
2. The World bank. Doing Business. URL: https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness

СНІЦАРУК О. А.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ВТРАТ ЕКОНОМІКИ МІСТ ВІД АВТОМОБІЛЬНИХ ЗАТОРІВ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Українські міста потерпають від заторів вже кілька років поспіль. За даними компанії TomTom Київ, Харків, Одеса, Дніпро – це ті міста України, які вже кілька років є в рейтингу міст світу з найбільшими заторами. Мешканці міста стоячи в заторі витрачають на це надто багато свого часу, який могли би витратити на роботі. Так, водії київських автомобілів у 2021 році в середньому витратили на кожну поїзду на 56% більше часу, ніж ця поїздка би зайняла часу при пустих дорогах (3 місце в світовому рейтингу заторів), одесити втратили 51% часу в заторах (6 місце), мешканці Харкова 46% (12 місце) та Дніпряни 40% (25 місце). З кожним роком водії автівок витрачають все більше часу на те щоб стояти у заторі.

Від заторів економіка великих українських міст та України загалом втрачає кошти, які могли би надійти до бюджету. Ті працівники, які їдуть на роботу автомобілем замість того щоб стояти в заторі могли би на пів години більше в день працювати на своєму робочому місці та отримати більшу заробітну плату за місяць, відповідно вони могли би більше купувати товарів та послуг і в результаті сплатити більше грошей до місцевого та державного бюджетів.

Можна зробити приблизний розрахунок того, скільки працівники втрачають грошей через затори на прикладі міста Києва: за даними Головного управління статистики у місті Києві, на 1 лютого 2022 року наявне населення столиці становило 2950702 людини; за словами заступника голови Київської міської державної адміністрації (КМДА) з питань здійснення самоврядних повноважень Костянтина Усова, максимальна добова кількість активних автомобілів у Києві станом на січень 2022 року становила 1,13 мільйона одиниць. Мережа доріг міста Києва розрахована на 500000 машин, а кількість автомобілів з 2015 до 2022 року зросла з 695114 до 1375583 одиниць, тобто майже в 2 рази. Так як у 2021 році середній час поїздки в столиці через затори становив на 56% більше ніж при вільних дорогах то 30-ти хвилинна поїздка перетвориться в 30*1,56 = 47 хвилин – тобто працівник за одну поїздку втрачає 47-30=17 хвилин, а таких поїздок в день він робить мінімум 2, а інколи 4 і більше; при 2 поїздках в день одна людина втрачає 17*2=34 хвилин в день, а робочих днів (п'ятиденних) у 2021 році було 250, тому 250*34=8500 хв/рік (витрачає одна людина через затори); 8500 хв*1375583 автомобілів у столиці = 11,7 млрд хвилин в рік, або 22246 років/рік втрачають разом всі ті, хто користуються автомобілем у столиці.

Станом на січень 2022 року середня заробітна плата в Києві становила 21347 гривень. Середня заробітна плата одного працівника за рік становить 21347*12=256164 гривень.

22,2*256,1=5,7 млрд грн могли би заробити Кияни, якби працювали в той час, який втратили через затори.

Крім грошових втрат від автомобільних заторів є й інші проблеми. Є такий соціально-економічний індикатор рівня життя населення як природний приріст населення та середня тривалість життя. Автомобілі з двигунами внутрішнього згоряння мають дуже негативний вплив на екологію та життя людей через те що викиди, які здійснюють автомобілі мають в своєму складі шкідливі речовини, через які у людей бувають хвороби, також автомобілі впливають на народжуваність, знижуючи її. Також автомобілі створюють рівень шуму, який теж негативно впливає на людину, від шуму людина швидко втомлюється та у неї знижується продуктивність праці.

Вирішенням цих проблем буде створення якісного громадського транспорту у великих містах. Тролейбуси, трамваї, автобуси, які будуть рухатися відділеними від інших авто смугами зможуть знизити час, який люди витрачали в заторах до затримки в практично 0%. А також громадський транспорт це додаткові робочі місця і можливість підтримувати національного виробника тролейбусів, трамваїв та автобусів.

Отже, більшість великих міст України та світу потерпають від заторів і від цього люди і держава тільки програють. Якісний, комфортний, сучасний громадський транспорт, який буде їздити виділеними смугами чітко по графіку зможе зробити Українські міста багатшими, екологічнішими, а також більш привабливими для туристів, та інвесторів, адже збільшення пішохідної інфраструктури за рахунок деяких доріг завжди притягує нові магазини, кафе та інше (як приклад: пішоходна площа Ринок у м. Львів).

ТРОФІМОВА Л. А.
Науковий керівник: к.психол.н., доцент Зошій І.В.
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА В ГАЛУЗІ СПОРТУ

В сфері спорту діяльність розглядається як складний, багатогранний процес, ключовими структурними одиницями якого є тренування, змагання, чітке дотримання режиму, в якому формується прагнення до самопізнання, самовдосконалення, формуються спеціальні спортивні здібності, які дозволяють найбільш обдарованим та працьовитим особистостям досягнути найвищого рівня спортивної майстерності.

Кожен вид спорту для досягнення певних результатів вимагає підготовленого стану фізичних, психічних якостей й на даному етапі, коли фізична підготовка спортсменів є на високому рівні, ключовим фактором щодо перемоги в змаганнях стає психологічна готовність. Допомогти знайти майбутніх чемпіонів, визначити передумови формування потрібних психічних якостей є ключовим завданням психологічного добору та спортивної профорієнтації.

Підготовка спортсменів здійснюється за різними напрямками, проте часто недостатність волі, невміння керувати власними емоціями зводить до нуля результати багаторічних тренувань спортсменів. Тому при психодіагностиці та активній участі психологів в тренувальних процесах відбувається врахування особистісних особливостей спортсменів, формування та розвиток необхідних для перемоги психічних якостей, знань, вмінь [2].

Психологи в галузі спорту вирішують основні задачі, що є необхідні для розуміння сутності психічної регуляції діяльності в різних видах фізичних вправ та спорту.

На сьогоднішній день є потреба у висококваліфікованих спеціалістах в галузі спорту, які б розв'язували задачі, поставлені перед даною галуззю. Дану вимогу, в певній мірі, може задовольнити спортивний психолог, який психологічними засобами буде всебічно сприяти реалізації завдань даної галузі.

Специфіка професійної діяльності психологів у сфері спорту визначається такими завданнями [3]:

- створювати та впроваджувати систему підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців для діяльності в сфері спорті, в тому числі й психологів;
- забезпечувати сприятливі психологічні умови щодо розвитку видів спорту, в яких вітчизняні спортсмени можуть досягти значних результатів на міжнародному рівні;
- формувати дієву систему соціально-психологічної адаптації спортсменів.

Компонентами професійної діяльності психологів у сфері спорту є [1]:

- ведення політики щодо невтручання в конфліктні ситуації в тренерському середовищі;
- посередництво між тренерами та спортсменами в напружених ситуаціях;
- прийняття участі в процесі підготовки спортсменів у змагально-тренувальному процесі;
- погодження власних дії з програмою тренера;
- вивчення спортсменів не тільки за допомогою психологічного інструментарію, а й, насамперед, при спостереженні за спортсменами в змагально-тренувальних заняттях, на відпочинку, тобто, там, де можна визначити індивідуально-психологічні особливості спортсменів без професійного тестування;
- не наполягання на власній позиції та остаточне рішення щодо можливостей спортсмені погоджувати з тренерами;
- демонстрування коректності при наданні тренерам психологічної інформації щодо спортсменів, висловлюючи власні позиції;
- в ненав'язливій формі донесення до тренерів інформації щодо існуючих психологічних питань в галузі спорту.

Окреслені компоненти не визначають усіх складових ефективності професійної діяльності психолога у сфері спорту, є найбільш значущими з них.

В сфері спорту існують значні можливості застосування психологічних знань, вивчаються та досліджуються закономірності психічної діяльності особистості в умовах тренувань та спортивних змагань. Психологи в галузі спорту об'єктами вивчення та практичної діяльності визначають спортсменів, тренерів, процес їх взаємодії, що направлений на засвоєння спортивних вмінь, підвищення спортивної майстерності.

Бачення психологами в сфері спорту стратегії досягнення вершин професіоналізму та дотримання логіки просування до них передбачають проходження ряду етапів, кожен з яких означає подолання чергового аспекту компетентності:

Професійна позиція психолога, яка представляє стабільну систему взаємин психолога в сфері спорту, включає певні установки, систему особистісних переваг й оцінок внутрішнього та зовнішнього досвіду. Професійна позиція слугує спільною детермінантою активності психолога,

вказує на спосіб самовизначення психолога, прийняття та реалізації ним власної професійно-діючої концепції [3].

Акмеологічні інваріанти, що представляють компоненти професіоналізму, обумовлюють творчий потенціал, включають передбачення,домагання, мотивацію досягнення,проникливість, саморозвиток,індивідуальні особливості, професійно значущі якості.

Знання психологом в сфері спорту спільних рис, особливостей, конкретики власної професійної діяльності, її структури, вмісту, практики становлять необхідну передумову успішного здійснення діяльності. Питання, в яких повинен бути компетентний психолог включає й знання щодо особистісних індивідуальних особливостей, здібностей, можливостей, сильних та слабких сторін.

Необхідними також є знання щодо способів компенсації особистих недоліків. Важливо знати ключові психологічні особливості об'єктів дослідження в їх формуванні характеристики реальних процесів та взаємозв'язків. Найперше, необхідно орієнтуватися на реальні виміри особистості як цілісного феномену в її індивідуальності не наполягання на власній позиції та остаточне рішення щодо можливостей спортсмені погоджувати з тренерами [4].

Професійні вміння, які необхідні для продуктивної діяльності психолога в сфері спорту, охоплюють вагомий арсенал дій з виконання професійних функцій.

Отож, психологу в сфері спорту потрібно:

- систематично вивчати та об'єктивно оцінювати результати соціально-психологічної діяльності, здійснювати заходи її оптимізації;
- вміти всесторонньо, об'єктивно здійснювати аналіз реальних умов та чинників, цілей, завдань життєдіяльності «клієнта»;
- планувати та ефективно втілювати соціально-психологічну роботу згідно наукових рекомендацій, законів, інтересів спортсменів, тренерів, спортивних команд, колективів, спортивного товариства.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко Г. Л., Михайлович С. О. Фізіологічні основи фізичної культури і спорту. Навч. посібник. Ужгород. 2004.144 с.
2. Воронова В. І. Психологія спорту. Навч. посібник. К.: Олімпійська література. 2007. 298 с.
3. Сергієнко Л. П. Практикум з психології спорту. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фізич. виховання і спорту. Харків : ОВС. 2008. 256 с.
4. Шиян Б. М. Теорія і методика наукових досліджень у фізичному вихованні та спорті. Навч. посіб. Тернопіль: Навч. книга Богдан. 2008. 276 с. 53.

УГРИН М. Р.
Наук.кер.: к.е.н., доцент Сенів Л.А.
Національний університет «Львівська Політехніка»

ПРОБЛЕМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним із факторів економічної стабільності країни є забезпечення максимальної зайнятості населення. Як свідчить досвід розвинених країн світу, найбільш ефективним інструментом ринкового реформування економіки є розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ). За рахунок відкриття власної справи та самозайнятості знижується рівень безробіття в країні та одночасно збільшується рівень доходів населення, що в свою чергу призводить до зростання сукупного попиту та зростання виробництва. Тому основною метою економічної стратегії держави, зокрема в період повномасштабного вторгнення росії на територію України, повинна стати підтримка малого та середнього бізнесу, яка ґрунтується на відповідних нормативно-правових актах.

Досліджуючи нормативно-правові акти, що забезпечують розвиток та діяльність бізнесу в Україні, зазначимо, що до них належать: Закон України «Про підприємництво», Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», Закон України «Про інноваційну діяльність», Господарський Кодекс України, Податковий кодекс України, Кодекс законів про працю України та ін.

Для підтримки бізнесу під час війни Україна впровадила декілька програм, зокрема звільнила підприємців від сплати єдиного соціального внеску, якщо підприємство не отримує дохід, а також від сплати земельного та екологічного податків на період воєнного стану для тих бізнесів, що розташовані у зоні бойових дій.

Уряд також запустив проєкт єРобота. На порталі Дія можна подати заявку на отримання гранту від держави на розвиток бізнесу, що сприятиме створенню власної справи або розширенню бізнесу (придбання обладнання, сировини або оплата оренди приміщення).

Станом на ІІІ квартал 2022 року перший транш фінансової допомоги отримали 300 мікро- й малих підприємств у межах програми міжнародної допомоги "EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП" за фінансування Європейського Союзу й Уряду Німеччини та за підтримки Мінцифри, Мінекономіки, GIZ, порталів Дія, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проєкту Дія.Бізнес та Фонду Східна Європа. Загальна сума грантової допомоги становила 150 тис грн. Як наслідок, українські підприємці витрачали отриману фінансову допомогу на збереження та створення нових робочих місць, закупівлю/заміну обладнання, закупівлю сировини та матеріалів, орендну плату за приміщення, лізинг обладнання та інші витрати, спрямовані на відновлення господарської діяльності.

Переможцями мікрогрантів стали підприємства з 9 регіонів України, зареєстровані у Харківській, Київській, Сумській, Донецькій, Чернігівській, Миколаївській, Луганській, Запорізькій та Херсонських областях.

Варто зазначити, що Міністерство цифрової трансформації України активно працювало над підтримкою МСБ ще до повномасштабного вторгнення: у лютому 2020 року створено національний проєкт Дія.Бізнес, що реалізовувався спільно з Офісом з розвитку підприємництва та експорту.

Підтримка бізнесу на всіх етапах його становлення є головним завданням національного проєкту Дія.Бізнес, що містить дві складові — онлайн-портал Дія.Бізнес та мережу офлайн-центрів підтримки Дія.Бізнес в 11 містах України та у Варшаві (центр працює за підтримки уряду Великої Британії — UK Aid).

Портал Дія.Бізнес надає багато інструментів для бізнесу, зокрема консультації на понад 70 тем. А українські підприємства, які розміщені в зоні активних бойових дій, можуть отримати допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України, що створює умови для забезпечення безоплатного релокейту до місця тимчасового переміщення.

Також для розуміння потреб бізнесу та його адаптації до війни, Центр розвитку інновацій, Офіс, Дія.Бізнес, Advanter Group за підтримки Мінцифри та інших міністерств проводять регулярні дослідження на основі опитувань власників малого та середнього бізнесу.

Такий постійний моніторинг бізнес-середовища показує, чого потребує бізнес в Україні у певний проміжок часу та у яких регіонах, що дає змогу зрозуміти, яких програм підтримки та ініціатив очікують підприємці та як держава може допомогти у розв'язанні їх проблем.

Опитування у вересні 2022 року українських підприємців показало, що за останні місяці UBI (Ukrainian Business Index) зріс до 33,9% (зі 100%), що означало адаптацію вітчизняного бізнесу до воєнного стану.

Хоча війна росії проти України завдала нищівних наслідків економіці нашої держави, водночас вона стала потужним каталізатором для розвитку бізнесу.

За даними вище названих досліджень, понад 40% українських підприємців вибирають експорт як стратегію подолання кризи, викликаної війною, тобто у національного проєкту Дія.Бізнес потужний експортний напрям, що зумовлює вихід на закордонні ринки та забезпечує стабільний грошовий потік і конкурентоспроможність.

У межах експортного напряму використовуються такі можливості та інструменти, як промоція українських товарів та послуг за кордоном, розвиток експортних компетенцій українського бізнесу, дослідження зовнішніх ринків на основі закритих баз даних, організація участі українських експортерів на міжнародних виставкових заходах, консалтинг та маркетингові програми.

За даними дослідження Офісу, за 9 місяців 2022 року Україна експортувала товарів на суму 33 млрд доларів США, що на 31,5% менше, ніж за аналогічний період 2021 року. Тобто одним із завдань вітчизняного уряду є допомога українським МСБ вийти на закордонні ринки.

Значним кроком українського уряду є запуск нового етапу програми підтримки малого та середнього бізнесу спільними зусиллями національного проєкту із розвитку підприємництва Дія.Бізнес та Офісом з розвитку підприємництва та експорту за підтримки уряду Великої Британії (UK Aid) та у виконанні Київської школи економіки. Першим результатом стало обрання 20 компаній шляхом відкритого конкурсу, які будуть за допомогою пілоту намагатися установити зв'язок з польським бізнесом з метою налаштування або збільшення експорту своєї продукції в Польщу (обрана для пілоту країна).

Переможці отримають всебічну допомогу: від базового аналізу продукту перед запуском на іноземний ринок до виготовлення текстового та візуального контенту для промоції в спільній онлайн-кампанії.

Варто зазначити, що за 3 перші місяці повномасштабної війни українці зареєстрували понад 30 тисяч підприємств, що було позитивною тенденцією, адже саме малий та середній бізнес є фундаментом, на якому відновлюватиметься економіка післявоєнної України при створені сприятливих умов для розвитку.

Станом на кінець січня 2023 року зросла кількість бізнесу, який скористався податковими пільгами, грантовими програмами єРобота та кредитуванням програми у межах 5-7-9%.

Досліджуючи функціонування малих та середніх підприємств в кризових умовах варто зазначити, що основними викликами на основі опитувань підприємців в умовах війни стали:

- це зниження попиту/втрата традиційних ринків збуту (77%);
- зростання витрат виробництва (70%);
- зниження продуктивності праці (68%);
- неможливість стратегічного планування та обмеженість прогнозування (68%);
- відсутність фінансових ресурсів для підвищення оплати праці (55%).

Загалом, через повномасштабну війну зі сторони росії, Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі. Тому, держава повинна взаємодіяти із вітчизняним бізнесом у напрямку створення програм підтримки малого та середнього бізнесу, реалізації тендерних пропозицій, наданню мікрогрантів для бізнесу, наповнення бюджету, допомоги у релокації підприємств, формування оптимальної моделі системи оподаткування, вирішення проблем з логістикою для подолання кризових явищ.

ЧАБАН А.
Науковий керівник: д.е.н., професор Степура Т.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ChatGPT: ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ФУНКЦІЇ

ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer, генеративний попередньо навчений трансформатор) – це чат-бот, який є комбінацією великої статистичної моделі мови та штучного інтелекту. Він самовдосконалюється за допомогою методів керованого навчання. Його створила і випустила американська компанія OpenAI.[2] Бот може вести діалог з людиною різними мовами, створювати та перекладати словесний матеріал і вирішувати інші текстові завдання. Таким чином він швидко привернув до себе увагу завдяки здатності дуже «по-людськи» вести діалог – настільки не механічно, що зрозуміти, що розмову веде бот, а не жива людина, дуже

важко. Також його можна використовувати як для отримання інформації, так і для звичайної розмови. З моменту своєї появи наприкінці листопада 2022 року, чат GPT стрімко набирає популярності.[1]

ChatGPT може виконувати майже будь-яке текстове завдання. Звичайно, це не означає, що все буде зроблено ідеально, але робот точно впорається. Поступово штучний інтелект буде вдосконалюватися і краще виконуватиме ваші завдання.

ChatGPT швидко став широковідомим: 1 млн користувачів за п'ять днів. Для порівняння: Instagram йшов до таких показників охоплення 2,5 місяці, Facebook – 10 місяців, Netflix – 3,5 роки. Сем Альтман, гендиректор OpenAI зізнається, що його самого вразив масштаб успіху.[2]

Нещодавно сервіс став доступним в Україні і команда Хорошоп вже встигла випробувати ChatGPT на практиці, щоб оцінити його можливості. 18 лютого 2023 року міністр цифрової трансформації Михайло Федоров заявив, що ChatGPT розблоковано для використання в Україні. До цього українські користувачі не мали вільного доступу для користування сервісом. Раніше для реєстрації українцям доводилося застосовувати VPN, а також послуги для прийому SMS на віртуальні закордонні номери. Тепер для використання чат-бота потрібно пройти стандартну процедуру реєстрації через email і номер телефону.[1]

Згідно з даними Google Trends, українці виявляють надзвичайний інтерес до ChatGPT, після початку його роботи в Україні. У день анонсу, популярність запиту чат GPT підскочила на максимум, хоча в попередні три місяці його майже не шукали.

Спілкуватися з ChatGPT можна багатьма мовами світу, зокрема українською. Зважаючи на невеликий досвід використання української, чат-бот поки що зазнає труднощів у обробці україномовних запитів. Йдеться не про граматичні помилки — з цим усе гаразд — ChatGPT просто ще слабо розуміється на українському контексті. Його відповіді не завжди можуть похвалитися якістю, змістом чи розумінням тематики запиту. Особливо це проявляється у темах, які стосуються внутрішніх українських питань, політики чи війни з росією. У цьому плані робота ChatGPT українською помітно поступається англомовній версії.

Використання ChatGPT в Україні є абсолютно безкоштовним, як і в інших країнах. Будьте готові до того, що сервіс може бути доступний не з першої спроби. Причина в популярності чат-бота та високому навантаженні на сервері OpenAI. Для уникнення цієї проблеми, розробники сервісу нещодавно ввели можливість платної передплати ChatGPT Plus. Підписка коштує 20 $ на місяць і дозволяє користуватися чат-ботом під час пікових навантажень, прискорює його роботу та відкриває ранній доступ до нових можливостей. Втім, навіть для отримання ChatGPT Plus потрібно заповнити форму і потрапити в лист очікування — настільки сервіс популярний.

Чат GPT рекомендуємо спробувати усім, хто цікавиться тим, який в роботі штучний інтелект. Цей інструмент буде особливо корисним, якщо ваша робота полягає в опрацюванні з текстом. Ви зможете вибрати для робота функції, які він виконуватиме за вас, що полегшить вашу роботу.

Список використаної літератури:

1. https://horoshop.ua/ua/blog/how-to-use-chat-gpt/
2. https://glavcom.ua/techno/hitech/chat-gpt-stribok-u-majbutnje-chi-krok-u-prirvu-907356.html

ШАЄГАНРАД Е.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дрималовська Х.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСНОВНІ ЦІЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ

За будь-якої суспільно-політичної і соціально-економічної системи розвиток держави та її інноваційної діяльності залежить від стабільності національної та світової валютних систем, їх міжнародних стосунків. Світове господарство діє виключно за налагодженої системи валютних,

грошових відносин між країнами. Саме це, в тій чи іншій мірі, зумовлює інтернаціоналізацію господарських зв'язків, формування світової системи господарювання.

Одним з прикладів переважання інтернаціонального позиціювання над національним є створення єдиної валютної системи в межах Європейського Союзу (ЄС). Подолання фінансової роз'єднаності Європи прискорює процес концентрації виробництва і капіталу, зменшує її залежність від монопольного впливу долара та посилює конкурентоспроможність національних економік.

Утворення Європейської валютної системи означає не лише забезпечення вільного руху товарів, послуг, капіталів, робочої сили та проведення єдиної грошово-кредитної і валютної політики, але й поліпшення становища країн - учасниць Європейського економічного та валютного союзу (ЄЕВС) на світовому ринку.

Отож, основними цілями ЄВС можна визначити [2, с. 98]:

1. Забезпечення досягнення економічної інтеграції. Європейський економічний союз прагнув створити єдиний ринок, де країни-члени могли б вільно переміщувати товари, послуги, капітал і людей без перешкод.

Це означає, що обмеження на митні бар'єри, технічні стандарти та інші перешкоди для торгівлі між країнами-членами мають бути мінімізовані або ж повністю усунені. Таке забезпечення економічної інтеграції дає змогу розвинути торгівлю, підтримати економічне зростання та підвищити конкурентоспроможність Європи на світовому ринку.

2. Створення зони європейської стабільності з власною валютою на противагу Ямайській валютній системі, заснованій на доларовому стандарті. Відсутність такої системи ускладнювала співпрацю країн-членів ЄС в області виконання загальних програм і у взаємних торгових відносинах. Однією з основних цілей ЄС було утвердження євро як спільної валюти для країн-членів. Це створило зону стабільності і дала країнам-членам більшу самостійність у веденні грошової політики та зменшила залежність від долара.

3. Огородження ринку від експансії долара. ЄЕС мав інтерес у зменшенні впливу долара на світову економіку та забезпеченні більшої незалежності від нього. Шляхом створення євро та спільної грошової політики, країни-члени мали на меті знизити свою залежність від долара і створити альтернативу йому.

Це включало розширення використання євро як міжнародної резервної валюти, посилення її ролі в міжнародних фінансових операціях та підтримку укладання угод, що передбачають використання євро. Таке огородження ринку від експансії долара дозволило країнам-членам ЄС бути менш залежними від валютних ризиків та політики Сполучених Штатів.

4. Зближення економічних і фінансових політик країн. Це включало спільне регулювання фіскальної політики (наприклад, установлення загальних правил щодо дефіциту бюджету та державного боргу), монетарної політики (наприклад, встановлення спільних процентних ставок і контроль над грошовою масою), стандартів бухгалтерського обліку, правил конкуренції та інших аспектів економіки.

Це сприяло зменшенню різниць у рівнях економічного розвитку між країнами-членами, сприяло підвищенню економічної стабільності та співробітництва між ними. Зближення економічних політик також сприяло усуненню торгових бар'єрів в межах ЄС і сприяло розвитку внутрішнього ринку, забезпечуючи кращий доступ до товарів і послуг для всіх країн-членів.

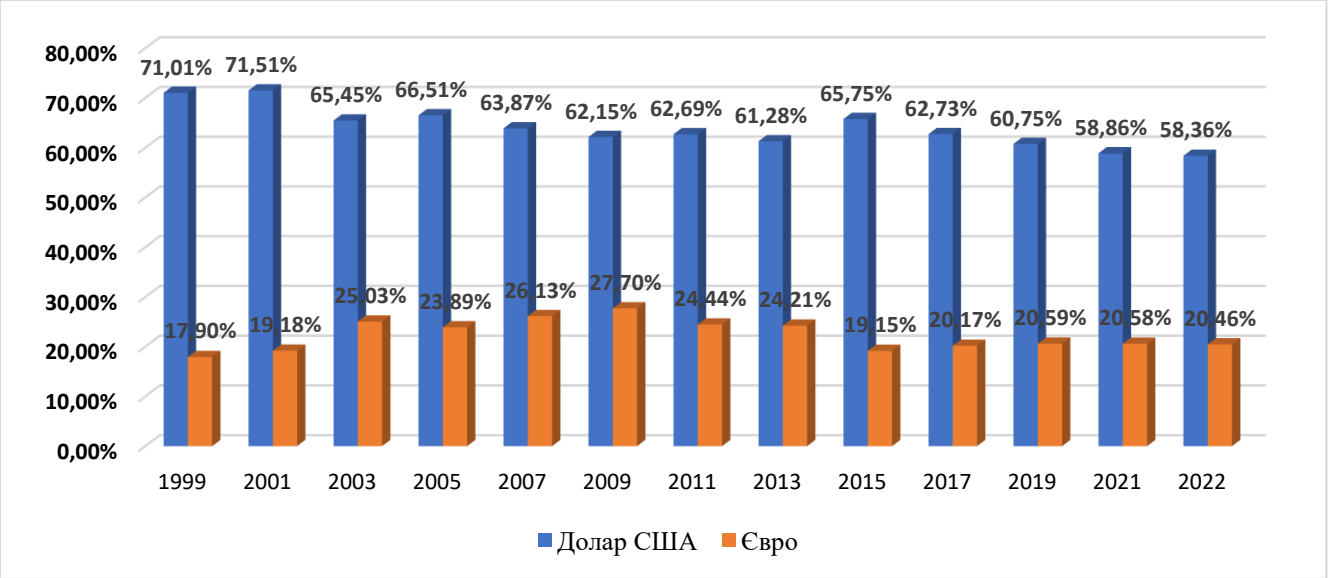

Рис. 1. Відсоток вмісту долару США та євро у офіційних валютних резервах у світі за 1999–2022 роки

Джерело: побудовано автором за [3].

Проаналізувавши динаміку відсоткового вмісту євро та долара США у офіційних валютних резервах у світі з 1999 по 2022 роки, можемо стверджувати, що одна з основних цілей Європейської валютної системи, а саме закріплення позицій євро як валюти, здатної конкурувати з доларом США – досягається. Адже євро входить до валютного кошику та вважається твердою валютою в світі.

Аналізуючи вищезазначені дані, бачимо, що євро входить до валютного кошику та вважається твердою валютою в світовій економіці, оскільки займає друге місце після долара США. Тобто євро міцно закріпило свої позиції як світова резервна валюта, в основному конкуруючи з доларом США (також японською єною, фунтом стерлінгом та швейцарським франком).

Крім того, на рис. 1 ми можемо побачити відносну стабільність європейської валюти. Межі коливання незначні, проте слід зазначити, що через геополітичні проблеми, що властиві європейському континенту, курс євро відносно долара може падати.

Підсумувавши, можемо зробити висновок, що головною метою діяльності ЄВС є забезпечення досягнення економічної інтеграції, створення зони європейської стабільності з власною валютою на противагу Ямайській валютній системі, заснованій на доларовому стандарті (адже відсутність такої системи ускладнювала співпрацю країн-членів ЄС в області виконання загальних програм і у взаємних торгових відносинах), огородження ринку від експансії долара, зближення економічних і фінансових політик країн. Крім того, створення ЄВС і введення єдиної валюти надає його країнам-учасницям істотні економічні вигоди у відношенні збільшення прозорості цін, підвищення конкуренції, зменшення трансакційних витрат, зменшення інвестиційних ризиків, ліквідації невизначеностей і втрат, пов'язаних з коливаннями валютних курсів країн-учасниць валютного союзу. І врешті-решт, зазначимо, що діяльність Європейської валютної системи є ефективною, адже ми проаналізували досягання однієї з її основних цілей.

Список використаної літератури:

1. Дрималовська Х. В., Шаєганрад Е. П. Європейська валютна система: позитивні та негативні аспекти. *Електронний науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку".* 2023. № 71. С. 26–30.

2. Ameліна І.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Ameліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. – К. : «Центр учбової літератури». 2013. С. 256.

3. International Monetary Fund. World Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (дата звернення 09.05.2023).

ЯВОРСЬКА А.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Корицька О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ КРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА)

Використання податкових важелів у економіці будь-якої країни є вагомим способом впливу на стан її економіки, макроекономічні показники та добробут у суспільстві. Через використання податкових інструментів фіскальна політика впливає на перерозподіл між децентралізованими та децентралізованими фондами держави. При посиленому використанні податкових інструментів та збільшенні податкового навантаження, держава збільшує свої податкові надходження, але тим самим зменшує кінцевий прибуток (дохід) серед юридичних та фізичних осіб. Його зменшення спричинює менше споживання, заощадження та інвестиції, які є складовими ВВП. І навпаки, зменшення податкового навантаження спричиняє стрімке збільшення бізнес-активності, збільшення споживання серед суспільства та зростання попиту на гроші, яке спричиняє інфляцію.

Податкове навантаження (тягар) – це фінансовий індикатор, що характеризує обсяги податкових вилучень, які впливають на економіку в цілому та на окремих їх платників. Податкове навантаження визначають як на рівні держави так і на рівні окремих платників податків. Сутність податкового навантаження держави розглядають з двох сторін: якісної та кількісної [1].

Зміна податкового навантаження у Польщі дає змогу для аналізу макроекономічної ситуації у країні та змогу для порівняння інвестиційної привабливості для ведення бізнес-діяльності, джерела податкових надходжень у країні та прогнозування макроекономічної ситуації.

Основними податковими надходженнями в бюджеті Польщі є:

- Податок від товарів та послуг (VAT).
- Акцизний податок.
- Податок на азартні ігри .
- Податок на прибуток юридичних осіб (CIT).
- Податок на доходи фізичних осіб (PIT).
- Податок на видобуток окремих корисних копалин
- Тонажний податок
- Податок на певні фінансові установи [2].

Для порівняння податкових надходжень у структурі дохідної частини бюджету Польщі було порівняно податкові надходження у 2015 та 2021 року та % приросту податкового надходження за цей проміжок часу зображений у таблиці 1.

Отже, проаналізувавши структуру податкових надходжень у Польщі, дослідивши динаміку зміни ВВП та податкових надходжень, знайшовши величини податкового навантаження впродовж 2015-2022рр., можна дійти до висновку, що податкове навантаження зростає в середньому на 0,3% щороку, отож, можна дійти до висновку, що величина податкових надходжень зростає швидше за зростання валового внутрішнього продукту. Це у свою чергу зменшує кінцеві прибутки (доходи) юридичних та фізичних осіб, що спричиняє зменшення темпів номінального зростання ВВП. Зростання податкового навантаження на 2,1% в 2021 році в порівнянні з 2015 роком, свідчить не лише про збільшення податкового навантаження та

податкових надходжень, а й контроль держави за темпами зростання інфляції й грошової маси, що нівелюється зростанням податкового навантаження.

Таблиця 1

Порівняння податкових надходжень 2015 та 2021 року в бюджеті Польщі

Стаття доходів	2015 р.	2021 р.	Приріст у %
Загальні доходи	289 136 706,00 zł	494 843 463,00 zł	+71%
1. Податкові надходження	259 673 511,00 zł	432 170 399,20 zł	+66%
1.1. Непрямі податки	187 266 556,00 zł	294 580 867,00 zł	+57%
a) Податок від товарів та послуг (VAT)	123 120 798,00 zł	215 733 975,00 zł	+75%
b) Акцизний податок.	62 808 633,00 zł	75 798 033,00 zł	+21%
c) Податок на азартні ігри	1 337 125,00 zł	3 048 859,00 zł	+128%
1.2. Податок на прибуток юридичних осіб (CIT).	25 813 386,00 zł	52 373 758,00 zł	+103%
1.3. Податок на доходи фізичних осіб (PIT).	45 040 043,00 zł	73 606 199,00 zł	+63%
1.4. Податок на видобуток окремих корисних копалин	1 553 465,00 zł	3 686 803,00 zł	+137%
1.5. Тонажний податок	-	2 632 041,00 zł	-
1.6. Податки скасовані	60,00 zł	10,20 zł	-83%
1.7. Податок на окремі фінансові установи	-	5 290 721,00 zł	-

Список використаних джерел:

1. Біла І.С. Вплив податкової політики на розвиток підприємницького сектору в Україні. URL: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8120/1/3.pdf. (дата звернення: 27.03.2023)

2. Доходи бюджету на основі зведених даних, отриманих від органів Національної адміністрації доходів. URL: https://www.gov.pl/web/finanse/wplywy-budzetowe (дата звернення: 27.03.2023)

РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

БАНАХ У. Т.
КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Гудзеляк І. І.
Львівський національний університет імені Івана Франка

НОВЕ ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ЧИННИК ПРОСТОРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСТА ЛЬВОВА І ЙОГО ОКОЛИЦЬ

Із кожним роком темпи житлової забудови в містах та околицях зростають внаслідок урбанізації та субурбанізації, спостерігається джентрифікація у колишніх промислових районах. Ці та інші процеси, а також проблеми, спричинені ними, спостерігаємо й у Львові. Сучасним світовим трендом у розвитку містобудування є концепція нового урбанізму – одна зі стратегій та методів ефективного планування з метою забезпечити комфорт та якість життя людини. Вона передбачає компактність міст, багатофункціональність районів та будинків, акцент на якість та комфорт, втілення концепції сталого розвитку, збереження історичної та культурної спадщини, забезпечення рівних прав усіх громадян.

Досліджено просторово-часові тенденції нової житлової забудови міста Львова та його околиць. Львів зазнає чи не найактивнішої трансформації внаслідок житлової забудови серед міст України. Із 2015 до 2021 рр. загальний житловий фонд міста Львова збільшився на 34%, а показник житлового фонду на одного мешканця – на 31% (див. рис.1). Загальна площа житла, зданого в експлуатацію, зросла на 11.7%, однак темпи будівництва характеризувались коливальною динамікою внаслідок різних зовнішніх обставин. Середня площа квартири в нових багатоповерхівках зменшилась на 12.7% у зв'язку з погіршенням соціально-економічного стану мешканців, преференціями покупців щодо однокімнатних чи двокімнатних квартир та зменшенням темпів народжуваності. Попри це, площа нової квартири у 2021 р. є на 19% більшою від площі квартири, якщо брати до уваги весь житловий фонд міста Львова.

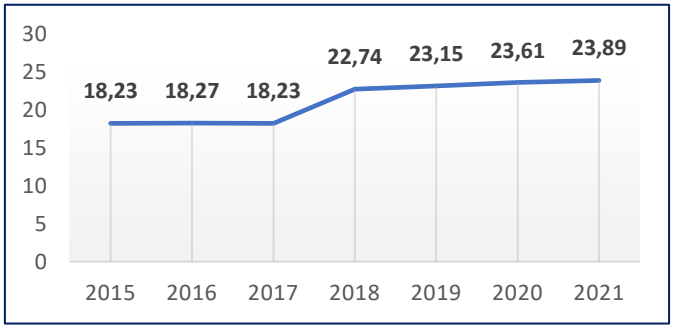

Рис. 1. Житловий фонд на одного мешканця ($м^2$), 2015–2021 роки

Поділ нової житлової забудови на групову, комбіновану і точкову та її типологія за різними ареалами визначають різний характер забудови та властиві їй ознаки. Багатоповерхівкам, зведеним у промисловій зоні, властива нестача простору для забезпечення потреб мешканців, необхідність пристосовуватися до навколишнього дизайну середовища, напружена транспортна ситуація, але з іншого боку наявність соціальної та транспортної інфраструктури поблизу. Натомість новобудови групового типу, що не розташовані посеред сформованих районів, мають можливість виділятися цікавими проєктами архітекторів зі зручними під'їзними

шляхами, зеленими зонами, дитячими та спортивними майданчиками та зонами відпочинку для мешканців.

Аналізуючи географію житлової забудови Львова, спостерігаємо такі особливості просторової трансформації міста: розширення міста, джентрифікація, ущільнення забудови, «б'ютифікація» простору, різноманіття пропозицій на ринку нерухомості, зростання попиту на одно- та двокімнатні квартири, зменшення площі зелених насаджень, невідповідність між темпами житлової забудови та реконструкції транспортної системи, що призводить до її перенавантаження, відсутність виразної сегрегації за такими критеріями, як ціна, кількість кімнат, площа та клас, що забезпечує можливість придбати житло потенційним покупцям.

Виявлено проблеми, спричинені інтенсивним житловим будівництвом. Часто зведення нових багатоповерхівок відбувається хаотично, із нехтуванням комфортом мешканців і відсутністю стратегії ефективного планування. Як результат, з'являються нові проблеми, пов'язані з непристосованістю міста до нових реалій великого попиту на квартири в новобудовах. Дослідження ситуації у двох мікрорайонах «Під Голоском» та Пасіки дало змогу визначити головні проблеми нової житлової забудови міста Львова: дефіцит об'єктів соціальної інфраструктури, а саме закладів освіти та дошкільних закладів (див. табл. 1, 2), надмірне навантаження на транспортну мережу, відсутність достатньої кількості зелених зон та погіршення екологічної ситуації. Така житлова забудова створює додаткові труднощі громадянам, а не забезпечує їхній комфорт. Якість життя мешканців безпосередньо залежить від якості їхнього житла та наявності об'єктів інфраструктури, що забезпечують їхні потреби. Тому місту треба шукати вирішення проблем, що виникають, адже в майбутньому внаслідок поселення у Львові внутрішньо переміщених осіб темпи забудови лише зростатимуть.

Таблиця 1

Дефіцит місць у навчальних закладах у мікрорайоні «Під Голоском»

Тип закладу	Навантаженість на 1 групу (клас), осіб	Норма згідно з законом, осіб
Дитсадок	32	<=15
Школа	32	<=30 (класи 5-11) <=24 (класи 1-4)

Таблиця 2

Дефіцит місць у навчальних закладах у мікрорайоні Пасіки

Тип закладу	Навантаженість на 1 групу (клас), осіб	Норма згідно з законом, осіб
Дитсадок	30	<=15
Школа	27	<=30 (класи 5-11) <=24 (класи 1-4)

Запропоновано стратегічні рішення планування житлового простору міста Львова. Це перепланування вулиць на комфортні зі смугами для вело- та громадського транспорту та простором для зеленого насадження, реалізація принципів сталого розвитку шляхом розвитку системи громадського транспорту та створення велосипедної інфраструктури, запровадження міської електрички на основі потужної системи колій у Львові. Окрім того, для зменшення навантаження на дороги і викидів автотранспорту доцільно вжити заходи, що зобов'язують мешканців сплачувати певну суму при в'їзді в центральну частину міста, а також переконувати львів'ян уникати використання приватних авто в повсякденному житті. Необхідно заздалегідь планувати і будувати заклади освіти в межах мікрорайону, враховуючи заплановану кількість населення у відповідному мікрорайоні. Потрібно сприяти поліцентричному розвитку міста із багатьма центрами тяжіння населення та необхідною інфраструктурою, щоб уникати внутрішньої міграції населення. Важливо обов'язково впроваджувати програми з озеленення

міста для покращення якості повітря та стану здоров'я львів'ян та створювати громадські простори для забезпечення комфортного проживання мешканців.

ВОЙТОВИЧ М. М.,
Наукові керівники: Мусій С. С., Бик М. Б
КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

ГОДОНІМИ В УРБАНОНІМІЦІ СОКАЛЯ

На процес маркування вулиць будь-якого населеного пункту завжди має вплив хід історичних подій. Практика давати назви вулицям і площам відіграє важливу роль у символічному кодуванні міського простору і (пере)означенні минулого в щоденному житті сучасного суспільства. Назви вулиць відіграють навіть більшу роль у дисциплінуючих техніках політики пам'яті, аніж пам'ятники чи меморіальні таблиці. Вони щоденно на слуху у жителів міста, які постійно заповнюють бюрократичні форми, просять водія зупинитися, пояснюють місце знаходження чогось, тощо. Тому Україна не один раз пережила інформаційно-психологічний вплив на критичне мислення, мотиви, почуття через передачу інформації у вигляді зміни топоніміки наших міст, сіл, вулиць.

Актуальність проблеми особливо зростає в епоху корінної переоцінки поглядів та ідеологій. Мешканцям України, що зробили свій історичний вибір на створення суверенної, демократичної держави, важливо не тільки переосмислити своє історичне минуле, але й напрацювати новий підхід до міської топонімії, виявити основні пріоритети, стосовно того, що є багатством країни, її історичною пам'яттю.

Із здобуттям Україною незалежності починається «перемальовування» карт і планів міст під гаслами «національного відродження» і «розбудови держави», що передбачало переважання «патріотичної» складової. Проте позбавлення від радянської спадщини у топоніміці і меморіальній політиці відбулося лише частково і в основному лише в західних областях.

Досвід показує, що процес символічного маркування міського/сільського простору не може бути нав'язаний прямо чи виключно державною владою. Хоча вона пропонує певні ініціативи, але місцеві громади мають свободу їх відхилити. І навпаки, місцеві спільноти часто висувають пропозиції стосовно того, що саме слід відзначати, і їх пропозиції можуть бути включені до державних чи міських планів розвитку.

Назви вулиць можуть бути прочитані як текст, або навіть як свого роду підручник, який фокусується на найгероїчніших і найтрагічніших періодах історії, представляючи героїв або нагадуючи нам про національних мучеників, чия особиста жертва заради цілого народу є гідним прикладом для наслідування. Назви вулиць є матеріальним втіленням політики пам'яті, вираженої в просторі. Вони артикулюють систему значень, яка леґітимізує ту чи іншу модель історичного минулого.

Дослідження показали, що розвиток суспільної свідомості у постколоніальні періоди відбувається через глибоке переосмислення історичного минулого, зміну політичних чи ідеологічних догм, виявлення якісних пріоритетів свого розвитку і, виходячи з цього – визначення переліку історичних подій та осіб, гідних ушанування.

На основі міської топонімії було розглянуто поетапний соціально-політичний розвиток Сокаля. Відстежено як впливала ідеологія на годоніми Сокаля на всіх історичних етапах життя. А саме від часу заснування Сокаль зазнав неодноразової зміни кордонів та політичної влади. Найбільші трансформації політичних режимів відбулися в XX столітті, коли місто почергово належало імперії Габсбурґів, Західноукраїнській Народній Республіці, Польщі, Радянському Союзові, нацистській Німеччині, Радянському Союзові, Україні. Ці зміни влади спричиняли перепис символічного маркування міста у вигляді перенайменування вулиць.

Також було розкрито співвідношення між топонімією і суспільною свідомістю визначеної епохи. Доведено, що топонімічні назви – категорія історична, адже вони не залишаються незмінними, в них відображаються зміни в суспільному житті, в поглядах, ідеології громадян.

За часів Другої Речі Посполитої 1919-1939 рр. всього налічувалось 69 вулиць, назви були польською мовою. Станом на 01.01.1990 р. в Сокалі налічувалося 90 вулиць, у 2005 році – 92, у 2006 р. – 102, а на 01.02. 2006 року у місті Сокалі налічувалося 103 вулиці. За рішеннями Сокальської міської ради 2014 р., 2015 р., 2016 р. ще створили 54 вулиці в новому житловому кварталі міста, який поки що лише будується. Тому станом на станом на 01.01.2023 р. в місті Сокаль існує 157 вулиць.

Проведено і ґрунтовно проаналізовано результати трьох соціологічних досліджень серед сокальчан. Опитування, проведені серед сокальчан, показують, що жителі слабо орієнтуються в міському просторі і не завжди знають історію походження назв вулиць рідного міста.

Детально вивчено сучасний стан топоніміки і виявлено шляхи внесення коректив у зв'язку із суспільно-політичною обстановкою.

Дане дослідження виконано вперше, базується на власних спостереженнях, проведених опитувань серед жителів міста Сокаля, класифікаціях найменувань вулиць за різними критеріями (сфери діяльності, національності, історичні періоди). Визначено, що основними тенденціями у найменуванні вулиць на сучасному етапі виступають: годоніми на честь міст-героїв та полеглих героїв російсько-української війни, на честь місцевих видатних діячів, прагнення повертати історичні назви, давати назви, що характеризують місцевість, її ландшафт чи рослинність.

В Сокалі склалась система годонімів, яка включає два рівні часових пластів: історичний та сучасний.

З початку свого існування топоніми вулиць були позбавлені ідеологічного спрямування і позначали ту роль, яку виконували (господарську, транспортну, урбаністичну). Негосподарські назви з'явилися в XIX ст., коли кожна окупаційна влада намагалася відобразитись на міському маркуванні.

Найбільш активно назви вулиць змінювалися, коли на територію міста прийшла радянська влада і почала пропагувала власну ідеологію. У назвах майже перестало звучати справжнє історичне минуле міста.

Після здобуття Україною незалежності, відбувся процес декомунізації: багато стародавніх назв повернулося, з'явились нові українські назви.

У місті Сокалі найбільше збереглося назв, які відображають ті історичні періоди, які ментально найбільше на місто вплинули (австрійський, польський, німецький, радянський та український (пострадянський) періоди). Але оскільки місто існує з сивої давнини, у ньому залишилися автентичні назви, яких не зачепили в жоден із цих періодів шляхом перейменування. Серед автентичних назв нам зустрічаються назви вулиць із локативними ознаками, серед них урбаноніми-орієнтири, які конкретно орієнтують на місцезнаходження об'єкта (наприклад: Над Бугом, Набережна, Замкова, Замкова-верхня, Замкова-нижня), локативно-векторні урбаноніми, які вказують на напрям, спрямування (Львівська, Тартаківська), асоціативно-локативні, які дають дуже загальну інформацію (Українська, Сонячна, Зелена, Прорізна, Ніжинська); власне асоціативні назви, які вказують, хоча і дуже опосередковано, на певні об'єкти з якими простежується аналогія (Проектантів), та кваліативно-асоціативні, оскільки немає достовірних даних, які закріплені у годонімі (Волошкова, Садова, Вишнева).

Вісім років триває українсько-російська війна, з 24 лютого відбулась повномасштабна збройна агресія Росії проти України. Збройні сили України, весь український народ став на захист нашої Батьківщини від орд російських окупантів. Однак, у наших містах, селищах та селах нерідко ще зустрічаються назви вулиць, парків, скверів, які прославляють російських вчених, письменників, інших діячів та назви вулиць, які можуть носити зміст, вкладений в них за радянських часів. В Сокалі до даного часу існувало 6 вулиць, які носили назви російських діячів. Тому дане дослідження має на меті привернути увагу до негайного перейменування

таких вулиць. На сучасному етапі проводиться нова хвиля перейменування вулиць у місті Сокалі і вона стосується змін назв, які мають відношення до російського минулого.

Дослідження показують, що назви вулиць міста впливають на масову свідомість його мешканців. В годонімах зберігається як ідеологізм, притаманний певним історичним епохам, так і самобутність та колоритність території.

ГАВРИШКО М.-А. Л.,
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Влах М. Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка

SWOT-АНАЛІЗ КАМ'ЯНКА-БУЗЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Унаслідок адміністративної реформи була утворена Кам'янка-Бузька територіальна громада 24 грудня 2017 року через об'єднання Кам'янка-Бузької, Батятицької, Желдецької, Зубівмостівської та Прибужанівської громад. 2019 року до її складу увійшли Дернівська та Стрептівська сільські ради. Територіальна громада межує з Буською, Новояричівською, Жовтанецькою, Жовківською, Великомостівською та Добротвірською громадами. Центр територіальної громади розташований на перетині траси національного значення Н-17 (Львів – Радехів – Луцьк) та регіонального значення Т1425. Відстань до обласного центру (м. Львів) становить автошляхами – 44 км, залізницею – 40 км. Людність громади – 21384 осіб.

Громада займає територію 344 км². Вона – третя за площею (поступається тільки Ходорівській та Великомостівській) та людністю (поступається Ходорівській та Мостиській) у Львівській області. У рейтингу фінансової діяльності за січень-березень 2023 року Кам'янка-Бузька територіальна громада займає 12 місце, хоча ще недавно перебувала на другому. Причина – повномасштабне вторгнення Росії.

Для характеристики територіальної громади доречно використовувати SWOT-аналіз, який є ефективним методом ідентифікації внутрішніх сильних і слабких сторін і розпізнавання зовнішніх можливостей і загроз. SWOT-аналіз показує, як ліпше застосувати власні сили і зменшити внутрішні слабкості, оптимально використовуючи зовнішні можливості та усуваючи загрози. SWOT-аналіз зазвичай використовують для виявлення найважливіших внутрішніх і зовнішніх чинників, яке має значення для розвитку.

Сильними сторонами утворення і функціонування Кам'янка-Бузької територіальної громади є такі:

- вигідне географічне і логістичне положення, значний транзитний потенціал та близькість до кордону з Європейським Союзом;
- розміщення у помірному кліматі з родючими ґрунтами, що є сприятливою умовою для ведення агробізнесу;
- розвинута фінансова, телекомунікаційна, транспортна інфраструктура в місті;
- наявні високодебітні запаси питної води Ямненського родовища, розроблена проєктно-кошторисна документація на його розширення;
- достатня кількість навчальних закладів та соціально-культурних об'єктів;
- багата історико-культурна спадщина, наявність унікальних споруд та подій;
- політика місцевої влади, спрямована на підтримку малого і середнього бізнесу, заявлений курс на залучення інвестицій і створення для цього необхідних умов.

Слабкі сторони:

- значне екологічне навантаження через функціонування шкідливих підприємств – Кроно, Екоміт, Агро ЛВ Лімітед, ПАТ «ДТЕК-Західенерго», ТОВ «СВІСС Кроно», ТОВ «Агро Л В Лімітед»;

- низьке покриття комунальними послугами в сільській місцевості (водопостачання, вивезення сміття) та висока зношеність комунікацій в місті (водопровід, каналізація);
- туристичний потенціал, який практично не використовується через відсутність сфери туризму, занедбаність пам'яток культури;
- достатня кількість земельних невжитків, які можна використовувати під бізнес (високотехнологічне виробництво або генерація альтеративних джерел енергії); закинуті об'єкти комунальної власності, які можна переобладнати під виробничі приміщення;
- наявна система поводження з твердими побутовими відходами (збір, транспортування та утилізація);
- відсутність упорядкованих місць відпочинку у лісових масивах, прибережних смугах водосховищ;
- відтік трудових ресурсів з сільського господарства (особливо молоді), неповернення молодих спеціалістів у сільську місцевість після закінчення навчання, відсутність умов для закріплення молодих спеціалістів.

Можливості:

- бюджетна фінансова підтримка та ефективна діяльність міжнародних донорів для реалізації розвиткових проєктів;
- можливість перетворення водойм на рекреаційні чи енергогенеруючі об'єкти;
- продовження євроінтеграційних процесів, пошук іноземних партнерів, що сприятиме зростанню зацікавленості інвесторів до України та територіальної громади зокрема, залучення інвестора для розвитку ринку нерухомості та житлового будівництва; забезпечення сприятливого локального інвестиційного клімату для зовнішнього інвестора та облаштування осередків інноваційного виробництва (ІТ-містечка, Індустріального парку) на фоні продовження державної програми преференційної політики стосовно Індустріальних та ІТ-парків.

Багато можливостей для функціонування Кам'янка-Бузької територіальної громади відкриває створення індустріального парку. Для створення індустріального парку в м. Кам'янка-Бузька (КБІП) в районі вул. Шевченка було виділено та затверджено ділянку greenfield, площею 24,47 га. Метою його створення є формування механізмів ефективного задоволення попиту інвесторів на майданчики, підготовлені до розміщення об'єктів інноваційної сфери, промисловості, логістики й супутнього сервісу, підвищення якості життя населення, усунення диспропорцій у рівнях розвитку окремих районів Львівської області.

Загрози:

- погіршення екологічної ситуації у разі бездіяльності та неможливості реалізувати екологічні проєкти;
- зменшення податкових надходжень до бюджету, що означатиме зменшення фінансових ресурсів для реалізації розвиткових проєктів;
- нестабільність законодавства та політичної ситуації в Україні, що зменшує довіру інвестора до капіталовкладень.

Аналіз сильних і слабких сторін Кам'янка-Бузької територіальної громади, можливостей і загроз її діяльності дав змогу розробити сценарій сталого розвитку.

Сценарій передбачає:

- на території громади створюється нова промислова зона для розміщення середніх високотехнологічних, екологічно чистих виробничих підприємств на базі Індустріального парку та сфери послуг для бізнесу. У громаду заходять інвестори, створюючи нові робочі місця;
- у громаді розвивається активний туристичний кластер на базі історичних пам'яток. Кам'янка-Бузька стає важливим туристичним об'єктом регіональних туристичних маршрутів;
- у сільських територіях інтенсифікується виробництво і переробка екологічної сільськогосподарської продукції. Формуються кооперативи та місцеві продуктові бренди. Місцева продукція популяризується на всеукраїнських фестивалях і святкуваннях, стає відомою у регіоні і приваблює щораз більше споживачів;

- громада стає привабливою для підприємців, туристів і гостей. Кам'янка-Бузька територіальна громада підсилює свої функції торговельного, послугового і культурного центру регіону.

ГІЛЬ Т. В.,
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Влах М. Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В АРГЕНТИНІ: ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ

Українську міграцію до Аргентини поділяють на п'ять хвиль. Перша хвиля тривала з 1897 до 1914 рр. Тоді приблизно 10-14 тис. українців покинули свої етнічні землі. Друга хвиля — з 1922 до 1939 рр., приблизно 50-95 тис. осіб. Третя хвиля — з 1946 до 1951 рр., приблизно 5-6 тис. осіб. Четверта хвиля — з 1993 до 2000 рр., приблизно 7 тис. осіб. Деякі експерти виділяють й п'яту хвилю, яка почалась з 2014 р.

Головна причина міграції українців в Аргентину - аграрне перенаселення західної України, та економічне зубожіння населення. На зламі XIX та XX ст. іммігранти, зокрема українці, прямували до Аргентини, у якій було ліберальне в'їзне законодавство. Ця малонаселена країна потребувала працівників на будівництві, сезонних сільськогосподарських роботах, м'ясобійнях. Імміграція спричинила в Аргентині кардинальні зміни кількості населення: від 1,1 млн у 1857 р. до 2 млн у 1869 р. та майже 8 млн у 1914 р. До 30 % населення Аргентини були мігрантами.

Роком першого прибуття українців в Аргентину вважають 1897 р. Тоді група переселенців прибула в околиці Апостолеса (провінція Місьйонес).

Адаптація відбувалась не зовсім успішно. Виявилось, що поселенці, які прибували і поселялися більшими групами, адаптувалися швидше. Бували випадки, коли сезонні заробітчани поверталися, позаяк були недостатньо кваліфікованими, щоб знайти працю.

У 1898–1902 рр. українці в Галичині продавали свої земельні ділянки і цілими сім'ями – з дорослими, дітьми і навіть зі старими – кинулися селитися в околицях Апостолеса, Азари і Сан Хосе. Вони привезли з собою сільськогосподарські знаряддя, ікони, розібрані вози. Найпопулярнішими місцями поселення українців були Буенос-Айрес та Місьйонес. Місьйонес став найбільшим українським центром Аргентини. Ярослав Карп'як, священик в Місьйонесі, подає на 1910 р. число «понад 1 тис. сімей» з колоній Апостолес, Сан Хосе і Азара. Цей показник підтверджується переписом населення, який проводили отці-василіяни з Прудентополіса (штат Парана, що в Бразилії).

Оскільки захід України в той час перебував у складі Польщі, еміграція з цієї країни була найчисельнішим міжвоєнним рухом західних українців. Польський уряд до певної міри впливав на цю еміграцію, наприклад, підписуючи угоди з іншими державами. Аргентина посіла перше місце серед країн американського континенту за кількістю емігрантів з Польщі. Ця еміграція була значною через свою спонтанність, адже багатьох приваблювало те, що «в республіці вже оселилися голови родин». Еміграційні документи Центрального статистичного офісу Польщі свідчать, що у 1927–1938 рр. Аргентина була другою за популярністю чужоземною країною (після Канади) для таких меншин з Польщі, як греко-католики та православні (більшість із яких були українцями).

З огляду на те, що греко-католики в Польщі були майже винятково українцями, й на те, що більшість православних походили з Волині та Полісся, цілком можливо, що українців було 40 тис. з-поміж 45,1 тис. греко-католиків і православних емігрантів з Польщі в 1927–1938 рр. Відсоток неповернення в цій групі іммігрантів був надзвичайно високий. Реемігрaція з Польщі становила тільки 14 % – найнижчий показник серед великих груп іммігрантів в Аргентині в 1920–1939 рр. Головними етнічними землями, звідки походили українці-іммігранти, були Галичина, Волинь, Східна Україна та Буковина.

Більшість українців працювали на сезонних роботах та м'ясобійнях, а також в інших секторах економіки. Українці становили 75 % працівників нафтової промисловості в 1940-х рр. у місті Комодоро-Рівадавія (провінція Чубут).

Третя хвиля української імміграції до Аргентини по Другій Світовій війні була меншою, ніж дві попередні. Приблизно 6 тис. українців переселилися до Аргентини з таборів для переміщених осіб в 1946–1950 рр. Це дуже незначна цифра, порівняно з довоєнною українською імміграцією, яка була в десять разів більшою. Вона становила мізерну частку (1,3 %) від 463,5 тис. осіб переважно італійського й іспанського походження, котрі прибули до Аргентини в 1947–1951 рр. Однак ця імміграція мала істотний вплив на організаційну структуру української громади.

Ця повоєнна група D. P. (англ. *Displaced Persons* – переміщені особи) була найполітизованішою з-поміж трьох українських імміграцій і складалася з біженців, котрі протестували проти совєтського режиму в Україні й опиралися репатріації як з ідеологічних причин, так і через страх репресій. Ця хвиля була також най нестабільнішою з-поміж трьох: через два десятиліття після приїзду до Аргентини більшість біженців переселилися до інших країн, зокрема до Північної Америки. Реакція на цю імміграцію була теж політичною. Питання колаборанства воєнного періоду й початок Холодної війни збіглися з еміграцією D.P. до Аргентини. Проте слід визнати, що саме ця хвиля стала найбільшою щодо притоку мізків до Аргентини. Більшість мігрантів мали вищу освіту. Вони були мистцями, інженерами, вчителями, агрономами та юристами.

Починаючи з 1993 р., в Аргентину почали прибувати українські емігранти нової – «четвертої» хвилі. До січня 2004 р. еміграція з України відбувалася за спеціальним спрощеним порядком еміграції для країн Східної Європи, відповідно до якого будь-який українець, віком не старше 65 років, за умови подання відповідних документів і проходження співбесід зі співробітниками консульського відділу Посольства Аргентини в Україні, міг отримати візу з правом працевлаштування терміном на один рік. Також виділяють п'яту хвилю, яка почалась з 2014 р., але ми зупинились на перших чотирьох, залишивши останню на наші подальші дослідження.

Головними місцями розселення українців були такі регіони: Буенос-Айрес (50 %), Місьйонес (25 %), Чако (11 %), Мендоса (5 %), Корр'ентес (2 %), Формоса (1,5 %), Ріо-Негро (1,5 %), де заснували великі українські громади. Більшість поселенців були селянами, тому працювали в сільському господарстві, а також в інших сферах (будівництво, транспорт, мануфактура). Територіально українці були пов'язані з родючими землями – Пампою. Завдяки багаторічному досвіду роботи на родючих землях, українці дуже швидко адаптувалися до сільського господарства в новому регіоні. Надалі це зумовило розвиток сільського господарства Аргентини та експорт його продукції.

Унаслідок проведеного дослідження зроблено такі висновки такі:

- формування української діаспори в Аргентині відбувалося п'ятьма часовими хвилями;
- поселенці першої хвилі переважно займалися сільським господарством в регіоні Пампа;
- поселенці другої хвилі були задіяні в ремісничій та промисловій сферах;
- поселенці третьої хвилі були найполітизованіші. Серед них була поширена реемігрaція;
- найбільша українська діаспора сформувалася у штаті Місьйонес та в столиці держави – Буенос-Айресі.

ЯКУЦ Ю.
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Грицевич В. С.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ГЕОГРАФІЯ СХІДНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В ШКІЛЬНОМУ КРАЄЗНАВСТВІ

Застосування Східницької територіальної громади в шкільному краєзнавстві базується на її природно-географічних особливостях та ресурсах, а також господарстві громади, яке включає як виробничу сферу, так і сферу послуг.

Виробнича сфера Східницької громади багатогалузева і включає: видобувну, енергетичну, харчову та лісову промисловість. У східній частині ОТГ, у межах Східниці, представлена нафтова промисловість та вітрова електроенергетика. Східниця здавна славиться нафтовою промисловістю і дотепер тут видобувають цей цінний продукт, проте у значно менших обсягах. Багата територія громади на альтернативні джерела енергії, а саме тут від 1997 р. працює перша на Львівщині пілотна вітрова електростанція – Східницька ВЕС. На території громади діють два підприємства із виробництва мінеральних вод "Підбузька" та "Легенда Карпат". Лісозаготівлями в межах ТГ займається Самбірський та Дрогобицький держлісгоспи. Головними напрямками їхньої роботи є виробництво деревини та продуктів лісу. Домінує лісове та сільське господарство, яке представлене практично у всіх селах. На півночі у смт. Підбуж знаходиться виробництво мінеральних вод ТзОВ "БТ" та ТзОВ "Карпати".

Лісове господарство також має велике природоохоронне та рекреаційне значення. В цьому плані ліси Дрогобицького лісгоспу відіграють значну роль, оскільки на його території знаходиться бальнеологічний курорт Східниця, де щорічно відпочивають тисячі людей.

На сучасному етапі сферу послуг у Східницькій громаді можна вважати найважливішою частиною економіки. До складу сфери послуг Східницької ТГ належать установи охорони здоров'я, санаторно-курортного та туристично-готельного обслуговування, освітньо-культурного та духовного спрямування, а також установи житлово-комунального та побутового обслуговування.

До закладів охорони здоров'я у межах громади належать 3 лікарні (у смт. Східниця та Підбуж і у с. Новий Кропивник), 12 аптек, а також геріатричний пансіонат у смт. Підбуж. Заклади освіти складаються із 13 загальноосвітніх шкіл та Малої академії мистецтв (смт. Підбуж). Широкий розвиток закладів культури сприяє духовному збагаченню суспільства. До цих закладів належать школи художнього мистецтва (с. Опака), бібліотеки, народні доми, музеї, амфітеатр (смт Східниця).

Серед установ, які задовольняють матеріально-духовні потреби населення важливе місце посідають установи комунально-житлового та побутового обслуговування.

Заклади освіти розташовані рівномірно по території, вони наявні у кожному селі та селищі. Що стосується туристично-рекреаційних закладів, то для них притаманні територіальні скупчення довкола бальнологічного курорту Східниця, зокрема на карті видно, що ці заклади знаходяться у сусідніх до Східниці селах: Ластівка, Рибник. Опака. Медичні заклади на території громади, на мою думку, розташовані компактно, так що жителі сіл можуть легко добиратися до амбулаторій, єдиний мінус у такому розміщенні, що жителям сіл колишнього Турківського району, а саме сіл Головське, Кринтята, Зубриця далеко їхати до найближчої амбулаторії громади і значна частина мешканців цих сіл звертаються за медичною допомогою до лікарень інших громад.

У соціальній сфері Східницької громади провідне місце займає туризм, оскільки у межах громади знаходиться бальнеологічний курорт Східниця, який володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, сприятливим кліматом, багатим ресурсним потенціалом – а саме джерелами мінеральних вод, а також цікавими атракціями, які приваблюють рекреантів не лише з України, а й з світу.

Бальнеологічний курорт Східниця знаходиться в межах Скибової зони Карпатської складчастої області, зокрема в південно-західній частині Орівської скиби. В утворенні мінеральних вод тут визначальне значення мають відклади олігоцену (нижньоменілітова підсвіта), фільтраційні властивості яких досить низькі.

На території бальнеологічного курорту Східниця станом на 2022 рік налічується 38 мінеральних джерел (з яких 25 ще не досліджено) та 17 свердловин з різним хімічним складом. Передусім це води типу "Нафтуся" і так звані "Содова", Залізиста", "Гліцеринова" та інші. Для відвідувачів сьогодні доступні лише води з 13 джерел та чотирьох свердловин, які розташовані здебільшого у селищі та на схилах прилеглих гір, що входять до складу Національного природного парку "Сколівські Бескиди".

Туристична інфраструктура в Східниці розвивається надзвичайними темпами. Один за одним будуються готелі, ресторанні комплекси, бази відпочинку, котеджі та інші заклади для оздоровлення та відпочинку туристів.

На сьогодні у курортному містечку Східниця та селах, що входять в громаду функціонує 97 закладів розміщення державної та приватної форм власності [6] (рис.3). У структурі закладів розміщення Східниці найбільшу частку складають приватні садиби, гостинні двори ("Амор", "АнНа", "Сонячна квітка", "Черемош", "Подих Карпат", "Любовір", "МІО", "На Зарічній", "Аура Карпат", "Карпати", "Гніздо лелеки" та інш.) та вілли ("Астері», "Вербена", "Золоте руно", "Замковий міст", "Зоряний двір", "Юран", "Оберіг", "Сузір'я" та інш.), частка яких становить відповідно 30% та 26%. Частка готелів та готельно-ресторанних комплексів становить 16% (серед них 5-ти зірковий готель – "Три Сини та Донька 5»; 4-ти зіркові готелі: "Респект", "ТуСтань", "Три Сини та Донька 4", "Київська Русь", "ТАОР-Карпати", "Осоння Карпати"; 3-ох зіркові готелі: "Едем", "Санта-Марія", "Три Корони", "Шалец) оздоровчих центрів - 5 % ("Вілла Ігнатьєва", "ДіАнна", "Зелений бір","Сідус") та котеджів - 9 % ("Дикий зруб", "Смерекова хата", "Черемош", "Арніка" та інш.), відпочинкових комплексів - 10% ("Рибничанка", "Опака", "Родинне гніздо", "Верховина" та інш.), санаторіїв – 3% ("Східницькі Карпати", "Стожари", "Едельвейс".

Щодо цікавих атракцій, то в межах Східницької громади активно реалізувався проєкт "ВелоБескиди" - це розвиток пішохідно-трекінгової та велосипедної інфраструктури, облаштування байк-парку, велодоріжок й велотраси різної складності, прокладання пішохідних туристичних маршрутів, облаштування оздоровчої траси – "терренкур" (чергування пішохідної прогулянки із фізичними навантаженнями).

Східницькою громадою проходить веломаршрут Борислав-Східниця "Золота Баня". Маршрут розпочинається із гірськолижного комплексу "Буковиця" , який знаходиться у м. Борислав, пролягає через ліси Карпат, де облаштовані зупинки, із місцями для відпочинку (лавочками та столами), оглядову вежу на горі Цюхів Верх (Діл), висота якої становить 15 метрів, звідки відкривається прекрасний вид на околиці, у безхмарну погоду із неї можна побачити м. Львів та м. Івано-Франківськ. Перепади висот 453 м, довжина маршруту 21,9 км. По дорозі також можна оглянути, як добувають нафту на буровій "Масловецька", а у Східниці випити цілющої мінеральної води із джерела №6, біля якого закінчується маршрут.

Пропозиція нового туристично-ексеурсійного маршруту. Щоб підвищити інтерес учнів до досліджень геопросторових особливостей процесів та явищ свого краю можна провести для них екскурсію. Така екскурсія-дослідження відповідає програмі за 8 клас, передбачаючи ознайомлення з об'єктами-природи своєї місцевості на завершення вивчення фізичної географії. Пропонується розширити об'єктно-предметний зміст цієї екскурсії, включивши до спостережень і антропогенні об'єкти, залучаючи учнів до бачення внутрішньогеографічних зв'язків, які змотивують учнів до вивчення суспільної географії у 9 класі. Місце проведення екскурсії – село Опака, Східницької територіальної громади. Тема екскурсії-дослідження: "Природа і господарська діяльність в с. Опака".

Маршрут екскурсії (загальна протяжність маршруту становить 12 км) складається із таких локацій: 1. Опаківський ЗЗСО І-ІІІ рівнів (Дрогобицький район Львівської область); 2. Стариця річки Опачка; 3. Шкільний сад на горі Верх 4. 13 стація Хресної дороги у лісі Кобетино 5.

Бойківська хата 6. Водоспад “Чортів млин» 7. Відпочинково-оздоровчий комплекс “Опака” 8. Санаторій “Смерічка” 9. Джерело Нафтуся, урочище Бухово 10. Вітрова електростанція урочище Бухово.

ДЖАФАРОВА К. Д.
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Влах М. Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПОЛЯ

Суспільно-географічна характеристика населення великого міста передбачає аналіз демографічної ситуації у часовому та просторовому вираженні. Забезпечення умов розвитку народонаселення міста є пріоритетом національних інтересів. Демографічний чинник є визначальним для забезпечення стабільного та безпечного розвитку Тернополя. Проблеми оптимального демографічного розвитку міста є чинником і результатом його функціонування та діяльності.

Тернопіль – обласний центр, розміщений у західній частині України та межує на півночі з Рівненською, півдні - Чернівецькою, південному заході - Івано-Франківською, заході - Львівською, сході - Хмельницькою областями. На соціально-економічний розвиток Тернополя впливає близькість до кордону з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. Статус Тернополя може впливати на подальшу трансформацію адміністративно-територіального устрою області за прикладом європейських країн, у яких виділяють навколо великих центрів адміністративні округи.

Зміни у функціонуванні соціально-економічної системи міста впродовж останніх років визначалося динамікою людності. За переписом 2001 р., кількість населення міста становила 227,8 тис. осіб, у 2014 р. – 217,2, 2021 р. – 224,3 тис. осіб і до 2023 року майже не зазнала змін. За незначного збільшення людності Тернополя впродовж аналізованого періоду показники природного та міграційного приросту мають тенденцією до зниження. Упродовж 2021 р. чисельність населення зменшилась на 8849 осіб. Зменшення відбулося за рахунок природного скорочення – 9566 осіб, водночас зафіксовано природний приріст – 717 осіб. Це зумовлюють такі чинники:

- зниження народжуваності та підвищення смертності населення;
- виїзд мешканців з метою працевлаштування або здобуття вищої освіти в навчальних закладах інших міст;
- добровільний виїзд в інші країни в пошуках ліпшого життя, місця праці;
- початок воєнних дій по всій території України (вимушена еміграція за кордон).

Динаміка людності міста визначає особливості статево-вікової структури населення. За гендерним підходом переважають жінки (53 %). Середній вік населення станом на 2021 р. становив 33,7 років. Середній вік чоловіків на 2,1 роки менший, ніж у жінок, що зумовлено вищою смертністю чоловічого населення у старших вікових групах. У віці молодшому за працездатний перебуває 44 тис. осіб (19,3 %), у працездатному — 154,8 тис. осіб (68,0 %), у віці старшому за працездатний — 28,7 тис. осіб (12,6 %).

Вікова структура населення Тернополя зумовлює особливості його економічної зайнятості. Рівень економічної активності населення становив: від 15 до 70 років – 59% і працездатного віку – 68%.

У 2014 р. у пенсійній системі Тернополя на 10 платників страхових внесків припадало 7 людей пенсійного віку. У 2021 році швидкість рівня старіння населення значно знизилася

внаслідок зростання народжуваності, а в наступні роки процес старіння населення стрімко скоротився

Етнічний і мовний склад населення Тернополя є однорідним: станом на 2021 рік майже 99% населення становлять українці, 0,6% – росіяни, 0,4% - поляки, решта – євреї.

ЗИЗЕНЬ І. Д.,
Науковий керівник: к.геогр.н., доцент Влах М.Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Специфіка розвитку прикордонної інфраструктури зумовлена її транзитною функцією, що вимагає особливих підходів до розбудови окремих елементів, передусім щодо збільшення їхньої пропускної здатності. Функціонування прикордонної інфраструктури надає новий імпульс для розвитку прикордонних територій, сприяє залученню іноземних інвестицій та створенню транспортних коридорів

Закарпатська область є важливою з'єднувальною ланкою, через яку проходить 5-ий Пан'європейський транспортний коридор (Венеція – Київ), а вигідне геоположення на перетині шляхів із Заходу на Схід, з Півночі на Південь на фоні перевантаження європейських транспортних вузлів створює передумови для інтеграції регіону в міждержавну транспортну систему.

Прикордонна інфраструктура Закарпатської області активно використовувалася в геополітичних цілях ще за совєцких часів щодо країн Варшавського договору. Нині Закарпатська область, яка є активним членом Карпатського Єврорегіону, – міждержавного об'єднання прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії, − має розвинену прикордонну інфраструктуру. Вона налічує 18 контрольно-пропускних пунктів (КПП), 17 з яких розташовані на державному кордоні із суміжними країнами (Угорщиною, Словаччиною, Румунією) та 1 КПП − для повітряного сполучення − у міжнародному аеропорту «Ужгород». За спеціалізацією − це 9 КПП для автомобільного зв'язку, 7 – залізничного, 1 – пішохідного, 1 – повітряного зв'язку.

На українсько-угорській ділянці державного кордону (133,1 км) на один КПП умовно припадає 19 км кордону, на українсько-словацькій (97,6 км) – 19,5 км, українсько-румунській (203,9 км) − 34 км. Позаяк із 6-ти КПП на українсько-румунському кордоні в Закарпатській області реально функціонують тільки 3, то цей показник збільшується до 68 км. В Закарпатській області на українсько-польській ділянці державного кордону (32,6 км) КПП відсутні. Отже, західна і південно-західна ділянки державного кордону використовуються у міждержавних зв'язках Закарпатської області інтенсивніше, порівняно з південно-східною.

На основі статистики, поданої Держаною прикордонною службою, проаналізовано ділянки кордону щодо їхнього перетину легковими і вантажними автомобілями, залізничними вагонами та особами, які перейшли кордон без дорожнього транспорту.

Кожна ділянка державного кордону виконує різні стратегічні функції. Українсько-словацька ділянка має важливе значення у залізничних перевезеннях в обхід досить перевантажених шляхів на українсько-польському кордоні. У 2021 р. через цю ділянку кордону проходили приблизно 99 % вантажів (838984,99 тис.т.) і 57 % залізничних вагонів (54608 од). Ця ділянка забезпечує стратегічний зв'язок України з державами Центральної Європи, з якими Україна налагоджує тісні економічні та політичні стосунки. Ці зв'язки стали ще важливішими в

умовах воєнної ситуації в Україні. Закарпаття перетворилося на ресурсно-військовий габ загальнодержавного значення.

Українсько-угорська ділянка кордону відіграє незначну роль у залізничних перевезеннях, але вирізняється щодо перетину кордону легковими автомобілями та особами без транспорту. Це пов'язано з модернізованими КПП, які розташовані на цій ділянці кордону, тому загальна бюрократія перетину кордону займає менше часу, а також близькістю головних автодоріг, які поєднують країни. Станом на 2021 р цю ділянку кордону перетнули майже 1,5 млн осіб (99 % від усіх перетинів області), 392424 легкових автомобілів (приблизно 72 % від усіх перетинів в області).

Українсько-румунська ділянка кордону в Закарпатській області найменше використовується у міждержавних перевезеннях вантажів і пасажирів. Це пов'язано як з тим, що не налагоджені економічні зв'язки області з Румунією, а також із розширеним використанням Дунайського транспортного шляху. Загалом, за роки незалежності КПП на кордоні з Румунією консервувалися через їхню непотрібність. Переміщення людей і транспорту зазвичай було зумовлено місцевими потребами. Ситуація змінилася внаслідок війни. Україна і Румунія за сприянням ЄС почали відновлювати залізничну інфраструктуру з обох боків кордону. Відкрито залізничне КПП Ділове – Валя Вишеулуй, модернізується залізничний КПП Тересва – Кимпилунг ла Тиса. Внаслідок відновлення цієї інфраструктури у подальшому можливий експорт продукції із сусідніх областей та Закарпаття через Чорноморські порти Румунії. Це досить важливий логістичний проєкт, завдяки якому Закарпатська область буде поєднана залізничною мережею.

Обсяги пасажирських і вантажних перевезень, які щорічно зростають між Україною та країнами ЄС, зумовлюють подальшу потребу в розвитку прикордонної та транспортно-логістичної інфраструктури, розширенні можливостей для швидких, безпечних та комфортних прямих транспортних зв'язків між прикордонними регіонами країн, що сприятиме зміцненню двосторонніх торговельно-економічних та соціально-гуманітарних відносин.

Окрім наявних 18 КПП, за результатами аналізу, проведеного Закарпатською ОДА, перспективними є ще 18, зокрема 4 – на кордоні з Румунією, 7 – Угорщиною, 6 – Словаччиною та 1– Республікою Польща. Однак лише 8 перспективних КПП відображені в міжнародних договорах України та / або рішеннях Кабінету Міністрів України. Зокрема, на українсько-румунській ділянці кордону – це «Біла Церква – Сігет Мармацією» (для економічної та туристичної інтеграції Тячівського району з Румунією), «Хижа – Тарна-Маре» (зміцнення економічних зв'язків між Хустом і Сату-Маре); на українсько-угорській – «Велика Паладь – Нодьгодош» (розвиток туристично-рекреаційної співпраці між Угорщиною і Україною), «Дийда – Берегдароц» (посилення інтегрованості Берегівського району та Угорщини); на українсько-словацькій – «Забрідь – Улич» (можливість поєднати Ужанський (Україна), Бескидський (Польща) та Полонинський (Словаччина) національні парки для більшої туристичної привабливості Карпатського регіону), «Соломоново – Чієрна» (зменшить навантаження на Чоп, позаяк наявні потужності Чопа уже не справляються зі збільшенням обсягу перевезень), «Сторожниця – Загор», «Паладь-Комарівці – Руське» (зменшення логістичного тиску на Ужгород). Існує також потреба укладення міжурядової угоди щодо побудови КПП на українсько-польській ділянці кордону. Тут потенційним є КПП «Лубня – Волосате» (для еколого-туристичної інтеграції Карпатського Єврорегіону).

Окрім вище згаданих потенційних КПП, які уже мають певну правову основу, є такі, що перебувають лише у стані розроблення та перемовин. На українсько-румунській ділянці державного кордону − це «Яблунівка - Гута Чертезе» (на південний захід від Тячева); на українсько-угорській − «Бадалово – Тарпа» (південніше Берегова); «Соловка – Тісасентмартон» (на південний-схід від Чопа); на українсько-словацькій − «Соломоново – Чієрна» (західна околиця Чопа), «Сторожниця – Загор» (південне передмістя Ужгорода), «Оноківці – Петровці» (північне передмістя Ужгорода)

Закарпатська область − важливий логістичний і ресурсно-військовий габ на західному кордоні України. КПП Закарпатської області відіграють важливу роль у транспортно-логістичній

інтеграції України до ЄС. Перспективи розвитку прикордонної інфраструктури Закарпатської області пов’язані з модернізацією наявних КПП; відкриттям законсервованих пунктів на українсько-румунському кордоні; запровадження еЧерги для пришвидшення пропуску. Найінтенсивніше у вантажоперевезеннях використовується українсько-словацька ділянка державного кордону через наявність залізничного КПП. Воєнні дії інтенсифікують використання українсько-румунської ділянки державного кордону (відкриття в січні 2023р. КПП «Ділове – Валя Вишеулуй», реконструкція КПП «Тересва – Кимпилунг ла Тиса»). Інтенсифікація логістичного чинника поліпшуватиме соціально-економічні показники Закарпатської області. Розбудова КПП сприятиме використанню рекреаційно-туристичного потенціалу Закарпаття.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: УКРАЇНА І СВІТ

Матеріали Міжвузівської студентської наукової конференції
4 травня 2023 року

Наукове видання

Оргкомітет не завжди поділяє думку та погляди авторів.
Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій